

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Mikä motivoi perhettä laitosperehokuntoutustyöskentelyyn

Kupari, Minna

2018 Laurea

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Laurea-ammattikorkeakoulu

Mikä motivoi perhettä laitosperehikuntoutustyöskentelyyn

Minna Kupari 1301110
Sosiaalisen kuntoutuksen ja terveyden edistämisen johtaminen ja kehittäminen, SYA316SJ
toukokuu, 2018

Sisällys

1.	Johdanto.....	7
2.	Opinnäytetyön toteuttaminen	9
2.1.	Opinnäytetyön toimintaympäristö	9
2.2.	Tiedonkeruumenetelmät.....	10
2.3.	Tutkimuksellinen lähestymistapa	12
3.	Tutkimuksen keskeiset käsitteet	15
3.1.	Lastensuojelun avohuollon perhetyö	15
3.2.	Perhekuntoutus	16
3.3.	Perhekuntoutuksen työmenetelmiä.....	18
3.4.	Sosiaalinen kuntoutus	20
4.	Opinnäytetyön analysointi ja tulokset	23
4.1.	Lasten haastattelut	24
4.2.	Vanhempien haastattelut	29
4.3.	Työntekijöiden haastattelut	35
4.4.	Yhteenveto haastatteluiden tuloksista	41
5.	Opinnäytetyön esille tuomat toimivat käytännöt ja haasteet	44
5.1.	Lapsen näkökulman nostaminen työskentelyn keskiöön.....	44
5.2.	Työntekijöiden vaikutusmahdollisuudet asiakkaiden motivointiin	46
5.3.	Esimiehen tuki	48
6.	Opinnäytetyöprosessin tuloksena syntyneet menetelmät	50
6.1.	Muistilista perhekuntoutuksen tulovaiheeseen asiakkaalle	50
6.2.	Ohjeistus asiakasperheen vastaanottamiseen.....	50
6.3.	Työntekijöiden esittämiä ideoita uuden perheen tulovaiheen kehittämiseen	51
7.	Opinnäytetyön pohdinta	52
7.1.	Opinnäytetyön luotettavuus.....	52
7.2.	Opinnäytetyön eettisyys	54
7.3.	Jatkotoimenpiteet työyhteisössä.....	55
8.	Lopuksi	55
	Lähteet	59

Laurea-ammattikorkeakoulu

Tiivistelmä

Laurea Leppävaara

Sosiaalisen kuntoutuksen ja terveyden edistämisen johtaminen ja kehittäminen

Sosionomi (ylempi AMK)

Minna Kupari

Mikä motivoi perhettä laitosperhekuntoutustyöskentelyyn

Vuosi 2018 Sivumäärä 64

Tämä opinnäytetyö on asiakaslähtöinen kehittämishanke, jonka tavoitteena on tuottaa perhekuntoutuslaitokseen työskentelymenetelmiä uusien perheiden vastaanottamiseen. Tässä opinnäytetyössä asiakasperheiden omat mielipiteet on haluttu nostaa vahvasti esille. Opinnäytetyön konkreettinen toimintaympäristö on etelä-suomalaisen yrityksen perhekuntoutuslaitos.

Työskentelymenetelmien kehittämistä varten on haastateltu asiakasperheitä ja haettu vastausta siihen, mikä motivoi asiakasperhettä muuttamaan kotoa ja ottamaan laitosperhekuntoutuspaikan vastaan lastensuojelun avohuollon tukitoimena ja kuinka asiakasperheet, joille on tarjottu mahdollisuutta siirtyä laitosperhekuntoutukseen, motivoituvat työskentelyyn ja mitä tukea he tarvitsisivat siirtymävaiheessa. Opinnäytetyössä on selvitetty asiakasperheiden lisäksi perhekuntoutuslaitoksen työntekijöiden näkemyksiä perheiden motivoitumisvaiheesta ja työskentelyn käynnistymisestä sekä verrattu sitä, kuinka asiakkaiden ja työntekijöiden näkemykset eroavat tai ovat yhteneväiset. Tärkeänä seikkana opinnäytetyössä on tuoda esille lasten omakohtaisia kokemuksia perhekuntoutuksen alkuvaiheesta.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena toimintatutkimuksellisella otteella. Kehittämisprosessiin tarvittava tiedonkeruu asiakkailta suoritettiin narratiivisten haastatteluiden kautta, jolloin haastateltavilla oli mahdollisuus avata omia näkemyksiään vapaamuotoisesti. Työntekijöiden haastattelut toteutettiin puolistrukturoidun kyselylomakkeen kautta. Aineisto luokiteltiin ja analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin perusteella.

Haastatteluissa nousi esille, että riittävä ennakkotieto perhekuntoutuksen sisällöstä ja rakenteesta sekä asiakkaan empaattinen ja arvostava sekä kiireetön kohtaaminen motivoi perheitä sitoutumaan perhekuntoutustyöskentelyyn. Myös perheenjäsenten ymmärrys lähtötilanteesta, omista voimavaroista sekä perheen haasteista vaikutti suoraan motivaation syntymiseen. Lapsen näkökulman korostaminen perhekuntoutuksen muutto- ja sopeutumisvaiheessa sekä lapsen kanssa työskentely vaikuttaa vaativan enemmän täsmentämistä ja konkreettisten menetelmien löytämistä.

Asiasanat: lastensuojelun avohuolto, perhekuntoutus, laitosperhekuntoutus, motivoituminen

Laurea Leppävaara

Degree Programme in Management and Development of Social Rehabilitation and Health Promotion

Master's Thesis

Minna Kupari

What motivates families to institutional family rehabilitation

Year	2018	Pages	65
------	------	-------	----

This thesis was a customer-oriented development project, and the target of this thesis was to produce a new methods to help new families orientate during the family rehabilitation period. An important assignment in this thesis was to emphasize the perspective of the customers. The operational environment of this thesis was a family rehabilitation center in southern Finland.

The purpose of this thesis was to research what motivates the families, who have been offered an opportunity to participate in family rehabilitation to move to the center. The purpose of this thesis was also to research what kind of help or support the families got during the transitional stage and what kind of help or support they would have needed. In addition, employees of the institution were interviewed to find out their perspectives on the families' need of support and help, as well as their motivation. An important aspect in this thesis was to find out how the children had experienced moving from their home to the family rehabilitation center.

The research method used in this thesis was qualitative research. This research has also some aspects from action research. The clients were interviewed using the narrative method. The employees of the institution were interviewed using a half-structured questionnaire. The study material was analysed based on the themes and by the research question.

This study established that sufficient advance information and knowledge about the structures of family rehabilitation helped customers to commit to the work. Also emphatic and appreciative encounter of the employees helped customers to stay motivated.

This study pointed out that in the transitional stage, work at the rehabilitation center was strongly concentrated on the adults. It is evident that the perspective of children and working with them during the transitional stage need to be specified and concrete methods must be found.

Keywords: child protection, family rehabilitation, institutional family rehabilitation, client family, social worker

1. Johdanto

Tässä opinnäytetyössä perehdytään valtakunnallisen lastensuojelun palveluja tarjoavan yrityksen laitosperhekuntoutusyksikköön ja pyritään löytämään seikkoja, jotka tukevat perheen motivoitumista työskentelyyn. Perhekuntoutus on lastensuojelutoimenpiteenä varsin uusi keino selvittää asiakasperheen tuen tarve ja saada tilanteeseen muutosta. Kaikki tämän opinnäytetyön haastatteluihin osallistuneet perheet olivat saaneet ennen perhekuntoutuslaitokseen muuttamista kotiin tehtävää perhetyötä lastensuojelun avohuollon tukitoimenpiteenä. Tämän opinnäytetyön haastatteluiden pohjalta nousi esille havaintoja siitä, millaisena haastatellut perheet kokivat kotiin tehdyn työskentelyn ja kuinka he kokivat tilanteensa muuttuneen perhekuntoutuslaitokseen muuton myötä.

Valtakunnallisesti sosiaalityöntekijöiden ajan puute vaikuttaa olevan merkittävin haaste asiakasperheiden kokonaisvaltaisessa tukemisessa. Lastensuojelu Suomessa on ollut viime vuodet jatkuvassa murroksessa, eikä parannusta lasten ja perheiden haastavaan tilanteeseen näytä lakiuudistuksista tai kärkihankkeista huolimatta tulevan. Päinvastoin, lähes päivittäin saamme lukea uutisista esille tulleita lasten kaltoinkohteluista sekä lastensuojelualalla työskentelevien henkilöiden uupumuskertomuksia tai uutisia joukkoirtisanoutumisista. Helsingin Sanomat uutisoi 8.5.2018, että Helsingissä on tehty valtuustoaloite lastensuojelun avo- ja sijaishuollon asiakasmäärän laskemiseksi noin kolmeen kymmeneen asiakkaaseen sosiaalityöntekijää kohti. Jotta tämä toteutuisi, tarvitaan lastensuojelun budjettiin lisämäärärahoja. Artikkelissa todetaan, että asiakasmäärät sosiaalityöntekijää kohti vaihtelevat suuresti eri kuntien välillä ja useassa kunnassa lastensuojelun työntekijät ovat hyvin kuormittuneita. Kirsi Nurmi on nostanut huolen suuresta asiakasmäärästä lastensuojelun työntekijää kohti esille artikkelissaan jo vuonna 2012. (Kodinkuvalehti, 2012.) Nurmi totesi tuolloin, että lastensuojelutyötä on mahdotonta tehdä hyvin silloin, kun sosiaalityöntekijän asiakasmäärä on 70 henkilöä, kun sen pitäisi olla 35. Aikaa perehtyä asiakkaan tilanteeseen ei ole, eikä asiakasta ole juurikaan mahdollista tavata lain määräysten mukaisesti. Nurmen mukaan lastensuojelun resurssit mahdollistavat vain tulipalojen sammuttamisen, eikä perinpohjaiseen avuntarpeen selvittämiseen ole ajallisesti mahdollisuutta.

Sosiaalityöntekijöiden ajan puute, jatkuva kiire sekä suuri vaihtuvuus ovat helsinkiläiseen lastensuojelun kehittämistyöryhmään kuuluneiden nuorten mukaan keskeisin ongelma saada omaan tilanteeseen apua. Nuorten mukaan heidän omat työntekijänsä saattavat joskus olla niin kiireisiä, etteivät nuoret halua rasittaa työntekijöitä omilla asioillaan ja saattavat näin ollen jäädä kokonaan ilman apua. Lasten ja nuorten näkökulman tuominen lastensuojelutyön sisältöihin on hyvin merkittävää. (Osallisuuden aika ry. 2018.)

Laitosperhekuntoutustyöskentely tarjoaa asiakasperheelle kotiin vietävää työtä huomattavasti enemmän aikaa saada työntekijöiden kokonaisvaltaista apua ja tukea omaan tilanteeseensa.

Tämän opinnäytetyön tutkimustehtävänä on selvittää, kuinka eri tahot kokevat vaiheen, jolloin laitosperhekuntoutukseen sopeudutaan ja sitoudutaan, ja mikä vaikuttaa asiakasperheen jäsenten työskentelyyn motivoitumiseen.

Tutkimuskysymyksen ”Mikä motivoi asiakasperhettä muuttamaan kotoa ja ottamaan laitosperhekuntoutuspaikan vastaan” kautta toivotaan löytyvän vastauksia siihen, mitkä seikat tukevat asiakasperheen sitoutumista laitosperhekuntoutuksen työskentelyyn ja mitä tukea perhe toivoisi työskentelyn alkuvaiheessa saavansa. Opinnäytetyön tavoitteena on saada asiakkaan ääni kuuluviin ja kehittää tarjottavaa laitosperhekuntoutuspalvelua asiakaslähtöisesti, sekä kartoittaa, mitä seikkoja perhekuntoutuslaitoksen työntekijöiden on tärkeää huomioida uutta perhettä vastaanottaessa. Idea opinnäytetyön aiheeseen nousi esille käytännön työskentelyn kautta. Työyhteisössä nousi tarve tietää tarkemmin seikkoja, joita on hyvä huomioida uuden asiakasperheen saapuessa perhekuntoutuslaitokseen sekä tarkistaa, mitkä seikat toimivat hyvin ja mitkä vaativat kehittämistä.

Muutaman viime vuoden aikana perhekuntoutuksesta on laadittu useita pro gradu -tutkielmia liittyen lähinnä mielenterveys- tai päihdekuntoutukseen tai erilaisiin sairauksiin tai vammoihin liittyviin perhekuntoutuksiin. Opinnäytetyössäni tutkin laitosympäristössä tapahtuvaa perhekuntoutusta lastensuojelun avohuollon tukitoimenpiteenä, eikä tästä näkökulmasta ole juurikaan tutkimustietoa saatavilla. Perehtyessäni muutamaan löytämäni tutkimukseen lastensuojelullisesta perhekuntoutuksesta, havaitsin, että perhekuntoutuksen alkuvaiheesta sekä siitä, mikä motivoi perhettä lähtemään perhekuntoutukseen, ei ole tehty aiempia tutkimuksia lainkaan. Varsinkaan lasten näkökulmaa ei ole selvitetty, vaikka laitosperhekuntoutukseen siirtyminen on asiakasperheen lapsille hyvin suuri ja dramaattinen muutos.

Tämän opinnäytetyön kautta kehitetään tutkimuksen konkreettiseen toimintaympäristöön työskentelymenetelmiä uusien perheiden vastaanottoon sekä motivointiin. Sekä asiakasperheiden sosiaalityöntekijöille että yrityksen käyttöön saadaan merkittävää tietoa siitä, kuinka asiakasperheet ja varsinkin lapset kokevat laitosperhekuntoutukseen siirtymisvaiheen ja työskentelyn aloittamisen. Asiakasperheiden ja työntekijöiden havaintojen perustella saadaan selville hyviä ja toimivia käytäntöjä sekä kehittämistarpeita, ja pystytään jatkossa tukemaan uusia perhekuntoutuslaitokseen muuttavia perheitä.

Tämä opinnäytetyö nostaa vahvasti esille lasten näkökulmaa, jota ei aiemmissa tutkimuksissa juurikaan ole huomioitu. Näin ollen tämä opinnäytetyö tuo uutta tietoa lasten näkökulmasta perhekuntoutuksessa tutkimuksen kohteena olevan yrityksen lisäksi myös valtakunnallisesti.

Tutkimusmenetelmänä asiakasperheiden haastattelussa käytettiin narratiivista haastattelua, joka mahdollisti asiakkaille mielipiteiden kertomisen vapaamuotoisesti ja omin sanoin. Opinnäytetyön puitteissa haastateltiin asiakkaiden lisäksi yksikön työntekijöitä. Työntekijöiden haastattelut toteutettiin puolistrukturoidun kyselylomakkeen muodossa. Avoimiin kysymyksiin oli mahdollista vastata omin sanoin. Tutkimus toteutettiin laadullisena toimintatutkimuksena ja haastattelut analysoitiin sisällön analyysin avulla.

Koska suorittamani ylempi ammattikorkeakoulututkinto painottuu vahvasti sosiaalisen kuntoutuksen koulutusohjelmaan, avaan opinnäytetyössäni sosiaalisen kuntoutuksen käsitettä perusteellisesti. Mielestäni perhekuntoutus sinänsä on kaikkien perheenjäsenten kokonaisvaltaista sosiaalista kuntoutusta

2. Opinnäytetyön toteuttaminen

2.1. Opinnäytetyön toimintaympäristö

Opinnäytetyön konkreettinen toimintaympäristö on valtakunnallisen sosiaalipalveluita tuottavan yrityksen laitosperhekuntoutusyksikkö Etelä-Suomessa. Yritys tarjoaa kattavia lastensuojelu-, hyvinvointi- ja maahanmuuttajapalveluita perhe- ja yksilöasiakkaille. Tarjottavat palvelut ovat sekä kotiinvietäviä, että laitosolosuhteissa tapahtuvia.

Yrityksen pääasiallisia palveluntilaaajia ovat kuntien lastensuojelun ja vammaispalvelun sosiaalityöntekijät. Tässä opinnäytetyössä keskitytään lastensuojelun avohuollon tukitoimena järjestettävään laitosperhekuntoutukseen. Yritys tarjoaa myös kotiin tehtävää avoperhekuntoutusta, jota ei tässä opinnäytetyössä tarkastella lainkaan. Yrityksen toimintaa ohjaa ja säätelee hankintalain (Laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista 2016) lisäksi muun muassa lastensuojelulaki (Lastensuojelulaki 2007) ja sosiaalihuoltolaki (Sosiaalihuoltolaki 2014). Sosiaali- ja terveyspalveluita on ulkoistettu kuntien perustoiminnoista 2000-luvun aikana jatkuvasti enenevässä määrin yritysten ja järjestöjen hoidettavaksi. Sosiaali- ja terveysministeriön arvion mukaan runsas neljännes kaikista terveys- ja sosiaalipalveluista tuotetaan yksityisten palveluntuottajien toimesta. (Sosiaali- ja terveysministeriö.)

Tässä opinnäytetyössä tarkastelun kohteena olevassa perhekuntotuslaitoksessa on asiakasperheiden käytössä yhteensä kolme asuntoa, joista kaksi on saunallisia kolmioita ja yksi asunto on pieni yksiö. Perhekuntoutusasunnot ovat kalustettuja ja täysin varusteltuja. Asunnoissa on astiastot sekä liinavaatteet ja muut päivittäin tarvittavat varusteet valmiina. Asuntoihin on saatavissa perhekohtaisesti ja lasten ikätason mukaisesti tarvittavia tavaroita, esimerkiksi syöttötuoli ja pinnasänky. Perhekuntotuslaitoksen toimesta asuntoihin hankitaan ruokatarvikkeet sekä päivittäishygieniatarvikkeet, esimerkiksi shampoot ja pyykinpesuaineet. Perheen

kanssa käydään kaupassa kaksi - kolme kertaa viikossa, jolloin ostetaan ruokatarvikkeita ja päivittäistarvikkeita perheen oman tulotason mukaisesti. Perheenjäsenet tuovat laitosperhekuntoutukseen omien vaatteiden lisäksi kotoa henkilökohtaisia tavaroita, esimerkiksi kirjoja, valokuvia sekä pieniä määriä omia huonekaluja, jotta perhekuntoutusasunnosta tulisi kodikas ja omannäköinen.

Perhekuntoutuslaitosta johtaa sosiaalityöntekijä, jonka vastuulla on esimiestehtävien lisäksi yhteydenpito asiakasperheiden sosiaalityöntekijöihin, vanhemmuuskeskusteluiden vetäminen sekä tarkka perehtyminen asiakasperheiden kokonaisvaltaiseen tilanteeseen ja sitä myöten vastuu kuntoutusprosessin etenemisestä. Yksikössä on kahdeksan työntekijää sekä lisäksi muutamia sijaisia tarpeen mukaan. Jokaisella perheellä on oma vastuutyöntekijä sekä kaksi - kolme nimettyä työntekijää. Työntekijät työskentelevät perheiden kanssa erikseen sovittavien tavoitteiden mukaisesti ja ovat mukana perheen arjessa kunkin perheen kanssa erikseen sovittun tuntimäärän. Työskentelyajat perheiden kanssa vaihtelevat kuudesta tunnista kahteentoistatuntiin vuorokaudessa. Perheillä on pääsääntöisesti yksi niin sanottu vapaapäivä viikossa, jolloin paikalla ei ole työntekijää lainkaan. Jokaiselle lapselle nimetään omaohjaaja, jonka kanssa lapsi viettää aikaa 2 - 3 tuntia viikossa. Omaohjaajatyöskentelylle määritellään myös omat tavoitteet lapsen tarpeiden sekä toiveiden mukaisesti ja omaohjaajatyöskentely on tärkeä osa perhekuntoutustyöskentelyä. Perhekuntoutuslaitostyöskentelyyn sisältyy vanhemmuuskeskusteluiden sekä päivittäistyöskentelyn lisäksi terapeutista työskentelyä, josta vastaa perhekuntoutuslaitoksen oma perheterapeutti. Perhekuntoutustyöskentelyyn sisältyy myös erikseen sovittavia teemapäiviä sekä retkiä esimerkiksi laavulle tai kylpylään. Perhekuntoutusjakson aikana perheiden kanssa toteutetaan erillisestä sopimuksesta suunnitelmallista ja tavoitteellista eläinavusteista työskentelyä pääasiassa hevosavusteisesti. Perhekuntoutuslaitoksessa työskentelee oma ratsastusterapeutti sekä sosiaalipedagogisen hevostoiminnan ohjaaja. Lemmikkieläimet nähdään perheen voimavarana ja perheillä on mahdollisuus sovittaessa ottaa perhekuntoutusjaksolle lemmikkieläimiä mukaan.

2.2. Tiedonkeruumenetelmät

Opinnäytetyön toteuttamista varten anottiin ja saatiin yrityksen palvelujohtajalta tutkimuslupa. Perhekuntoutuksen asiakasperheille kerrottiin opinnäytetyön laatimisesta ja tarkoituksesta ja kysyttiin halukkuutta osallistua haastatteluun. Asiakasperheille painotettiin sitä, että osallistuminen haastateltavaksi on täysin vapaaehtoista. Asiakasperheille kerrottiin myös, että heidän kokemuksensa ovat ensiarvoisen tärkeitä, koska palvelua tuotetaan asiakkaan tilanteen parantamisen vuoksi, ei tilaajan tai laitoksen vuoksi. Opinnäytetyön puitteissa haastateltiin neljää vanhempaa ja neljää lasta narratiivisen haastattelun menetelmää käyttäen. Kahdeksalle työntekijälle ja kolmelle sosiaalityöntekijälle lähetettiin sähköpostitse puolistrukturoitu kyselylomake. Työntekijöistä kyselyyn vastasi seitsemän henkilöä, sosiaalityöntekijöiden vastauksia ei saapunut lainkaan.

Opinnäytetyön tärkeänä tavoitteena oli saada lasten ääni heidän kokemuksistaan kuuluville. Lasten näkemyksiä perhekuntoutuksesta ei ole juurikaan selvitetty tai tutkittu, vaikka lapsen tilanteen ja kokemusten tulisi olla kaiken keskiössä. Asiakasperheiden lasten osallistumiselle tutkimukseen pyydettiin vanhempien lupa.

Tutkimuskysymyksistä laadittiin haastattelurunko asiakkaille. Opinnäytetyön tiedonkeruun menetelmäksi valittiin narratiivinen haastattelu. Tarkoituksena oli kuvata asiakasperheiden itse kokemia seikkoja laitosperehekuntoutukseen siirtymisvaiheesta sekä sinne sopeutumisesta ja työskentelyyn motivoitumisesta. Haastattelu antoi perheenjäsenille mahdollisuuden kertoa perhekuntoutusyksikössä asumisesta omasta näkökulmastaan tarinanomaisesti. Opinnäytetyön puitteissa haastateltiin myös asiakasperheiden lapsia heidän vanhempiensa luvalla. Narratiivinen menetelmä on lasten näkökulmasta helpompi vaihtoehto, kuin esimerkiksi strukturoitu lomake ja kysymykset pystyy sanallisesti muotoilemaan lapsen ikätason mukaisiksi joustavasti. Opinnäytetyöhön haluttiin myös työntilaaajien, eli sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä sekä perhekuntoutuslaitoksen työntekijöiden näkemyksiä. Sosiaalityöntekijöitä ja perhekuntoutuksen työntekijöitä varten laadittiin puolistrukturoituun kyselylomake, joka antoi avointen kysymysten kautta mahdollisuuden kertoa näkemyksistä omin sanoin.

Haastattelututkimus on tiedonkeruun menetelmänä sopiva kvalitatiiviseen tutkimukseen ja sen kautta tutkimuksen kohteena olevan henkilö saa tuotua esille omaa itseään koskevia asioita hyvinkin vapaasti. Haastattelututkimuksessa vastaaja on subjekti ja aktiivinen osapuoli. Haastattelututkimus saattaa ohjautua lisäkysymysten avulla syvempään suuntaan, kuin esimerkiksi puolistrukturoitu kyselylomake. Vastaajan mahdollisuus kertoa omin sanoin ja hänelle itselleen merkityksellisiä asioita tekee haastattelututkimuksesta vaikuttavan. Haastattelututkimuksen tuloksia tulkittaessa tulee huomioida, että haastateltava saattaa antaa positiivisempia vastauksia ja kertoa asioista toisin, kuin kirjallisesti. Vaikka haastattelututkimus on verrattaen tasa-arvoista keskustelua, haastattelijan tulee hallita keskustelua ja ohjata sitä pysymään aiheessa (Hirsjärvi ym 2013, 205.)

Haastateltaville lähetettiin saatekirjeet, jossia esiteltiin tutkimuksen tarkoitusta ja taustoja (liitteet 2-4). Saatekirjeen suunnitteluun ja laatimiseen on tärkeää panostaa, jotta kyselyyn vastaaja motivoituisi täyttämään kyselylomakkeen. Mikäli aihe kiinnostaa vastaajaa jo etukäteen, hyvin laadittu saatekirje vaikuttaa jopa vastausten luotettavuuteen. (Vehkalahti, 2008, 48.)

Lasten haastatteluissa on huomioitava lapsen ikä ja kehitystaso ja kysymykset on asetettava niiden mukaisesti. Alle kouluikäisten lasten haastatteluita voi toteuttaa leikin tai kuvien kautta. Tässä opinnäytetyössä tehtävissä haastatteluissa oli mukana kouluikäisiä lapsia, joten

puhuttu haastattelu toimi oikein hyvin. Lasta haastateltaessa tulee käyttää sanoja ja käsitteitä, jotka lapsi tunnistaa ja tuntee hyvin, ei voi käyttää esimerkiksi käsitettä avohuollon tukitoimi, vaan asiat selitetään lapsen tasoisesti. Kysymyksen on hyvä varmistaa, että lapsi on ymmärtänyt mitä kysymyksellä tarkoitetaan. Lapsi saattaa kertoa asioista hyvinkin laveasti ja poiketa kysytystä aiheesta. Haastattelijan on silti hyvä kuunnella ja olla kiinnostunut kaikesta, mitä lapsi sanoo. Lapsi saattaa antaa kysymyksiin vastauksia, joita olettaa aikuisen haluvan saada, tai lapsi saattaa sanoa ”en tiedä”, koska hän ei tohdi sanoa haastattelijalle niin kuin asia on. Haastattelijan on tärkeää luoda haastattelutilanteelle luonteva ja avoin ilmapiiri ja toimia itse niin, että lapsi luottaa haastattelijaan tilanteessa. Mikäli haastattelijalla on ennestään vieras lapselle, tulisi tutustumiseen käyttää muutaman tapaamisen verran aikaa ennen haastattelua. Lapset vastaavat usein kysymyksiin hyvinkin avoimesti ja rehellisesti, mutta varsinkin kapinointivaiheessa olevien nuorten haastatteleminen saattaa olla haastavampaa. Jotta haastattelijalla saa nuoreen yhteyden, nuorta ja hänen näkemyksiään tulee arvostaa ja nuorelle tulee osoittaa, että hänen mielipiteensä ovat tärkeitä ja ainutlaatuisia. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 128-133.)

Asiakasperheiden aikuisten ja lasten haastattelut toteutettiin videopuheluhaastatteluna ja haastattelutilanteet järjestettiin ohjaajien avustuksella rauhallisiksi sekä vastaamaan samankaltaista tilannetta, jossa haastateltava ja haastattelijat ovat konkreettisesti paikalla. Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin välittömästi haastattelujen jälkeen. Tutkimusaineisto oli melko pieni, joten kaikki haastattelut pystyttiin litteroimaan sanasta sanaan. Aineisto litteroitiin nauhalta Microsoft Word-tekstinkäsittelyohjelmalla.

2.3. Tutkimuksellinen lähestymistapa

Tämän opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä on laadullinen eli kvalitatiivinen toimintatutkimus. Opinnäytetyössä tutkimuskysymysten kautta etsitään vastauksia laitospalvelukuntoutuksen haasteisiin ja onnistumisiin asiakkaan näkökulmasta mahdollisimman todenmukaisesti ja jokaisen kyselyyn vastaajan oma arvomaailma ja asenteet esiintuoden. Kvalitatiivinen tutkimus pyrkii etsimään ja tuomaan esille tosiasioita tutkittavasta kohteesta, eikä niinkään todenna jo olemassa olevia väittämiä. (Hirsjärvi 1997, 161.) Laadullisen tutkimuksen kautta pyritään toiminnan tai ilmiön syvempään ymmärtämiseen sekä merkityksien esilletuomiseen monelta eri näkökulmalta. Laadullisen tutkimuksen avulla ilmiöitä pystyy tarkastelemaan uudella tavalla ja saamaan tutkimuksen kohteena olevasta asiasta esille uusia näkökulmia. (Kananen 2014, 22-23.)

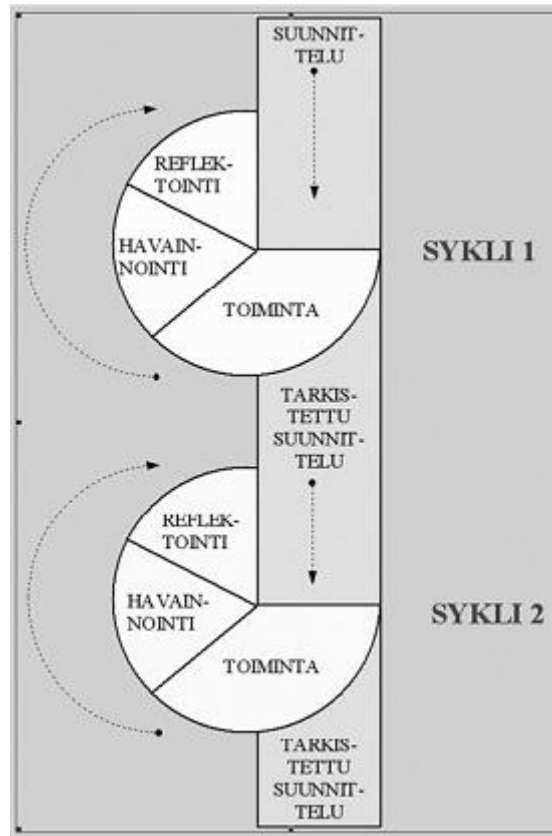
Hirsjärvi (1997, 165) toteaa, että kvalitatiivisen tutkimuksen kohderyhmä on tarkoituksen mukaisesti valittu. Kvalitatiivisen tutkimuksen aineistonhankintakeinoina käytetään metodeja, joiden kautta tutkittavien mielipiteet ja näkökulmat pääsevät esille. Lomakkeiden tai haastattelun avulla kerättävän tiedon ja aineiston lisäksi tutkijan omat havainnot ja keskustelut

tutkittavien kanssa ovat tärkeitä havaintomateriaaleja. Laadullisen tutkimuksen aineistoa tarkastellaan yksityiskohtaisesti tarkoituksena havaita odottamattomiakin seikkoja.

Toimintatutkimuksen tarkoituksena on toteuttaa tutkimusta ja toimintaa samanaikaisesti. Toimintatutkimus soveltuu hyvin esimerkiksi työyhteisön kehittämistehtäviin, kun halutaan muuttaa käytössä olevia menetelmiä ja saman aikaisesti lisätä tietoa ja ymmärrystä muutoksen kohteena olevasta asiasta. Toimintatutkimus on tapa etsiä käytännön toimintaan ongelmanratkaisumalleja. Toimintatutkimus etenee syklisesti. Tutkija ja tutkimuksen kohderyhmä tuottavat tietoa, jonka perusteella arvioinnin ja käytännön kokemuksen kautta kuljetaan kohti tutkimuksen tulosta. Toimintatutkimuksen aikana on hyvä tehdä tiivistä reflektiota osanottajien kesken. Reflektoinnissa nostetaan kriittiseen tarkasteluun tutkimuksen kohderyhmän mielipiteitä ja tietoja. Reflektointi on tärkeä osa tutkimusprosessia, mutta samalla se on myös osa tutkimuksen tulosten arviointia. Toimintatutkimuksessa tutkimuksen laatija on yksi organisaation jäsen, ei sen ulkopuolinen henkilö. Tutkijan tehtävää voi verrata konsultin tehtävään, tutkija jakaa tietoa tutkimuksen kautta saaduista tuloksista ja uusista ratkaisumalleista sekä tukee työntekijöitä ratkaisemaan työyhteisön ongelma- tai kehittämiskohtia. (Linturi, 2000.)

Toimintatutkimuksen avulla pyritään ratkaisemaan yhteisöjen käytännön ongelmia sekä parantamaan toimintaa. Toimintatutkimuksen avulla saatavaa tietoa ei voi yleistää, vaan tulokset pitävät paikkaansa vain tutkimuksen kohteena olevan tapauksen suhteen. Tutkimuksen kautta saatua tietoa voi hyödyntää tutkimuksen kohteena olevassa yhteisössä, toimintatutkimuksen tarkoituksena on saada aikaan muutos, joka on todennettavissa vertailulla alkutilanteeseen. (Kananen 2014, 16-18.)

Tässä asiakaslähtöisessä kehittämistyössä toimintatutkimuksen sykli toteutuu selkeästi. Opin- näytetyön konkreettinen toimintaympäristössä, eli perhekuntoutuslaitoksessa on syntynyt tarve selvittää, kuinka asiakasperheet kokevat laitosperhekuntoutukseen muuttamisen ja mikä heitä motivoi ottamaan tarjottua palvelua vastaan. Haluttiin myös selvittää, miten työntekijät ovat pystyneet vastaamaan asiakkaiden tuentarpeisiin ja miten toimintaa voidaan kehittää edelleen. Haastatteluiden ja puolistrukturoitujen kyselylomakkeiden avulla saatiin sekä asiakkailta että työntekijöiltä informaatiota heidän kokemuksistaan. Saatua uutta tietoa reflektoidaan tutkimukseen osallistuneiden kesken ja tulosten perusteella saadaan tietoa siitä, mikä on onnistunut ja mitä seikkoja tarvitsee muuttaa tai parantaa.

Kuvio 1. Toimintatutkimuksen syklit (Linturi 2000)

Hyvin käytännönläheisenä tutkimusmenetelmänä toimintatutkimus soveltuu hyvin nykyaikaiseen työelämän sekä yhteisöjen kehittämiseen. Työelämässä on käynnissä jatkuvasti valtavia muutosprosesseja, esimerkiksi organisaatiomuutoksia, verkottumista, Sote-uudistus. Nykyaajan työelämä edellyttää työntekijöiltä itsensäjohtamistaitoja, elinikäistä oppimista sekä muutoksiin sopeutumista. Työn itsenäinen organisointi, tiimityöskentely sekä tulosvastuullisuus ovat aiemmin mainittujen ohella tutkittavissa toimintatutkimuksen avulla. (Kananen 2014, 139.)

Haastatteluaineiston analysointi tapahtui litteroinnin kanssa rinnakkain. Analysointi tapahtui sisällön analyysin menetelmällä. Haastatteluvastaukset teemoiteltiin yhtenäisten otsikoiden alle ja tarkasteltiin sitä, kuinka monta vastaajista on samaa mieltä kysytyistä asioista. Haastatteluvastauksia analysoitaessa kvalitatiiviseen tutkimukseen tyypillisenä myös tässä tutkimuksessa tulokset laajentuivat tutkijan tuotua haastatteluvastauksiin mukaan omaa näkökulmaa sekä teoreettista näkökulmaa. (Hirsjärvi ym. 2011, 137).

Tämän opinnäytetyön aikana käynnistetty toimintatutkimus ei tule päätökseen, vaan prosessi jatkuu työyhteisön kehittämisprosessina edeten sykleittäin.

3. Tutkimuksen keskeiset käsitteet

3.1. Lastensuojelun avohuollon perhetyö

Sosiaalihuoltolain uudistus vuonna 2014 on lisännyt lapsiperheiden mahdollisuuksia hakea ja saada matalan kynnyksen apua haastaviin tilanteisiin. Lakimuutos on tullut tarpeeseen ja maldanut avun hakemisen kynnystä, sillä lastensuojelun asiakkuutta ei tarvitse enää olla. Perheillä on mahdollisuus hakea apua itse ennen kuin tilanne kärjistyy liian haastavaksi esimerkiksi silloin, kun perheessä on erityislapsia ja vanhemmat ovat uupuneita. Kunnan on tällöin tarjottava perheelle kotipalvelua ja perhetyötä. (Sosiaali- ja terveystieteellinen aikakauslehti 2014.). Kunnan tulee huolehtia siitä, että lapsen kehityksen tai terveyden kannalta välttämättömät palvelut on lapsella ja hänen perheellään viipymättä saatavissa, kun tarve palveluille on syntynyt. Lapsen kasvatuksesta ja huolenpidosta vastuussa olevilla henkilöillä on sosiaalihuoltolain 13 pykälän mukaan oikeus saada tarvittaessa apua ja tukea. (Shl 2014, 13 §.)

Mikäli lapsesta on herännyt huoli esimerkiksi päivähoitossa tai koulussa, ja lapsesta on tehty lastensuojeluilmoitus, lapsen tilanteesta tehdään palvelutarpeen arvio. Lastensuojelutarvetta arvioitaessa sosiaalityöntekijä selvittää lapsen kasvatuksesta ja hoidosta vastuussa olevien henkilöiden mahdollisuuksista huolehtia lapsesta lapsen edun mukaisesti sekä sosiaalityöntekijä arvioi lastensuojelulain mukaisten tukitoimien ja palveluiden tarvetta perheessä. Arvion jälkeen lapsella on tarvittaessa oikeus saada tukitoimenpiteitä ja apua hänen ja perheen tilanteesta riippuen joko sosiaalihuoltolain asiakkuuden tai lastensuojelun asiakkuuden kautta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017.)

Kirjassa Lapsen suojele (2016) Araneva toteaa, että ennaltaehkäisevää työskentelyä ja työntekijöiden vastuuta hallintoalasta riippumatta lasten hyvinvoinnin suhteen on yritetty saada siirrettyä lastensuojelun korjaavista erityispalveluista kuntien perustason palveluiden piiriin vuosikymmenten ajan sekä lainsäädännöllä että ohjeistusten kautta. Vuonna 1984 voimaan tullessa lastensuojelulaissa veloitettiin kaikkien hallintotoimien velvollisuutta toimia havaitessaan puutteita tai riskitekijöitä lapsen hyvinvoinnin suhteen. Jo tuolloin korostettiin varhaisen puuttumisen ja ennaltaehkäisevän tuen merkitystä. Hallintokuntien rajat ylittävää yhteistä vastuuta lasten ja perheiden tukemisesta korostettiin myös vuonna 2008 voimaan tullessa lastensuojelulaissa. Tavoitteena oli, että apua tarvitsevat perheet tunnistetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja heidät ohjataan riittävän tuen piiriin peruspalveluissa. Jos perustason palveluissa tarjottu tuki ei ole riittävä, viranomaisten tuli ohjata perheet lastensuojelun tuen piiriin. Peruspalveluiden vastuuta lasten hyvinvoinnin puutteiden havaitsemisessa ja asiaan puuttumisessa on peräänkuulutettu lakien ja ohjeistuksien kautta jo vuosikymmeniä siinä kuitenkin onnistumatta. Lastensuojelun korjaavien palveluiden tarve ja lastensuojelun asiakkuuksien määrä on päinvastoin kasvanut. Lastensuojelu on joutunut viime vuosina kovan kritiikin kohteeksi, vaikka moitearvostelu tulisi kohdentaa peruspalveluihin,

jotka eivät ole havainneet tai tarttuneet lapsiperheiden haastaviin tilanteisiin riittävän ajoissa. (Araneva 2016, 111-112.) Vuonna 2014 voimaan tulleen uuden sosiaalihuoltolain (Shl 2014, 1-5 §) tarkoituksena on madaltaa tuen tarpeessa olevien kansalaisten mahdollisuutta saada tukea ja apua. Esimerkiksi lapsiperheillä on ollut jo muutaman vuoden ajan mahdollisuus saada matalan kynnyksen apua tilapäisiin tuen tarpeisiin ilman lastensuojelun asiakkuutta.

3.2. Perhekuntoutus

Perhekuntoutus on vapaaehtoisuuteen perustuvaa, koko perheelle tarjottavaa suunniteltua ja tavoitteellista kuntouttavaa toimintaa, jonka tarkoituksena on tukea vanhempia kasvatustehävässään, vahvistaa perheen omia voimavaroja sekä mahdollista lapsille turvalliset kasvuolosuhteet. Perhekuntoutuksessa tuetaan esimerkiksi perheenjäsenten arjen taitojen hallintaa, vuorovaikutusta sekä säännöllisen päivärytmin toteuttamista erilaisin toiminnallisin menetelmin. Perhekuntoutus voi tapahtua perheen omassa kodissa perhetyötä tiiviimpänä työskentelynä (avoperhekuntoutus) tai koko perhe voidaan sijoittaa perheasuntoon tai laitokseen, johon on mahdollista järjestää ympärivuorokautista tukea tai päiväaikaan toteutuvaa kuntoutusta. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017.)

Perhekuntoutusta voidaan järjestää lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä voi tarjota asiakasperheelle perhekuntoutusta sekä arvioida sen tarpeen lapsen tai aikuisen asiakassuunnitelmassa (Lsl 2007, 36 §.) Mikäli perhe on motivoitunut ja sitoutunut perhekuntoutukseen, perhekuntoutuksen on todettu olevan tehokas keino tilanteissa, jolloin perheen lapsi on siirtymässä kodin ulkopuoliseen sijoitukseen. Perhekuntoutus on myös keino perheen jälleenyhdistämiseen, jolloin työskentelyn tavoitteena on lapsen kotiutus huostaanoton jälkeen lapsen edun mukaisesti sekä turvallisesti. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.) Perhekuntoutusta voidaan tarjota avohuollon työskentelyvaihtoehtona, mikäli perheessä on huolta vanhempien voimavaroista, ongelmia lasten käytökseen tai koulunkäyntiin liittyen, vakavia vuorovaikutuspulmia, vanhempien päihde- tai mielenterveysongelmia tai kriisiytynyt elämäntilanne. (Järvinen ym 2012, 87).

Vaikka perhekuntoutukseen osallistuu pääsääntöisesti koko perhe, on lapsen näkökulma ja tarpeet aina etusijalla ja toiminta tähtää tukemaan lapsen hyvää kehitystä ja kasvua. Jokaisella perheenjäsenellä on perhekuntoutuksen aikana mahdollisuus saada moniammatillista, omiin yksilöllisiin tarpeisiinsa liittyvää tukea perhetyön lisäksi. Perhekuntoutuksen tavoitteet lapsen näkökulmasta liittyvät arjen turvallisuuteen, positiivisten tunnesuhteiden ja vuorovaikutuksen vahvistumiseen sekä siihen, että aikuiset kykenevät tekemään päätöksiä, jotka ovat lapsen edun mukaisia. (Järvinen ym 2012, 87.) Työskentelyssä on tärkeää perehtyä lapsen itse tuottamaan tietoon omasta arjestaan, hyvinvoinnistaan ja turvallisuudestaan ja tuoda näitä lapsen omia kokemuksia mukaan työskentelyyn vanhemman kanssa. (Alatalo 2017, 31.)

Perhekuntoutuksen taustoista sekä historiasta on esitetty erilaisia näkemyksiä useissa eri tutkimuksissa. Perhekuntoutusta on ollut saatavilla useissa eri yksiköissä jo pitkään, esimerkiksi Mannerheimin lastensuojeluliiton Lasten ja nuorten kuntoutussäätiössä koko perheen kuntoutamista on harjoitettu yli kahden kymmenen vuoden ajan (Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja Nuorten kuntoutussäätiö 2017.) Lasten ja Nuorten kuntoutussäätiö toteuttaa vammaan tai sairauteen perustuvaa Kelan korvaamaa perhekuntoutusta sekä lastensuojelullisiin perusteisiin pohjautuvaa sosiaalitoimen kustantamaa perhekuntoutusta eri mittaisissa jaksossa. Pohjola-koti, nykyään Nuorten Ystävät, on tarjonnut Polokka-perhekuntoutusta (Nuorten Ystävät ry 2018) tukemaan perheiden eheytymistä sekä lasten hyvinvointia. Perhekuntoutuksen sisältö sekä tarjottavat palvelut vaihtelevat eri toimijoiden kesken jonkin verran. Nuorten Ystävien Polokka -perhekuntoutus tarjoaa perheen jokaiselle jäsenelle kokonaisvaltaista prosessinomaista kuntoutusta käyttäen erilaisia työmuotoja, kuten yksilö- ja ryhmätoiminnot, läheisyhteistyö ja päihdetyö. Perhekuntoutusta toteutetaan moniammatillisena yhteistyönä, jossa on mukana esimerkiksi psykiatri, perheterapeutti ja päihdetyöntekijä. Perhekuntoutusta lastensuojelun avohuollon tukitoimenpiteenä on tutkittu viime vuosina runsaasti ja siitä on saatavilla useita pro gradu -tutkielmia. Tutkimustietoa ja tuloksia lapsista perhekuntoutuksessa ei ole juurikaan saatavissa.

Laitosperhekuntoutus lastensuojelun avohuollon tukitoimenpiteenä on varsin vaihtelevasti käytetty tukimuoto, eikä siitä, kuinka paljon perheitä tai perheenjäseniä on sijoitettu perhekuntoutuslaitoksiin, ole olemassa koko maan kattavia tilastoja. Kuusikko-työryhmän mukaan vuoden 2016 aikana lastensuojelun avohuollon 0 - 17 -vuotiaita asiakkaita oli yhteensä 16 223 henkilöä ja ympärivuorokautisen perhekuntoutuksen asiakasmäärä oli vuoden 2016 aikana yhteensä 357 henkilöä. Kuusikko -työryhmän mukaan perhekuntoutuspaikkoja oli yhteensä 35. Kuusikko-työssä on vertailtu vuodesta 1994 lähtien kuuden kaupungin (Helsinki, Espoo, Vantaa, Turku, Tampere, Oulu) sosiaali- ja terveyspalveluista kustannusten sekä toimintatietojen osalta. (Kuusikko -työryhmä 2016.)

Perhekuntoutuskokonaisuus laaditaan vastaamaan perheen tarpeita sekä työskentelyn tavoitteita. Työskentelyn kuluessa perheen omien voimavarojen vahvistuminen sekä vuorovaikutuksen parantuminen ovat keskeisessä asemassa riippumatta perhekuntoutukseen tulon syystä. Tavoitteisiin pääseminen johtaa perheen kriittisen tilanteen pysähtymiseen ja muutoksen onnistumiseen. Perhekuntoutuksen onnistumiseen vaikuttaa hyvin vahvasti sekä asiakasperheen että työntekijöiden sitoutuminen ja motivoituminen. Kaikkien osapuolten tulee saada riittävästi tietoa työskentelyn tavoitteista, toimintatavoista, arvioinnista sekä siitä, kuinka työskentely jatkuu perhekuntoutuksen jälkeen. (Järvinen ym 2012, 88.)

Sosiaali- ja terveysministeriö on käynnistänyt Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE)-kärkihankkeen vuonna 2016. Hankkeen tarkoituksena on uudistaa perhe- ja lapsipalveluita kohtaamaan paremmin lapsen, nuoren ja perheen tarpeet. Hankkeen puitteissa kehitetään lapsen oikeuksia vahvistavan muutuskulttuurin lisäksi myös kunnallisia ja maakunnallisia peruspalveluita, myös lastensuojeluun liittyviä palveluita. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017.) LAPE-kärkihankkeen käynnistyttyä perustettiin yhteensä kymmenen kärkihanketta selvittämään lapsi- ja perhepalveluiden nykytilaa sekä tekemään kehittämissuhteita. Viisi kärkihanketta koski lastensuojelua ja yksi niistä kehittää lastensuojelun perhetyötä ja perhekuntoutusta. Työryhmä (Alatalo, Lappi, Petrelius 2017, (17 - 19) toteaa, että perhetyön ja perhekuntoutuksen käsitteisiin liittyvä epäselvyys on ongelmallista ja käsitteiden sisältöihin sekä työntekijöiden vaatimustasoihin tulee saada selvennystä. Työryhmä on kyselynsä kautta selvittänyt, että eri palveluntuottajien käsitteistö perhetyön ja perhekuntoutuksen palveluista sekä palvelun sisällöstä vaihtelee huomattavasti. Joustava kotiin tehtävä työskentely, erilaiset päivämutoiset palvelut sekä ympärivuorokautinen laitoksessa tapahtuva palvelu ja näiden yhdistelmät tarkoittavat työryhmän mukaan tehostettua perhetyötä ja perhekuntoutusta. Perhekuntoutuspalveluiden kirjavuus ei työryhmän mukaan vaikuta juurikaan palvelun laatuun, mutta se vaikuttaa asiakkaiden yhdenvertaisuuteen sekä palveluiden tasalaatuisuuteen. Koska perhekuntoutuksen käsitettä ei ole lastensuojelulaissa (Lsl 36 §) eikä sosiaalihuoltolaissa määritelty tarkasti, heikentyy asiakkaan mahdollisuus saada palvelusta tietoa ja yhtenäisen käsitteistön sekä palvelun sisällön puute vaikuttaa asiakkaan tilanteeseen esimerkiksi myös siten, että muuttaessaan paikkakuntaa tai vastuutyöntekijän vaihtuessa asiakas ei saa enää samanlaista palvelua kuin aiemmin.

3.3. Perhekuntoutuksen työmenetelmiä

Perhekuntoutuksen työmenetelmät ovat pääasiallisesti samanlaisia, kuin kotiin tehtävän perhetyön työmenetelmät. Pääsääntöiset työmenetelmät ovat sekä perhekuntoutuksessa että perhetyössä arjen hallintaan ja lapsen edun turvaamiseen liittyvien seikkojen korostaminen. Sujuva arki ja arjen rutiinit voimauttavat ihmistä ja tuovat varmuutta. Asiakkaan tukeminen arkisissa asioissa, kuten siivoaminen, ruuanlaitto, raha-asioiden hoitaminen, siisteys tukevat asiakasta jäsentämään omaa toimintaansa. Perhetyöntekijän rooli sekä perheen kodissa että perhekuntoutuksessa on toimia vanhempien kasvattajan roolin vahvistajana. Työntekijän tulee hyväksyä vanhemman kulttuuriin ja arvoihin liittyvät erot suhteessa omiin näkemyksiinsä. Vanhempi toimii lapsen kasvattajana ja työntekijän tehtävänä on tukea ja kannustaa sekä reflektoida vanhemman toimintaa. Vaikka vanhempi toimisi eri tavoin, kuin työntekijä haluaisi, mikäli vanhemman toiminnasta ei ole vahinkoa perheenjäsenille, työntekijä ei voi kieltää toimintaa. On tärkeää, että työntekijä auttaa vanhempia huomaamaan oman toimintansa seuraukset ja kantamaan vastuun omasta toiminnastaan. Työntekijä voi myös ohjata vanhempia havaitsemaan ja omaksumaan uusia toimintatapoja. (Järvinen ym 2012, 113.)

Perhekuntoutus on kokonaisvaltaista, monimuotoista ja vastuullista työtä, jonka kautta perhettä autetaan ja hoivataan, mutta myös tuetaan heitä ongelmien ratkaisemisessa ja puututaan heidän hyvinkin henkilökohtaisiin asioihinsa. Työskentelyssä on lisäksi vahvasti mukana kontrolli ja toiminnan arviointi. Työntekijän tulee tarkkailla perhettä avoimesti lastensuojelun näkökulmasta, samalla asiakasta sensitiivisesti arvostaen. (Järvinen jne 2012, 87.) Perhekuntoutus on perhetyöhön verraten hyvinkin intensiivistä työskentelyä. Työskentelyjaksot perhekuntoutusasiakkaan kanssa ovat usein pitkäkestoisia ja asiakkaan ja työntekijän etäisyyden säätely on haastavaa. Työntekijän asiantuntijuus tapahtuu asiakasperheen kodissa ja arjessa, arjen eri tilanteiden kautta, jolloin asiakkaat ja heidän erilaiset vaatimuksensa tulevat hyvin lähelle työntekijää. Työntekijästä riippuen työskentely voi olla hyvinkin osallistavaa ja antoisaa ja perhekuntoutustyö voi ”imaista” työntekijän mukanaan. (Laine 2006, 123-124.)

Laitosperhekuntoutusolosuhteissa työntekijät ovat hyvin tiiviisti mukana perheen arjessa ja erilaisissa tilanteissa. Asiakkaan arki ja moraalikäsitys saattaa olla hyvin erilainen, kuin työntekijällä. Ammatillaisen tulee kyetä asettua asiakkaan asemaan ja ymmärtää tämän elämän todellisuutta. Perustana työskentelylle voidaan käyttää Kantin kategorisen imperatiivin periaatetta: ihmisyyden kunnioittaminen, totuuden puhuminen ja tasa-arvoinen kohtelu. Vaikka ammatillainen ei toimisi asiakkaan tavoin tai hyväksyisi asiakkaan toimintaa, tulee asiakkaan itsemääräämisoikeutta kunnioittaa silloinkin, kun työntekijä toimisi itse oikein. Työntekijän velvollisuutena on kuitenkin tuoda asiakkaan tietoon hänen päätöksiinsä ja toimintaansa liittyvät riskit ja haitat ja työntekijän velvollisuutena on huolehtia siitä, että asiakas on saanut riittävästi tietoa, johon perustaa päätöksensä ja ymmärtää kyseessä olevan asian. Näin ollen Kantin kategorinen imperatiivi ei aina tarkoita sitä, että toiselle ihmiselle pitää tehdä samoin, kuin haluaisi itselleen tehtävän, vaan työntekijän on huolehdittava siitä, että toiminta palvelee asiakkaan etua objektiivisesti. (Juujärvi ym. 2007, 73.)

Arjessa tapahtuvan kohtaamisen lisäksi perhekuntoutukseen voi sisällyttää useita erilaisia ammatillisia työmenetelmiä. Työntekijä voi itse oman ammatillisen kiinnostuksensa sekä osaamisensa perusteella valita asiakasperheen kanssa työskentelyyn sopivia menetelmiä, esimerkiksi tehtäviä, kaavioita tai kyselylomakkeita. Työntekijän on hyvä tuntea käyttämänsä menetelmä hyvin ja olla itse aidosti kiinnostunut käyttämään menetelmää. Tärkeintä työskentelyssä on kuitenkin työntekijän oma persoona ja kiireetön läsnäolo. (Järvinen ym 2012, 158.). Internetkatsauksen mukaan perhekuntoutuksessa käytettävät työmenetelmät vaihtelevat asiakaskohderyhmän tarpeiden sekä toimintaa tarjoavan yksikön osaamisen mukaan. Esimerkiksi Folkhälsanin perhekuntoutusyksikkö Meltolassa (Folkhälsan 2018) tarjoaa perhekuntoutusta lastensuojelun asiakasperheille ja käyttää työmenetelminä muun muassa Beardsleen Perheinterventiota, Trappan-väkivallanpurkimallia, MIM-vuorovaikutushavainnointia sekä Theraplay-vaikutteista leikkiä. Sos-lapsikylän perhekuntoutuksessa käyttämiä menetelmiä ovat esimerkiksi ar-

viointimittaristo perheen hyvinvointiin ja valmiuksiin, MIM-vuorovaikutushavainnointi, vanhemmuuden roolikartta, vertaisryhmätyöskentely, elämänjanat sekä korttityöskentely. (Soslapsikylä 2014).

3.4. Sosiaalinen kuntoutus

Perhekuntoutukseen liittyy oleellisesti myös käsite sosiaalinen kuntoutus. Asiakasperheillä, jotka ohjautuvat laitosperekuntoutukseen, on usein taustalla pitkäaikaisia ja haastavia ongelmia ja perhe on saattanut olla pitkään erilaisten terveys- ja sosiaalipalveluiden asiakas. Perheen suunnitelmallinen ja kokonaisvaltainen tukeminen on saattanut jäädä tekemättä, kun yksittäisiä perheenjäseniä on tuettu ja kuntoutettu eri tavoin. (Järvinen ym 2012, 87.)

Sosiaalisessa kuntoutuksessa on sosiaalihuoltolain (Shl 2014, 17 §) mukaan keskeistä vahvistaa sosiaalista toimintakykyä, lisätä asiakkaan osallisuutta sekä ehkäistä syrjäytymistä. Nämä seikat liittyvät vahvasti myös perhekuntoutukseen, perheen arki ja elämäntilanne on tärkeää huomioida työskentelyssä kokonaisuutena. Kokonaisvaltainen kuntouttava työskentely, esimerkiksi perhekuntoutus, edellyttää moniammatillista sekä eri tieteenalojen yhteistyötä. (Alatalo ym 2017, 36.)

Käsite kuntoutus on otettu virallisesti käyttöön vasta 1960-luvulla. Aiemmin kuntoutuksen kaltaisesta yksilöön ulkoapäin tulevaa tukitoimea on nimitetty huoltotoiminnoksi ja tukitoimet ovat olleet lähinnä invalidien ja heikko-osaisten auttamista hyväntekeväisyystyönä. Sotien jälkeen kuntoutuksen pääpainona oli sodassa vammautuneiden auttamisen ohella heidän kuntouttaminen takaisin työkuuntoisiksi. Sotien jälkeen alkoi myös sosiaalivakuutusjärjestelmään laajentaminen ja sosiaalipoliittisten uudistusten rakentaminen. Hyvinvointivaltion syntyminen käynnistyi sotakorvausten maksamisen jälkeen. Kuntoutuksen institutionaalinen laajaneminen kesti noin kaksikymmentä vuotta ja kuntoutusetuudet olivat lähinnä työikäisen väestön käytettävissä. Tavoitteena oli saada mahdollisimman moni työikäinen pysymään työkykyisenä ja työelämässä. 1980-luvulla kuntoutuksen näkökulma vaihtui työkyvyn ylläpidon ohella yhteiskunnalliseen lähtökohtaan sekä sosiaaliseen toimintakykyyn. Hyvinvointivaltio, jota oli rakennettu 1950-luvulta lähtien, saavutti eurooppalaisen sosiaaliturvan keskimääräisen tason 1980-luvun lopulla. Suomalaisen yhteiskunnan ajaututtua syvään lamaan 1990-luvulla tarve ylläpitää työvoiman työkykyä ei ollut enää kuntouttamisen tärkein kohde. Laman myötä pitkäaikaistyöttömien uudelleen kouluttaminen työelämäänsä nousi tärkeimmäksi kohteeksi. Ongelmana oli kuitenkin heikentyneen taloustilanteen aiheuttamat säästöt ja resurssipula myös kuntoutustoiminnassa. Lama ja pitkäaikaistyöttömyys toivat mukanaan uusia ilmiöitä, kuten syrjäytyminen, taloudellinen niukkuus ja mielenterveysongelmat. (Ashorn & Miettinen 2013, 20-25.)

Kuntoutuksen tärkeimpänä tavoitteena on ollut vuosikymmenten ajan varmistaa, että työkuuntoista työvoimaa on riittävästi sekä ylläpitää väestön sosiaalista selviytymistä ja toimintakykyä. Kuntoutuksen keinoin pyritään huolehtimaan yhteiskunnan käytössä olevien psyykkisten ja fyysisten resurssien riittävydestä. Yhteiskunnan eri sektorit; sosiaalihuolto, terveydenhuolto, koulutustoimi, työsuojelu, työvoima ja eläke ovat aktiivisesti osallisena kuntoutuksen toimintajärjestelmässä. (Järvikoski & Härkäpää 2008, 20.)

Kuntoutuksen neljä eri osa-alueita ovat kasvatuksellinen, lääkinnällinen, ammatillinen ja sosiaalinen kuntoutus. Käsitettä sosiaalinen kuntoutus on alettu käyttää ammatillisen kuntoutuksen rinnalla 1960-luvulta lähtien. (Haimi & Hurme 2007, 36-37). Käsite sosiaalinen kuntoutus on hakenut paikkaansa vuosikymmenten ajan ja myös sosiaalisen kuntoutuksen kohderyhmät ovat vaihtuneet aikojen kuluessa. Vammaiset ja sairaat nähtiin 1960-luvulla sosiaalisen kuntoutuksen kohderyhminä. 1970-luvulla kohderyhmiin kuuluivat myös kehitysvammaiset, psykiatrian potilaat sekä sotainvalidit. Vuosituhannen vaihde toi sosiaalisen kuntoutuksen kohderyhmään merkittäviä muutoksia 1990-luvun laman myötä. Kohderyhmään kuuluivat muun muassa pitkäaikaistyöttömät, mielenterveyskuntoutujat, käytöshäiriöiset, syrjäytyneet, maahanmuuttajat sekä monet muut marginaaliryhmät. (Haimi & Hurme 2007, 60.)

Sosiaalisen kuntoutuksen kohderyhmä on tänä päivän hyvin laaja ja monitahoinen. Sosiaalinen kuntoutuksen kautta pyritään palauttamaan ja varmistamaan asiakkaan yhteiskunnallinen osallisuus sekä tukea asiakasta selviytymään päivittäisistä toiminnoista ja vuorovaikutussuhteista erilaisin menetelmin ja keinoin. (Järvikoski 2013, 47.)

Vuonna 2014 voimaantulleen uuden sosiaalihuoltolain 1 luvun 17 §:n mukaan sosiaaliseen kuntoutukseen kuuluu asiakkaan sosiaalisen toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen selvittäminen, kuntoutusneuvonta ja -ohjaus sekä kuntoutuspalvelujen yhteensovittaminen eri tahojen kanssa. Lisäksi sosiaaliseen kuntoutukseen kuuluvat asiakkaan valmennus arkipäivän toiminnoista selviytymissä sekä elämänhallinnassa ja ryhmätoimintaan osallistumisen sekä sosiaalisten vuorovaikutussuhteiden tukeminen. Henkilön sosiaalisen toimintakyvyn vahvistaminen, osallisuuden edistäminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen sosiaalityön ja sosiaalisen ohjauksen keinoin on sosiaalista kuntoutusta. (Shl 2014, 17§.)

Opinnäytetyön toimintaympäristö tarjoaa asiakkaille ammatillista perhetyötä, avoperhekuntoutusta, laitosperehekuntoutusta ja ammatillista tukihenkilötoimintaa. Lisäksi toimialaan kuuluvat valvotut tapaamiset, perheneuvolatyö, mielenterveys- ja päihdekuntoutujien palvelut, asumisvalmennus ja -palvelut sekä vanhemmuuden arviointi. Työntilaaajia ovat lähialueen kuntien sosiaalitoimien eri sektorit. Työyhteisö tekee asiakkaiden asioissa tiivistä yhteistyötä sosiaalitoimen eri sektoreiden lisäksi myös lasten-, nuoris- ja

aikuispsykiatrian ja mielenterveys- ja päihdepalveluiden sekä työvoimahallinnon kanssa. Yritys tarjoaa päihde- ja mielenterveyskuntoutujille, vammaispalveluiden asiakkaille sekä jälkihuollon nuorille kotiin vietäviä kuntouttavia palveluita.

Lastensuojelun ammatilliset perheohjaajat ja tukihenkilöt kohtaavat hyvin erilaisia ihmisiä ja tilanteita asiakastyössä. Perhetyöntekijät pyrkivät parhaansa mukaan tukemaan asiakkaita ja löytämään heille oikeat polut, jotta he pääsevät elämässään eteenpäin. Ammatillisen tukihenkilötoiminnan asiakkaina on esimerkiksi autismin kirjon lapsia, nuoria tai aikuisia, eri ikäisiä kehitysvammaisia henkilöitä, mielenterveys- ja päihdekuntoutujia ja psyykkisesti oireilevia nuoria. Perhetyössä tuetaan koko perhettä, mutta työskentelyn keskiössä on lapsi tai lapset, joiden oireilun pohjalta asiakkuus on usein alkanut. Tyypillisessä perhetyön asiakasperheessä tilanne on jollain tavalla kriisiytynyt jonkin perhettä koskettavan tapahtuman vuoksi. On saattanut sattua vakava sairastuminen tai kuolemantapaus, on työttömyyttä tai työttömyyden uhkaa, ero- tai huoltajuusriitaa, talousvaikeuksia, perheen vanhempien voimat ovat loppuneet esimerkiksi erityislapsen haastavuuden vuoksi. Perheen jäsenet ja vanhemmat ovat saattaneet selviytyä aivan hyvin aikaisemmin, mutta äkillinen tai pitkittynyt kuormittava tilanne muuttaa tilanteen haastavaksi ja silloin perhetyö tulee apuun. Avun saamisen oikea-aikainen ajoitus on erittäin ratkaisevaa. Mikäli työskentely pystytään aloittamaan mahdollisimman pian kriisitilanteen jälkeen tai aikana ja mikäli kaikki perheenjäsenet suhtautuvat avoimesti apuun ja haluvavat tilanteeseen muutosta, saadaan kuntoutusprosessi käynnistymään hyvin. Perheen tilanne ja tuen tarve kartoitetaan mahdollisimman tarkasti ja etsitään verkostot, joista voidaan saada apua. Jos esimerkiksi äiti on sairastunut synnytyksen jälkeiseen masennukseen, varmistetaan, että hän saa riittävästi konkreettista tukea vauvan hoitamiseen ja omaan toipumiseen sekä riittävän psykiatrisen tuen. Äitiä autetaan selviytymään arjen velvoitteista ja huolehtimaan taloudellisista asioista. Jos äiti ei kykene palaamaan äitiyslomalta töihin, autetaan häntä sairauslomiin liittyvissä asioissa sekä mahdollisessa uudelleen koulutautumisessa ja selvitetään mahdollisuuksia jatkaa työelämässä. Joskus tilanne vaatii hyvin paljon paperityötä ja lääkärikäyntejä, jotka ovat erittäin kuormittavia huonossa psyykkisessä kunnossa oleville asiakkaille. Perhetyöntekijän kokonaisvaltainen tuki on äärimmäisen tärkeä ja kuntouttava, tavoitteellinen työote näkyy kaikessa työskentelyssä.

Lastensuojelun asiakasperheissä saattaa molemmilla vanhemmilla olla heikkolahjaisuutta tai psyykkisiä sairauksia. Vanhemmat saattavat laiminlyödä lapsen perustarpeita ja kasvatustehtävänsä, koska heillä ei ole kykyä tai voimia toimia toisin. Tällöin on mahdollista, että perhe tarvitsee hyvin pitkäjaksoista tukea sekä aikuisille, että lapsille, joskus jopa siihen saakka, kunnes nuorin lapsi täyttää 18 vuotta. Sairautensa tai kehitystasonsa vuoksi joidenkin vanhempien on mahdotonta omaksua perhetyön tukea ja ohjeita, eikä tilanne kotona pääse muuttumaan. Tällöin työskentely joko jatkuu pitkään, tai lapset huostaanotetaan. Joskus työskentely jatkuu vuodesta toiseen, vaikka lapsen ja perheen tilanteeseen ei saada perhetyön

ja moniammatillisen verkoston tuella muutosta aikaiseksi. Tilanteet, jossa mennään siinä rajalla tuleeko huostaanotto vaiko ei, ovat työntekijöille hyvin haastavia ja usein ristiriidassa työntekijän oman eettisen ja moraalisen ymmärryksen mukaan. Lapsi kärsii tilanteista kaikista eniten ja lapsen ei tulisi joutua kantamaan seurauksia siitä, jos vanhemmat eivät kykene hänestä riittävästi huolehtimaan. Mutta raha ratkaisee erittäin paljon, huostaanotot ovat kalliita. Usein on nähtävissä, että rahan vuoksi huostaanottoja viivytellään tai niitä ei tehdä lainkaan, vaikka olisi erittäin selkeä tarve. Tuleeko tästä kuitenkaan säästöjä, jos lapsi ehtii sairastua perheessä, jossa hänestä ei kyetä huolehtimaan tai jos ympärillä on mielenterveys- ja päihdeongelmia. Ongelmat siirtyvät yli sukupolven usein myös lapseen ja hän sairastuu, tai syrjäytyy. Perhekuntoutukseen siirtyminen saattaa katkaista edellä mainitun kaltaisen kierteen ja perhekuntoutusjaksolla tehtyjen havaintojen ja arviointien perusteella sosiaalityöntekijä saattaa päästä tekemään ratkaisun huostaanotosta. Tilanne voi perhekuntoutusjakson aikana kehittyä myös siten, että havaitaan työskentelyn kautta perheen oikeat ongelmat ja pystytään havaintojen perusteella antamaan perheelle täsmällistä ja oikeaa tukea. Kun työntekijöillä on riittävästi aikaa kohdata perhettä heidän omassa arjessaan, perheen tilanne voi avautua viranomaaisille ja työntekijöille ratkaisevasti intensiivisen työskentelyjakson aikana.

4. Opinnäytetyön analysointi ja tulokset

Opinnäytetyön puitteissa tehtiin suulliset haastattelut neljälle lapselle ja neljälle aikuiselle yksilöhaastatteluna. Kahdeksasta perhekuntoutuslaitoksen työntekijästä puolistrukturoituun kyselylomakkeeseen vastasi seitsemän työntekijää. Puolistrukturoidut kyselylomakkeet lähetettiin kolmelle sosiaalityöntekijälle, joista keneltäkään ei saatu vastauksia. Microsoft Word -tekstinkäsittelyohjelmalla Trebuchet M koon 10 fontilla litteroitua haastatteluaineistoa kertyi yhteensä 32 sivua.

Haastatteluiden analysointi aloitettiin samanaikaisesti aineistonkeruun kanssa. Laadullisen toimintatutkimuksen syklinen prosessi ohjaa tutkimuksen etenemistä ja aineiston kerääminen ja analysointi vuorottelevat keskenään. (Kananen 2014, 21). Kun haastatteluvastauksia saatiin, ne litteroitiin ja luokiteltiin välittömästi. Haastatteluvastauksia tarkasteltiin ja luettiin useaan kertaan. Vastaukset koostettiin haastattelupohjan mukaisesti kohta kohdalta haastattelurungon mukaisesti ja haastateltavien vastauksista nostettiin suoriksi lainauksiksi seikkoja, jotka vaikuttivat olevan merkityksellisiä vastaajille. Haastatteluiden analysoinnin aikana tarkasteltiin, onko haastatteluaineistosta löydettävissä suoria vastauksia tutkimuskysymykseen ja löytyykö tarkentavia alakysymyksiä. Analyttiset kysymykset tarkentuvat aineistoon tutustuttaessa ja aineisto ja tutkimusongelma lähentyvät toisiaan tiiviin läpikäynnin kautta. (Ruusu-vuori ym. 2010, 13).

Aineistolähtöistä sisällönanalyysiä käyttäen tutkimusaineistosta karsittiin tutkimuksen kannalta tarpeeton tieto. Tutkimusaineisto pilkottiin osiin haastattelukysymysten otsikoiden perusteella ja luokiteltiin uudeksi tarinanmukaisesti sekä johdonmukaisesti eteneväksi kokonaisuudeksi. (Vilka 2005, 139.) Aineistolähtöisen sisällönanalyysin periaatteiden mukaisesti haastatteluaineisto tiivistettiin ja pelkistettiin, eli redusoiitiin. Seuraavaksi aineisto klusteroitiin, eli käytiin läpi aineiston eroavaisuuksia ja samankaltaisuuksia sekä ryhmiteltiin samaa asiaa koskevat käsitteet yhdeksi luokaksi. Viimeisessä vaiheessa, eli abstrahointivaiheessa yhdistettiin aiemmat luokitukset vielä laajemmiksi käsitteiksi, joista saadaan tutkimuskysymykseen vastaavia käsitteitä. (Kananen 2014, 112). Aineistolähtöisen sisällönanalyysin luokittelu-prosessin aikana aineistoa tarkastellaan tutkimuskysymyksen kautta ja nostetaan esiin asiat, joista kyseisessä tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita. Kun aineistosta nostetaan esiin tutkimuskysymykseen vastaavia seikkoja, tulee kaikki ilmaisut kirjata tarkasti. Kun esiin nousevat avainlauseet ja -sanat on luokiteltu, saadaan vastaus tutkimuskysymykseen. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 114-115.)

Alaluokka	Pääluokka	Yhdistävä luokka
Ei pärjätty kotona (3) Saatiin kotiin paljon apua (3)	Lähtötilanne: Turvattomuus Avuttomuus	Avun tarve
Muutto tapahtui äkkiä (1) Vaikea lähteä kotoa (2) Kaverit jäivät kauaksi (2) Ei tietoa muuton syystä (1)	Muutto perhekuntoutukseen: Epävarmuus Epätietoisuus Tiedon ja tuen puute	Luottamus
On autettu paljon (3) On saanut puhua (3) Tietää mitä tapahtuu (4)	Työskentelyn käynnistymisen: Riittävä tuki	Voimautuminen
Kivat työntekijät (4) Johtaja auttaa (3) Äiti on saanut apua (4)	Asiakaslähtöinen työskentely Arvostava kohtaaminen Aito kohtaaminen	Empatia

Taulukko 1: Esimerkki, kuinka haastatteluaineiston abstrahoinnissa muodostettiin käsitteistö.

4.1. Lasten haastattelut

Lasten haastattelut toteutettiin yksilohaastatteluina sen jälkeen, kun lasten huoltajilta oli saatu lupa lasten haastattelemiseen. Haastatteluista tehtiin mahdollisimman läpinäkyviä ja huoltajille kerrottiin lasten haastattelukysymyksistä sekä haastattelutilanteesta tarkasti etu-

käteen. Huoltajille kerrottiin, että haastattelutilanne on vapaamuotoinen ja rento, eikä lapsilta ole tarkoitus ”tentata” asioita. Sekä huoltajille, että lapsille painotettiin, että heidän mielipiteensä perhekuntoutukseen tulemisesta ja kotoa pois lähtemisestä on hyvin tärkeää ja arvokasta, jotta epäkohtia pystytään muuttamaan. Huoltajiin, jotka eivät olleet muun perheen mukana perhekuntoutuksessa, otettiin myös yhteyttä ja heiltä pyydettiin haastattelulupa lapsille.

Lapsia haastateltaessa heistä jokainen vastasi aluksi lyhyillä, muutaman sanan lauseilla kysymyksiin. Haastattelun edessä lapset kertoivat myös muita, senhetkisiä kuulumisiaan ja vastasivat muun keskustelun lomassa kysymyksiin pidemmällä lauseilla. Lapsille annettiin mahdollisuus myös ottaa yhteyttä myöhemmin, mikäli heitä jäi jokin asia mietityttämään tai jokin asia tuli mieleen vasta haastattelutilanteen jälkeen. Lapsille annettiin mahdollisuus lähettää myöhemmin myös viesti WhatsApp -viestin kautta, mikäli heistä tuntui, että jonkin asian tai kokemuksen kirjoittaminen olisi helpompaa, kuin asian kertominen suullisesti.

Lasten haastatteluiden perusteella tuli vaikutelma, että varsinkin lapsista kolme vanhinta olivat hyvinkin tietoisia perheen haastavasta tilanteesta ennen perhekuntoutukseen muuttamista, vaikka vanhemmat eivät olleet kertoneet lapsille todellisesta tilanteesta. Lapset olivat ilmeisen tottuneita ja turtuneita siihen, millainen perheiden tilanne oli ennen perhekuntoutukseen muuttoa. Haastatteluiden perusteella ei tullut ilmi, että lapset olisivat kyseenalaistaneet vanhempien päätöstä muuttaa perhekuntoutuslaitokseen. Lasten mielestä syyt, joiden vuoksi he muuttivat kotoa pois, olivat seuraavanlaisia:

*”Ei me pärjätty kotona
Alussa me tarvittiin apua paljon
Kyllä mä tän tilanteen tajusin” LH3*

Haastatteluiden perusteella tuli vaikutelma siitä, että mitä avoimemmin vanhemmat kertoivat lapsille perhekuntoutukseen muuttamisesta ja siihen johtaneista syistä, sitä positiivisemmin lapset suhtautuivat perhekuntoutuksen alkuvaiheeseen ja sitä paremmin he vaikuttivat yhdistäneen tiedossaan olevat perheen vaikeudet perhekuntoutuksen muuton syyksi. Vaikka otos tässä opinnäytetyössä on pieni, vain neljä haastateltua lasta, lasten vastauksista on aistittavissa vanhempien motivoitumisen ja vilpittömän halun saada perheelle apua vaikutukset siihen, kuinka lapset ”kotiutuivat” perhekuntoutukseen.

*”Kun meillä kävi perhetyö kotona se auttoi vähän. Mutta ei äiti jaksanut kuitenkaan sitten kun oli yksin ja meillä oli vaikeeta. Kyllä meille selitettiin minkä takia tänne pitää muuttaa ja olin iloinen kun saatiin enemmän apua.”
LH3*

Kun vanhemmat olivat kertoneet lapsille perhekuntoutukseen muuttamisesta, lasten ajatukset asiasta vaikuttivat vaihtelevan jonkin verran. Pienempien lasten vaikutti olevan vaikeampaa hahmottaa konkreettista muuttamista omasta kodista, vanhemmat lapset vaikuttivat ymmärtävän tilannetta paremmin ja kertoivat pystyneensä kysymään vanhemmilta ja työntekijöiltä tarkemmin sitä, mitä perhekuntoutukseen muuttaminen tarkoittaa.

Haastatelluista lapsista nuorin kertoi, että hän ei ollut saanut tietoa perhekuntoutukseen muuttamisen syistä eikä kukaan ollut hänelle asiaa selventänyt. Havainnon mukaan on tärkeää pyrkiä selittämään hyvin tarkasti ja konkreettisesti perhekuntoutukseen muuton syistä ja perheen tuen tarpeista myös pienillekin lapsille heidän ikätasonsa mukaisesti. Lapsi, joka kertoi, ettei ollut saanut tietoa muuton syistä, vaikutti suhtautuvan perhekuntoutukseen toisia lapsia negatiivisemmin. Toisaalta nuori ikä vaikuttanee asian hahmottamiseen myös ja lapsi nosti haastattelussa esiin toisia enemmän konkreettisia asioita, esimerkiksi ruokaan ja pleikkariin liittyviä asioita, ja hän kertoi kokemuksistaan konkreettisten seikkojen kautta.

Lapsilta kysyttiin, miltä perhekuntoutukseen muuttaminen tuntui. Kysymyksellä haluttiin saada esille lapsen aito tunne siitä, miltä omasta kodista ja muuttaminen mahdollisesti toiselle paikkakunnalle tuntuu. Kaikkien neljän lapsen vastausten perusteella se, että vanhemmat olivat tehneet päätöksen, vaikutti helpottavan lasten sopeutumista. Aikuisjohtoinen päätöksenteko helpottaa lapsen sopeutumista ja tuottaa lapselle turvallisuuden tunteita. Lasten, ja myös vanhempien haastatteluvastauksista oli nähtävissä, että kun vanhempi on motivoitunut muutokseen ja ottamaan tukea vastaan, myös lapsi motivoituu ja ottaa tukea vastaan.

”Muutto tuntui ihan mukavalta. Sehän oli aika äkkiä kun se (muutto) tapahtu. Ainakin mä olin aika ilonen kun päästiin tänne. Muutto oli periaatteessa ihan normaalimuutto mitä ollaan ennenkin tehty.” LH1

Lasten vaikutti olevan hankalaa sanoittaa sitä, miltä heistä tuntui lähteä omasta kodista ja tutusta ympäristöstä vieraaseen paikkaan. Lasten vastauksista jäi vaikutelma, että lapset ovat vain luottavaisesti lähteneet, koska aikuiset ovat niin määränneet, eivätkä he ole juurikaan jääneet pohtimaan asiaa. Kaikki lapset kertoivat kaivanneensa hieman kavereita ja omaa kotia, mutta ilmeisesti tilanne kotona oli ollut lasten näkökulmasta ahdistava ja haastava ja he olivat helpottuneita päästessään uuteen ympäristöön, jolloin osa kotona olleista ongelmista jäi taakse.

”Vaikeeta oli lähteminen sieltä ja alus tuntu että kaverit jää sinne” LH2

”Ei oo siitä mitään. Kun omat kamat sai huoneeseen niin sitten tuntui helpomalle” LH3

Kaikki lapset kertoivat, että he olivat saaneet pidettyä entiseen tapaan yhteyttä kavereihin ja sukulaisiin, vaikka välimatkaa kodin ja perhekuntoutuslaitoksen välillä oli joitakin kymmeniä kilometrejä. Kaikkien lasten mielestä on ollut tärkeää, että koulunkäynti omassa tutussa koulussa on jatkunut entiseen tapaan ja kavereiden kanssa on pystynyt olemaan koulupäivän aikana ja kavereiden luokse on pystynyt jäämään koulupäivän jälkeen. Sosiaalinen media on mahdollistanut lasten yhteydenpidon kavereihin asuinpaikan muuttumisen jälkeen.

Haastatelluista lapsista kolme kertoi, että he huomasivat jo perhekuntoutukseen muuttovaiheessa vanhempien jaksavan olla paremmin lapsille läsnä ja tehdä lasten kanssa kivoja asioita, kuin kotona. Lapsilla käynnistettiin heti perhekuntoutukseen muuttamisen jälkeen omaohjaaja-ajat. Lapsista vain yksi nosti tapaamiset ja omaohjaaja-ajalla tehtyjä asioita haastatteluissa esille.

”Vaikka kotona kävi perhetyö, se ei riittänyt. Nää kaikki auttamiset on menny tosi hyvin” LH3

Haastatelluista perheistä kahdella oli lemmikkieläimiä, joista huolehtiminen aiheutti aikuisille vaivaa ja järjestelyä muuttovaiheessa. Perhekuntoutuslaitokseen sai ottaa mukaan pienempiä lemmikkejä, esimerkiksi kissoja ja kaneja, mutta koirien osalta vanhemmat joutuivat pohtimaan hoitopaikkaa tai koirista luopumista. Vaikka eläimet ovat ilmeisen tärkeitä niille lapsille, joiden kodeissa on ollut lemmikkieläimiä, vain yksi lapsista nosti haastattelussa esiin olevansa tyytyväinen, kun osan eläimistä sai ottaa mukaan perhekuntoutukseen.

”Kun sai ottaa osan eläimistä mukaan. Eläimet tulevat viereen kun on paha mieli” LH3

Perhekuntoutusolosuhteissa on pyrkimyksenä säilyttää perheellä samanlainen elintaso, kuin kotona asuessa ja ostaa kaupasta suunnilleen samanlaisia tuotteita, kuin kotonakin syötäisi. Työskentelyssä tavoitellaan perheen muuttamista takaisin kotiin perhekuntoutusjakson jälkeen, eikä kontrasti perhekuntoutuksen ja kotona asumisen välillä ole niin suuri, jos noudatetaan samankaltaista elintasoa kuin kotona. Koska perheet ovat hyvin usein eläneet varsin niukasti eikä heillä ole ollut varaa esimerkiksi kampaamokäynteihin tai uusiin vaatteisiin, ovat nämä seikat olleet lasten mielestä kivoja ja nostaneet mielialaa. Kaikki lapset olivat myös havainneet, että vanhemmilla jää hieman enemmän käyttövaroja ja yksi lapsista oli erittäin tyytyväinen, kun äiti pystyi ostamaan hänelle viimeinkin oman puhelimen.

”On voinut tehdä erilaisia juttuja ja käydä paikoissa mihin kotoa ei pääse ja on saanut puhua” LH1

Lapset kertoivat avoimesti myös sen, mitä perhekuntoutuksessa on ollut huonoa tai ikävää. Varsinkin vanhinta lapsista vaikutti häiritsevän se, että perhekuntoutuskodissa ei ollut omaa rauhaa ja varsinkin työskentelyn alkaessa ohjaaja oli paikalla lähes koko ajan. Lapsi vaikutti kuitenkin ymmärtävän, että perheen muuttaessa perhekuntoutukseen perheen tilanne oli haastava ja vanhempi tarvitsi ulkopuolista tukea enemmän, kuin kotiin tehtävä perhetyö oli voinut antaa. Lapsen havainto siitä, että alkuvaiheen jälkeen työntekijän ei olisi tarvinnut olla enää niin paljon paikalla on merkittävä huomio ja kertoo vanhemman voimaantumista. Lapsen huomio siitä, että ulkopuolista tukea ei enää alun jälkeen olisi tarvinnut niin paljon kertoo ilmeisesti myös siitä, että lapsi on alkanut tuntea olonsa turvalliseksi oman vanhemman kanssa. Yksi lapsista kertoi, että perhekuntoutuksessa vanhempi ja lapset ovat jaksaneet olla ulkona enemmän kuin kotona, joka myös osoittaa vanhemman voimaantumista. Lapsi vaikutti myös tiedostavan sen, että kaoottinen tilanne ja vanhemman voimavarojen puute estivät yhteiset ulkoilut ja toiminnot kotona. Eräs lapsista oli joutunut kertomansa mukaan huolehtimaan pienemmistä sisaruksista kotona paljon, kun vanhemmat eivät olleet jaksaneet heistä huolehtia. Lapsi totesi, että joutuu edelleen joskus huolehtimaan sisaruksista, mutta ehkä normaalin isosisaruksen tavoin, ei aikuismaisen vastuullisesti.

”Ei oo ollut omaa rauhaa niin paljon. Pitkät työntekijävuorot oli aluksi ok, mutta sitten ei enää olis tarvinnut” LH2

”Joudun aika usein huolehtimaan sisaruksista vieläkin vieläkin” LH3

Kysyttäessä lapsilta, huomasivatko he perheessä jotain muutoksia perhekuntoutukseen muuttamisen jälkeen, kaikki lapset kertoivat avoimesti huomanneensa, että vanhemmat jaksavat paremmin ja apua saa enemmän. Kaikki lapset vaikuttivat olevan tyytyväisiä, kun perhekuntoutusannoissa oli ohjaajia vanhempien jaksamisen tukena ja kaikki haastatellut lapset kertoivat huomanneensa, että vanhempi jaksaa tehdä heidän kanssaan enemmän asioita kuin kotona.

”Ainakin ollaan oltu paljon ulkona ja äiti on jaksanu paremmin olla meidän kanssa. Äiti on muuttunut luonteeltaan vähän, on iloisempi kuin ennen” LH1

Lapsilta kysyttiin millaisia perhekuntoutuksen työntekijät ovat olleet heidän mielestään ja ovatko työntekijät pystyneet olemaan perhelle avuksi. Lasten vastaukset tähän kysymykseen olivat hyvin suppeita johtuen ilmeisesti siitä, että haastattelija oli heille tuttu työntekijä. Lapset olisivat saattaneet antaa täysin ulkopuoliselle haastattelijalle myös kriittistä palautetta vastauksissaan. Yksi lapsista totesi, että entuudestaan (perhetyön kautta) tutut työn-

tekijät helpottivat paikkaan sopeutumista ja muuttaminen tuntui turvalliselle, kun tutut ihmiset hoitivat asioita vanhemman kanssa ja selittivät käytäntöjä lapsille. Lapsen vastauksista tuli vaikutelma, että tutulta työntekijältä oli helppoa kysyä alkuvaiheessa askarruttavia asioita matalalla kynnyksellä ja vastaukset rauhoittivat lapsen oloa. Perhekuntoutuksessa on paljon henkilökuntaa ja myös perheille entuudestaan tuntemattomia henkilöitä. Yksi lapsista koki, että joihinkin työntekijöihin, joita ei tunne entuudestaan, on vaikeaa saada otettua kontaktia.

”Oli kiva kun oli samat työntekijät kuin kotona (perheohjaajat)” LH1

”Siis on oppinu tunteen johtajan, ollut paljon apua” LH3

Kaikki haastatellut lapset kertoivat pitävänsä perhekuntoutuslaitoksen johtajasta, lasten mielestä johtaja on kiva ja varsinkin yksi lapsista toivoisi, että johtaja ehtisi viettää hänen kanssaan enemmän aikaa.

4.2. Vanhempien haastattelut

Perheiden vanhemmille lähetettiin ennen haastatteluita saatekirje (liite 2), jossa kerrottiin sekä aikuisten, että lasten haastattelusta ja siitä, minkä vuoksi haastattelut tehdään. Vanhemmille soitettiin saatekirjeen lähettämisen jälkeen ja puhelimitse käytiin tarkempi keskustelu haastattelun sisällöstä ja kysyttiin vanhempien mielipiteitä haastattelun toteuttamisesta sekä lupa sen tekemiseen. Lasten haastatteluiden osalta vanhemmille painotettiin lapsen mielipiteen merkitystä ja vanhemman luvan merkitystä. Kaikki vanhemmat, joita pyydettiin mukaan haastattelututkimukseen, suostuivat siihen. Haastatteluun mukaan pyydettyjä vanhempia oli yhteensä neljä.

Ennakkotieto, jota vanhemmat saivat ennen perhekuntoutukseen muuttamista, vaihteli jonkin verran. Päätöksentekeminen oli nopeaa niillä vanhempien osalta, jotka kertoivat saaneensa omasta mielestään riittävästi tietoa perhekuntoutuksen sisällöstä ja tarkoituksesta. Eräs vanhemmista kertoi etsineensä itse tietoa sosiaalityöntekijän mainitsemasta perhekuntoutuksesta internetistä. Alkutieto sosiaalityöntekijän mainittua perhekuntoutuksesta vaihtoehtona oli ollut vanhemman mielestä vähäistä. Perheen tutustumiskäynnillä, perhekuntoutuksen aloitusneuvottelussa ja muuton aikaan vanhempi kertoi saaneensa tietoa paikasta ja asumisesta perhekuntoutuksen henkilökunnalta. Yksi vanhempi kertoi päättäneensä, että ottaa perhekuntoutuspaikan vastaan jo ennen kuin hän oli käynyt tutustumassa paikkaan. Hän kertoi kotitilanteen olleen niin pitkään kriisiytynyt, että tarjottu perhekuntoutuspaikka oli hänelle kuin pelastusrenkas ja mahdollisuus päästä irti negatiivisesta kierteestä.

”Sain hyvää tietoa, mulle kerrottiin kaikki alusta loppuun ja sanottiin että on aikaa pohtia vielä ettei tarvii sitä päätöstä tehdä heti. Mut mähän tein sen päätöksen heti samantien. Sit kysyttiin onks jotain semmosia asioita minkä takia arvuuttelen vielä tuunko vai enkö. Tässei jäänyt epäselväksi se mitä perhekuntoutuksessa tapahtuu.” AH1

”Sosiaalityöntekijä sanoi, että menet sinne laitokseen. Tässä ei ollu muuta vaihtoehtoa” AH2

Kaikilla tämän opinnäytetyön haastatteluihin osallistuneilla perheillä oli ollut ennen perhekuntoutukseen siirtymistä kotiin tehtävää lastensuojelun avohuollon työskentelyä perhetyön tai tehostetun perhetyön muodossa. Perheen asioista vastaava sosiaalityöntekijä oli kaikkien osalta ensimmäinen henkilö, joka heille kertoi mahdollisuudesta osallistua laitosperhekuntoutukseen. Vastausten perusteella sosiaalityöntekijät olivat kertoneet, että osallistuminen on vapaaehtoista ja että vanhemmilla on aikaa pohtia vastaan ja tehdä päätös. Yhden perheen osalta perhekuntoutuksen vaihtoehdoksi oli määritelty lasten huostaanotto, jolloin perheen sosiaalityöntekijän näkökulmasta perhekuntoutus oli viimeinen vaihtoehto ennen lasten sijoittamista kodin ulkopuolelle. Perheen vanhemman kokemuksen mukaan perhekuntoutukseen siirtyminen oli vielä yksi mahdollisuus osoittaa, että lapset pystyvät asumaan kotona ja että vanhempi pärjää lasten kanssa. Vanhempi kertoi kiittäneensä tästä mahdollisuudesta, kun saa vielä näyttää, että pärjää.

Sosiaalityöntekijän tarjottua perheille mahdollisuutta muuttaa perhekuntoutukseen vanhemmat kertoivat saaneensa paikan johtajalta tarkempaa tietoa perhekuntoutuksen sisällöstä ja konkreettista tietoa siitä, mitä asuminen ja työskentely perhekuntoutuksessa tarkoittaa kukin perheenjäsenen osalta.

Mattila (2017) on pro gradu -tutkielmassaan todennut, että asiakasperheet, joille on tarjottu mahdollisuutta osallistua laitosperhekuntoutukseen, eivät ole olleet tietoisia perhekuntoutuksesta vaihtoehtona siitä huolimatta, että lastensuojelun asiakkuus olisi kestänyt heillä pitkän aikaa ja useita muita työskentelymuotoja on jo kokeiltu. Jos riittävää ennakkotietoa ei ole, asiakkaan motivointi tarjottavan palvelun vastaanottamiseen saattaa olla haastavaa. Mattilan mukaan on epäselvää, minkälaista tietoa asiakasperheiden sosiaalityöntekijöillä on perhekuntoutuksesta ja kuinka sosiaalityöntekijän oma asenne sekä tieto perhekuntoutuksesta vaikuttaa siihen, tarjotaanko sitä työskentelyvaihtoehtona perheelle.

Vanhemmilta kysyttiin, saivatko he mielestään riittävästi tietoa perhekuntoutuksessa asumiseen liittyvistä säännöistä ja sisällöistä, kuten esimerkiksi päihteiden käytöstä, vieraiden käy-

misestä perhekuntoutusasunnossa ja perhejäsenten kanssa tehtävästä työskentelystä. Vanhempien kertoman mukaan käytännöt asioiden esilletuonnin suhteen vaikutti vaihtelevan. Yksi vanhempi kertoi, että perhekuntoutuksessa asumisen säännöt kerrottiin heti ja ne tulivat hyvin ymmärretyksi. Kolmen vanhemman mukaan asumiseen liittyvistä käytännöistä ei kerrottu heti tarkasti, vaan asiat ilmenivät vähitellen. Esimerkiksi kauppa-asioiden käytännöistä olisi toivottu tarkempaa tietoa siitä, millä summalla suunnilleen voi ostaa ruokaa ja mitä voi ostaa. Myös työntekijöiden käytännöissä ostosten suhteen oli vanhemman mukaan vaihteluita. Erään perheen osalta asunnosta puuttui oleellisesti tärkeitä tavaroita muuttovaiheessa ja niiden saamisessa perhe koki joutuneensa muistuttamaan työntekijöitä muutamia kertoja.

”Säännöt ja tämmöset kerrottiin heti. Asumisen sisällöstä ei kerrottu tarkemmin.” AH3

”Oikeasti alusta alkaen pitäisi tietää mitä voi ostaa kaupasta mikä on herkkua miten kalliisti uskaltaa ostaa.” AH1

Perheillä oli mahdollisuus käydä tutustumassa perhekuntoutuslaitokseen ennen, kuin he tekivät päätöksen sinne muuttamisesta. Yleensä ensimmäisellä tutustumiskäynnillä oli paikalla vain vanhemmat tai jompikumpi heistä. Toisella tutustumiskäynnillä oli mukana myös lapset. Yhden perheen osalta vanhempi oli tehnyt muuttopäätöksen jo ennen kuin lapset olivat tutustumiskäynnillä mukana. Vanhempien kertoman mukaan tutustumiskäynnillä oli mahdollisuus kysyä asumisesta ja työskentelyn sisällöstä.

”Mä kävin ekask yksin, sit tultiin lasten kanssa oisko siinä menny viikko.” AH1

Vanhemmat olivat nähneet paikasta valokuvia ennen ensimmäistä tutustumiskäyntiä. Valokuvien perusteella vaikutti olevan haastavaa muodostaa mielikuvaa siitä, millainen perhekuntoutusasunto on konkreettisesti ja mitä siellä asuminen ja työskentely pitää sisällään. Asiat vaikuttivat selkiytyvän perheenjäsenille ensimmäisten viikkojen aikana. Yksi vanhemmista kertoi oman jaksamisensa olleen niin haastavaa ja perheen tilanteen niin kriisiytynyt, että hänellä ei ollut juurikaan muistikuvaa muuttotilanteesta. Vanhemman mielestä paikka oli muuttovaiheessa kolkko, mutta kun tavaroita sai järjesteltyä mieleiseensä järjestykseen ja omia henkilökohtaisia esineitä esille, paikka muuttui kodikkaaksi ja omannäköiseksi. Kaikkien neljän haastatellun aikuisen mielestä perhekuntoutukseen muuttamisesta jäi mukava mielikuva ja heidät oli otettu ystävällisesti vastaan ja kaikkia perheenjäseniä oltiin huomioitu tasapuolisesti. Vaikka yhdessä asunnossa oli jonkin verran puutteita perheen muuttaessa, vanhemmat kertoivat kokeneensa, että tilanteen eteen tehtiin kaikki mitä pystyttiin ja asiat hoidettiin kuntoon vanhempia kuunnellen.

”Valokuvista kun näki paikan, ei osannut ajatella minkälainen paikka on. Tää oli kauheen, mikä se on, kolikko kun tultiin. Paikka vastasi mun mielestä etukäteen saatua tietoa, ei ole kyllä paljon muistikuvaakaan asiasta. Lähetettiin johtajan kanssa samantien suunnittelemaan sitä mitä tehdään ja kenen kanssa ja samantien nähtiin se missä ketäkin meistä tarvii apua.” AH1

”Vastaanotto oli niin hyvä, siellä oottivat hymy suussa kun tultiin. Heti mentiin kauppaan ja ostettiin mitä tarvittiin. Täällä on niin hienot tilat ja saunassa saa käydä niin paljon kuin haluaa.” AH2

Vanhemmat kertoivat saaneensa konkreettiseen muuttoon ja muuttovaiheen asioiden hoitamiseen riittävästi tukea perheen työntekijöiltä, perhekuntoutuksen työntekijöiltä ja sosiaalityöntekijältä. Kaikkien vanhempien vastauksista oli havaittavissa tyytyväisyys siihen, miten asiat hoidettiin. Eräs vanhemmista korosti sitä, kuinka hienosti ja tehokkaasti johtaja järjesti lapsen koulukuljetukset sekä asioista tiedottamisen ja yhteydenpidon kouluun muuttovaiheessa. Vanhempi mainitsi olevansa myös tyytyväinen siitä, että lapsella oli mahdollisuus jäädä koulupäivän jälkeen kavereiden luokse oman kodin läheisyyteen ja kuljetukset onnistuivat joka kerta.

”Sujui tosi hyvin se muutto, mä en nähnyt siinä mitään ongelmaa. Siellä oli auttamassa kaikki ketä pystyi ja kyllä sain kaiken käytännön tuen. Johtaja on tosi hienosti hoitanut hommat miten on suunnitellut lasten koulunkäynnin ja kyydit lapset on saaneet käydä kavereiden luona koulupäivän jälkeen jos on halunneet” AH1

”Oli tarpeeksi tukea, työntekijä hoiti muuton ja kantoi kassit viimesen päälle..” AH2

Siitä, mikä motivoi vanhempia tekemään päätöksen perhekuntoutuksen muuttamisesta, vanhemmat kertoivat haastatteluissa hyvin avoimesti. Haastavassa tilanteessa pitkään olleet vanhemmat vaikuttivat tiedostavan, että muualla kuin kotona tehtävä työ saattaa olla väylä muuttaa heidän tilannettaan ja vanhemmat tekivät hyvin nopeasti päätöksen perhekuntoutuksen muuttamisesta. Kaikkia vanhempia motivoi halu saada enemmän apua, kuin ovat aiemmin saaneet ja he myös tiedostivat avun tarpeen. Osalle perheistä perhekuntoutustyöskentelyn alkuun kuului arviointijakso, jonka tarkoituksena oli saada käsitys perheen kokonaisvaltaisesta tilanteesta ennen varsinaisen ohjaavan työskentelyn alkamista. Perheet, joiden työskentelyn alkuun sijoittui arviointijakso, suhtautuivat tilanteeseen hyvin vastaanottavaisesti. Perheet tiedostivat haastavan tilanteensa ja mahdollisuuden saada vielä puolueettoman tahon arviointia ennen mahdollista huostaanottoa. Perheiden vanhemmat kertoivat ymmärtävänsä,

että omiva virheitä, joita tekee lapsen kanssa, on välillä mahdotonta itse havaita. Vanhemmat olivat motivoituneita tietämään perheensä todellisen tilanteen ulkopuolisen arvioimana. Vanhemmat kertoivat, että mikäli jakson jälkeen todetaan, että huostaanotto on ainoa vaihtoehto, he hyväksyvät sen.

”Se, että mä tiesin sen, että täällä me saadaan oikeasti apua ja oli tehtävä oikeasti päätös, että päästään jatkamaan elämää. Oli todella suuri huoli lapsista, vaikka sosiaalityöntekijä sanoi, ettei lapsia oteta, vaikka en ottais paikkaa vastaan. Kotiin ei osannut pyytää tarpeeksi apua, semmosta kaaosaikaa se hetki. Ihan sumua koko aika. Alussa se oli henkisesti tosi raskas aika se alku, mut se riippuu niin omasta itsestä miten kaikki lähtee siitä etenemään.” AH1

”Nää paikat oikeasti auttaa ihmistä niin ettei tule huostaanottoa. Olen kuin eri ihminen täällä, kun mieli on virkistynyt ja on saanut tukea on turvallinen olo. Ei tarvitse stressata, että tekee väärin, vaan neuvotaan. Mulla ei ole ennestään mitään vanhemmuuden mallia kuin salkkareista, täällä neuvotaan.” AH2

Vanhemmilta kysyttiin, kuinka lapset ottivat heidän mielestään vastaan tiedon siitä, että vanhemmat ovat päättäneet perheen muutosta perhekuntoutuslaitokseen.

”Mun mielestä lapset otti sen tosi hienosti ja olivat tosi innoissaan tulossa tänne. Oli se varmaan lapsillekin loppupelissä suuri helpotus vaikka eläimet jäivät.” AH1

”Lapsi on helpottunut, kun se tietää että on tutut työntekijät. Lapsi pelkäsi, että sijoitetaan ja joutuu pois kotoa, meni aina perhetyöntekijöiden tullessa piiloon sänkynsä alle. Mutta nyt päästiinkin yhdessä tänne eikä tarvitse pelätä.” AH2

Vanhemmilta kysyttiin, miten he luulevat perheen tilanteen edenneen, mikäli vanhemmat eivät olisi tehneet päätöstä ottaa vastaan tarjottua perhekuntoutuspaikkaa. Kun vanhemmat muistelivat aikaa ennen perhekuntoutusta, tilanne vaikutti olleen kaikilla synkkä ja toivoton. Vanhemmat kertoivat avoimesti ongelmistaan ja arjen haasteistaan. Yksi vanhemmista näki, että hänen oma jaksamisensa ja perheen pitkäiaikaisesti jatkunut haastava tilanne olisi väistämättä johtanut lasten huostaanottoon. Vanhempi kertoi havainneensa vasta jälkepäin, että hän oli toiminut päämäärättömästi ja epäjohdonmukaisesti kuin robotti jo pitkän aikaa ja tilanne oli aivan romahduksen partaalla. Toinen vanhempi koki, että hänen omat ongelmansa olivat olleet niin suuria, ettei hän perhetyöstä huolimatta pystynyt näkemään asioita lasten

näkökulmasta ja huolehtimaan lasten asioista riittävästi. Vanhemmista kaksi totesi, että kotonakin olisi pystynyt asumaan, mutta olivat kuitenkin hyvin tyytyväisiä perhekuntoutukseen ja työskentelyn sisältöihin ja kokivat, että oli hyvä päätös muuttaa.

”Jos ei oltas tultu tänne näin ni mä olisin todennäköisesti... mulla oli ihan kauhee tilanne, olin henkisesti ihan loppu. Tää oli ihan oikeeseen aikaan tää kuntoutus täällä. Joo se olis ratkennut sillä keinolla että lapset olis huostaanotettu, en nää mitään muuta siihen. Olis kärjistynyt vaan enemmän se herran toimita ja muu vastaava. Se vaan piti ajatella nyt lasten kannalta ja oman jaksamisen kannalta. Enkä mä oo hetkeäkään katunut tätä päätöstä vaikka välillä tää on turruttavaa ja ahdistavaa. Kyllä mä kaipaen omaa asuntoa kaikesta huolimatta.” AH1

”Nyt menee paljon paremmin kuin jos oltais oltu kotona, ollaan oltu kiitollisia kun on saatu tulla tänne. Jos en olis tänne tullut mulla ei olis lapsiakaan tällä hetkellä, oisin aivan hukassa. En olisi ollut vahva pääsemään eroon vanhasta olin niin rikottu.” AH2

”Kaikki ollut ihan ok, tyytyväinen kun saa apua, lapsi kasvaa ja kehittyy.” AH4

Haastattelun perusteella vanhemmat vaikuttivat saaneen riittävästi tukea perhekuntoutukseen sopeutumisvaiheessa. Tuen tarve on kuitenkin hyvin yksilöllistä ja perhekohtaista ja jokaisella perheellä vaikutti olevan omat näkemykset omasta tilanteestaan ja tuen tarpeestaan. Työntekijöiden pysähtyminen perheen arkeen ja se, että työntekijät ovat olleet aidosti läsnä perheen päivittäisissä toiminnoissa näkyi perheiden vastauksista. Vanhempien vastauksista huokui se, että luottamus perhekuntoutuslaitoksen työntekijöihin on syntynyt heti muuton aikana ja työntekijät ovat pystyneet ottamaan vastaan perheen tilanteen sellaisena kuin se on pyrkimättä puuttumaan tilanteeseen autoritäärisesti. Vanhemmat ovat saaneet perusteltua ohjausta ja neuvontaa ja myös oman toimintansa sanoittamista sekä suoraa palautetta, josta arvostus ja yhteisymmärrys puolin ja toisin vaikuttaa syntyneen.

”Kaikki henkilökunta on tosi hyvää ja täydellisesti hoitanut hommansa. Asiat voi kertoa semmoisena kuin on, eikä työntekijät ole yhtään järkyttäneitä. Täällä on virkistynyt mieli etten ole vajonnut masennukseen. Koko ajan kun käy henkilökuntaa ei ehdi masentua.” AH2

”Saatiin tukea tarpeeksi, välillä oli vähän liikaakin, aamusta iltaan oli suunnitteen joku täällä. Periaatteessa oli hyvä, että sitä porukkaa oli paljon koko ajan, ni pääs kiinni tähän heti.” AH1

Perheet, joiden kotiin tehtävästä avohuollon perhetyöstä oli vastannut saman yrityksen perheohjaajat, olivat tyytyväisiä siihen, että tutut perheohjaajat työskentelivät heidän kanssaan myös perhekuntoutuslaitoksessa. Perheet kertoivat olevansa tyytyväisiä kaikkiin työntekijöihin ja ottavansa neuvoa ja tukea vastaan keneltä tahansa, mutta ennestään tuntemattomiin työntekijöihin oli helpompi luottaa, kun mukana oli myös tuttuja työntekijöitä.

”Olin niin helpottunut kun sain kuulla paikasta ja että on tutut työntekijät.”
AH2

Vanhemmilta tiedusteltiin näkemystä siihen, saivatko kaikki perheenjäsenet heidän mielestään riittävästi tukea perhekuntoutuksen alkuvaiheessa. Vastauksissaan vanhemmat kokivat, että heille itselleen sekä lapsille tarjottiin pääsääntöisesti niitä palveluita ja tukea, mitä ennen perhekuntoutukseen muuttoa oli sovittu. Eräs vanhempi totesi, että on saanut hyvin neuvoja ja tukea ja lapsen kanssa oleminen tuntuu nyt luontevammalle.

”Kaikilla oli kyllä ihan riittävästi omia jututtuja, saatiin erinomaista tukea lasten kanssa olemiseen. Ainut mitä oon jäänyt vähän kaipaamaan lapsilla piti olla sitä omaa terapiaa.” AH1

4.3. Työntekijöiden haastattelut

Perhekuntoutustyöntekijöiden haastattelut toteutettiin puolistrukturoidun kysymyslomakkeen kautta. Kysymykset olivat avoimia ja ne mahdollistivat narratiivisen kaltaisten, omakohtaisten vastausten antamisen.

Työntekijöiltä kysyttiin, keneltä ja kuinka he saivat tietoa perhekuntoutukseen muuttavasta perheestä ja oliko ennakkotietoja perheestä ja perheen tuen tarpeesta saatavilla riittävästi. Työntekijöiden mielestä tieto kulki pääsääntöisesti hyvin johtajan sekä toisten työntekijöiden kautta. Myös sosiaalityöntekijöiltä oli saatu tietoa muuttavan perheen tilanteesta. Perhekuntoutusjakson aloitusvaiheessa järjestetyssä neuvottelussa mukana olleet työntekijät saivat perheestä ennakkotietoja sieltä. Muuttavalta perheeltä oli mahdollista kysyä toiveita ja taustatietoja myös perhekuntoutuksen tutustumiskäynnillä. Tietoa perheistä todettiin saaduksi riittävästi, jotta perhe voitiin ottaa vastaan ja työskentely pystyttiin aloittamaan. Työskentelyn alkaessa tiedot täydentyivät tarpeen mukaan ja asioita selviteltiin nopeasti, mikäli tarvittiin jotakin lisäinformaatiota.

”Ennakkotietoja tarvitaan sen verran, kuin työskentelyn kannalta on olennaista tietää. Sen rajan vetäminen on varmastikin vaikeaa, mutta minusta onnistunut ihan hienosti täällä perhekuntoutuksessa.” TH3

Työntekijöistä osa nosti esiin sen, että ennakkotietoa muuttavasta perheestä ei tule olla liikaa, jotta työntekijä voi muodostaa omat näkemyksensä ilman, että muodostuu ennakkoluuloja. On tärkeää tehdä perheestä omia havaintoja itse.

”Mielestäni on tärkeää, että perhe saa myös itse kertoa omista asioistaan. Lisäksi koen, että minulle on työntekijänä tärkeää voida itse muodostaa oma näkemys perheen toiminnasta, tavoista, huolenaiheista ja vahvuuksista.” TH7

Osa työntekijöistä koki, että ennen perheen kohtaamista ja ensimmäistä tapaamista olisi tarvinnut hieman enemmän ennakkotietoja. Palvelun tilaajan taholta olisi toivottu joidenkin perheiden osalta enemmän taustatietoja, jotka olisivat olleet tärkeää informaatiota perheen vastaanottovaiheessa ja työskentely olisi näin ollen painottunut nopeammin perheen tarpeiden mukaisesti.

”Aivan ennestään tuntemattoman perheen kanssa tieto oli hyvin rikkonaista ja osin riittämätöntä.” TH6

Tutkimuksen kohteena olevan yrityksen perhekuntoutuslaitoksessa työskentelevät henkilöt toimivat myös kotiintehävässä lastensuojelun avohuollon työskentelyssä perheohjaajana. Perheiden siirtyessä perhetyön piiristä perhekuntoutukseen, todettiin hyväksi, että tutut perhetyöntekijät jatkoivat myös perhekuntoutuksessa työskentelyä perheen kanssa.

”Positiivista että perheohjaajat jotka perheelle tuttu mukana alusta lähtien, työntekijöiden vaihtuminen alkuun mm sijaiset ei välttämättä ole hyvä.” TH1

Työntekijöiden kokemuksen mukaan työskentelyilmapiiri perhekuntoutuksessa on ollut kannustava ja avoin. Epäselvistä ja auki jääneistä asioista on voinut kysyä johtajalta, lähiesimieheltä tai toisilta työntekijöiltä ja tietoa on saanut nopeasti. Työntekijät ovat työvuoroissa pääsääntöisesti yksin ja eteen saattaa tulla nopeaa päätöksentekoa vaativia tilanteita. Ihan aina toisten mielipiteitä tai neuvoja ei ole ollut saatavilla, jolloin työntekijä on tehnyt itsenäisen päätöksen.

”Mielestäni tietoa perheestä on perhekuntoutuksessa annettu hyvin ammattimaisella tasolla ja huomioiden asiakkaan näkökulma ja heidän kunnioittamisensa.” TH4

Perheiden yksilöllinen tilanne ja tuen tarve korostui vastaanottovaiheen resursseissa. Mikäli perhe ei ole entuudestaan tuttu, alkuvaiheessa oikean tuen määrä on haastavaa. Kun perhe ja sen tarpeet molemminpuolisen tutustumisen kautta selkiytyvät, työntekijäresurssi pystytään paremmin kohdistamaan perheeseen.

Tulovaiheessa on tärkeää, että perheen vastaanottava työntekijä tuntee perhekuntoutusprosessin sekä tilat tarkasti ja on myös tavannut perheen aiemmin. Tuttu henkilö, joka tuntee perhekuntoutuksen kokonaisvaltaisesti, kykenee vastaanottamaan uuden perheen niin, että tilanne on rauhallinen ja turvallinen.

Osa työntekijöistä koki, että perheiden tulovaihe oli riittävästi resursoitu siitäkkin huolimatta, että perhe oli tullut perhekuntoutuspaikalle suhteellisen lyhyellä varoitusajalla. Perheen muuttovaiheen ja laitokseen kotiutumisvaiheen resursointi oli muutamien työntekijöiden mielestä jonkin verran liian vähäistä. Perhekuntoutuksen alkuvaiheessa osalla perheistä oli intensiivijakso, jolloin työntekijä oli paikalla 10 - 12 tuntia vuorokaudessa. Intensiivijaksosta tulisi saada tietoa riittävän varhain ennen perheen muuttoa, jotta riittävä työntekijäresurssi pystytään ennakoimaan. Muuttovaiheeseen liittyy myös paljon asioiden järjestelyitä ja esimerkiksi lasten leluja, vaatteita ja henkilökohtaisesti tärkeitä esineitä täytyy hakea entisestä asunnosta ja kaupasta ostaa runsaasti perustarpeita. Kyselyyn vastanneista työntekijöistä viisi toivoi, että perheen muuttovaiheessa sekä työskentelyn alkaessa työvuorossa voisi olla useampi työntekijä, jotta kaikki perheenjäsenet saisivat varmasti tukea ja käytännön asioita ehdittäisi paremmin hoitaa. Käytännön asioista esimerkiksi lasten koulukuljetukset vaativat tarkkaa suunnittelua ja ennakointia. Muuttaminen kotoa perhekuntoutukseen on lapselle suuri muutos ja työntekijöiden tulisi varmistaa, että rutiinit, kuten aikataulut, päivätoimet ja kouluun liittyvät asiat muodostuvat mahdollisimman nopeasti turvallisiksi. Koko perhe vaikuttaa tarvitsevan enemmän tukea alkuvaiheessa. Vanhemmat käyvät eräänlaista shokkivaihetta ja lapset tarvitsevat huomiota ja kuulemistä. Vastauksissa todettiin, että tilanne on hieman riskitaitainen ja todellakin perhekohtainen. Vastaanottovaiheessa työntekijän läsnäoleminen on tärkeää, mutta toisaalta perheet todennäköisesti kaipaavat silloin myös kaipaavat omaa rauhaa ja hengähdyspaikkoja. Muutos perheen muuttaessa kotoa laitosisolosuhteisiin on kuitenkin perheen kokonaistilanteeseen hyvin suuresti vaikuttava interventio.

”Olisi voinut olla paremmin resursoitu. Näkisin, että alussa pitäisi olla tuplamiehitys perheessä. Kahden työntekijän havainnointi perheen problematiikasta on kattavampaa, perheen asioihin pääsee nopeammin kiinni, tieto siirtyy.”

TH3

”Mielestäni mukavaa on ollut myös se, että perheet ovat päässeet siisteihin, mukaviin koteihin ja ruokaa on aina ollut jääkaapissa, niin että ensimmäisen illan pärjää ja saa rauhassa asettua uuteen asuntoon.” TH6

Perhekuntoutukseen on tullut asiakkaita myös hyvin nopealla aikataululla ja tällöin perhettä vastaanottamassa on saattanut olla varsinaisten työntekijöiden sijaisia. Tätä ei koettu hyväksi käytännöksi, vaan toivottiin, että perheiden omien työntekijöiden työtilanne mahdollistaisi sen, että he olisivat vastaanottamassa perheen ja työskentelyssä mukana heti alkuvaiheesta alkaen.

”Todella paljon sijaisten käyttöä ja sumplimista. Nyt myöhemmin helpompaa kun on erilaiset työntekijäresurssit.” TH5

Työntekijöiden mielestä perheen kotiutumisvaiheessa on tärkeää keskittää resursseja siten, että varsinkaan intensiivityöskentelyä tarvitsevassa perheessä työntekijät eivät juurikaan vaihtuisi. Vastauksissa toivottiin, että perheen omat työntekijät, vastuutyöntekijä sekä perhekuntoutuksen johtaja olisivat paikalla perheen muuttopäivänä. Tutut työntekijät pystyvät paremmin tukemaan perhettä sopeutumaan ja kykenevät myös tutustuttuaan havainnoimaan nopeammin perheen tuen tarpeita, kuin usein vaihtuvat työntekijät. Työntekijöiden jaksamisen kannalta pitkät vuorot ovat haastavan asiakasperheen kanssa raskaita. Työparityö helpottaisi tällöin tilannetta. Työntekijät olisivat toivoneet, että uuden perheen tullessa koko tiimi olisi voitu esitellä heille kerralla, eikä ripotellen työvuorojen mukaan. Yhteisessä alku- ja tutustumistapaamisessa olisi ollut hyvä käydä perhekuntoutuksen tavoitteet ja sisältö läpi.

Työntekijöiden vastauksissa toivottiin, että perhekuntoutusprosessin alkaessa olisi heti voitu sopia selkeät vastuualueet ja työvuorojen jako ja että työntekijät olisi perehdytetty tarkemmin perhekuntoutusprosessiin. Työntekijöiden on tärkeää olla tietoisia omista vastuualueistaan niin pitkälle, kuin se uutta perhettä vastaanotettaessa on mahdollista ja kantaa omasta vastuualueestaan huoli.

Asiakasperheiden sopeutuminen perhekuntoutukseen on vastaajien mielestä hyvin perhekohdista. Toiset tarvitsevat muuttovaiheessa enemmän tukea ja toisilla perheillä saattaa olla voimavaroja enemmän. Asiakkaiden aito kohtaaminen, asiakkaan omista lähtökohdista tehtävä työskentely ja asiakkaan näkökulman kuuleminen ovat työntekijöiden vastausten perusteella tärkeitä seikkoja, joilla voidaan tukea asiakasperheiden sopeutumista perhekuntoutukseen. Mielekkään tekemisen ja oikeanlaisen tuen tarjoaminen vahvistaa myös työskentelyä. Arkirutiinit tuovat turvallisuutta ja selkeyttävät päivärytmiä, selkeän päiväohjelman laatiminen heti muuton jälkeen rytmittää päivää ja auttaa sopeutumaan. Kaikkien osapuolten on tärkeää tietää, mitä tulee seuraavaksi tapahtumaan ja kuka työntekijä seuraavaksi tulee.

”Ajattelen, että perhekuntoutukseen muuttaminen on itsessään niin iso asia, että asiakas tarvitsee paljon apua ja työntekijän läsnäoloa sopeutuakseen ja saadakseen käytännön asioita hoidettua. TH4

Työntekijät huoli asiakasperheiden jaksamisesta nousi esille kyselyistä. Työntekijöistä neljä toivoi, että perheillä olisi muuttovaiheessa aikaa tutustua paikkaan ja työntekijöihin, käydä rauhassa läpi sääntöjä sekä työskentelyn sisältöä ja mahdollisuus saada tukea päivärutiinin muodostamiseen. Työntekijät toivoivat myös aikaa läsnäoloon ja arjen askareissa auttamiseen. Yhteisen toiminnan ja kiireettömän läsnäolon kautta on helpompi havainnoida perheen toimintaa sekä tuen tarvetta herkästi. Koettiin, että perheen tulisi saada rauhoittua ja levätä ennen täysipainoisen työskentelyn aloittamista, sillä muutto ja siirtyminen perhekuntoutuslaitokseen kuormittaa ennestäänkin kuormittunutta perhettä.

Joidenkin perheiden osalta työskentelyn alkuun sijoittuu arviointijakso, jossa tehdään pääosin havaintoja vanhemmuudesta ja vuorovaikutuksesta puuttumatta juurikaan tilanteisiin. Työntekijöiden vastauksista nousi esille toivomus, ettei arviointijakso olisi kovin pitkä ja perheen toivottiin pääsevän työskentelyvaiheeseen melko pian. Tämän koettiin tukevan sitä, että perhekuntoutuksessa kyettäisi pitämään yllä aktiivista ja monipuolista työskentelyilmapiiriä sekä vaikuttavaa työskentelyä.

Perhekuntoutuksen alkuvaiheessa oli työntekijöiden havaintojen mukaan nähtävissä hyvin pian positiivisia muutoksia perheen alkutilanteeseen verrattuna. Perheet sopeutuivat työntekijöiden mukaan nopeasti perhekuntoutuksen sääntöihin ja työskentelyyn. Vanhempien motivaatio saada aikaan muutoksia elämäänsä näyttäytyi vahvasti myös työntekijöille. Perheet ottivat uudet työntekijät hyvin vastaan ja he ottivat myös tarjottua apua hyvin vastaan. Perheet ovat lähteneet avoimin mielin työskentelemään parantaakseen tilannettaan. Työntekijät kertoivat kokevansa, että perhekuntoutuslaitoksessa vallitsee hyvä, välittävä ja lämmin ilmapiiri.

”Perhe otti suuren työntekijämäärän hyvin vastaan, ja asettui hienosti perhekuntoutuksen pelisääntöihin. Äiti oli alusta saakka erittäin sitoutunut terapia-työskentelyyn.” TH1

Työntekijöiden vastauksissa näkyi laitosolosuhteista huolimatta sensitiivinen suhtautuminen perheen yksityisyyttä kohtaan. Työskentelyn alusta alkaen perheille korostettiin, että perhekuntoutusasunto on nyt heidän koti ja että työntekijät tulevat sinne vain sovitusti ja vanhempien luvalla. Koettiin tärkeänä, että perhekuntoutusasunnosta tuli nopeasti perheen näköinen ja perheille tarjottiin mahdollisuutta tuoda sinne omia tärkeitä tavaroita kotoa sekä muuttaa

huonekalujen järjestystä mieleisekseen. Työntekijöiden havaintojen mukaan asiakasperheiden kohtaaminen on ollut lämmintä ja arvostavaa ja perheenjäsenten kanssa on pystytty luomaan hyvä luottamussuhde. Työntekijät ovat ottaneet rohkeasti puheeksi esiin nousseita havaintoja ja asiakasperheiden kanssa on ohjaamisesta ja puuttumisesta huolimatta kyetty säilyttämään hyvä yhteys.

”Mielestäni perhekuntoutuksessa vallitsee hyvä henki ja oikea halu auttaa ja tukea perheitä. Koen, että täällä uskalletaan ottaa puheeksi ja käsitellä vaikeita juttuja.” TH3

”Laitosperhekuntoutus tarjoaa etäisyyttä tuttuun kotiympäristöön. Perheet ovat asettuneet nopeasti, vaikka ovat vieraassa ympäristössä. Työskentely on auttanut perheitä luomaan rutiineja ja voimaantumaa ja kokoamaan empatiaa työntekijöiden taholta.” TH1

Käytännön asioista todettiin haastavana se, että perheen muuttaessa asunnossa ei välttämättä ollut kaikkea tarvittavaa valmiina. Jos mahdollista, konkreettiset tarvikkeet ja tarvittava sisustus erilaisten perheiden vastaanottamiseen olisi hyvä hankkia asuntoon jo ennen perheen muuttamista. Esimerkiksi vauvaperheen muuttaessa tulee varmistaa, että asuntoon on jo siirretty hoitopöytä, pinnasänky ja muut tarvittavat kalusteet.

”Paljon ollaan jouduttu tavaraa hankkimaan matkan varrella, kun ollaan puutteita huomattu. Joidenkin asiakkaiden kohdalla olisin toivonut, että työntekijällä olisi ollut enemmän aikaa perheelle, eli mahdollisuus olla pidempään perheen kanssa tulohetkenä.” TH6

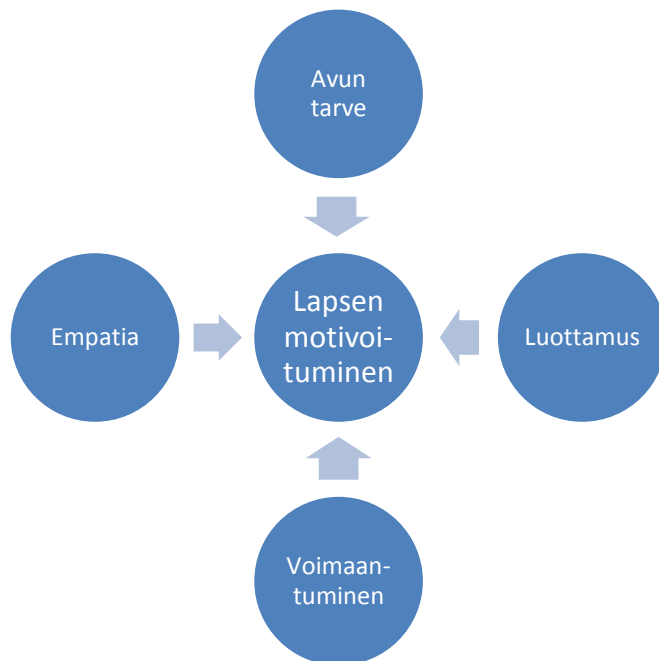
Perhekuntoutuksen työntekijöiden havaintojen lasten sopeutuminen perhekuntoutukseen on sujunut nopeasti ja lapset ovat ottaneet välillä useinkin vaihtuvat työntekijät hyvin vastaan. Lasten toiveita on kuunneltu ja lapsille on järjestetty mahdollisuuksia etsiä uusia harrastuksia ja heille ja muille perheenjäsenille on järjestetty erilaisia toimintoja ja retkiä perheen omien toivomusten mukaan. Lasten yhteydenpitoa kavereihin ja sukulaisiin on tuettu mahdollisimman hyvin välimatkasta huolimatta.

”On ollut ihana huomata, kuinka perhekuntoutuslaitoksen lapset leikkivät keskenään ulkona, kutsuvat kavereita kylään sekä pysäyttävät työntekijöitä ulkona kertoakseen heille sen päivän kuulumiset. Omasta kotoa on tuotu tärkeitä tavaroita.” TH 1

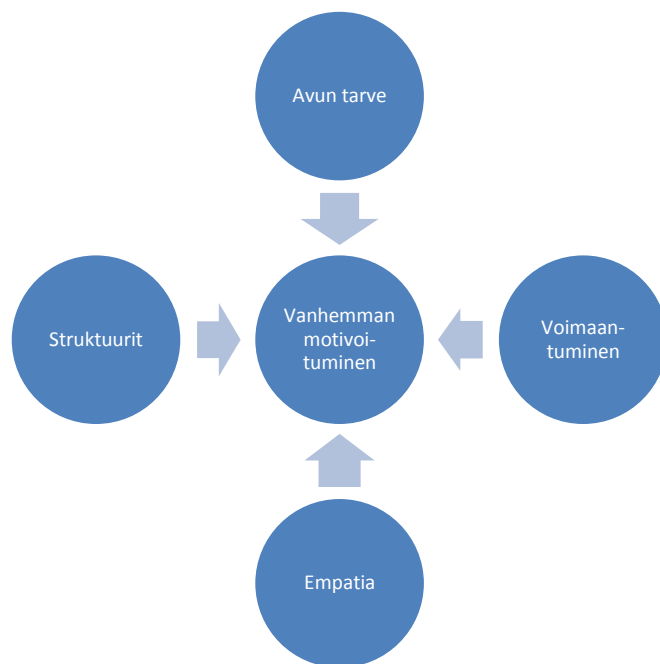
4.4. Yhteenveto haastatteluiden tuloksista

Haastatteluiden pelkistämisen ja luokittelun jälkeen nousi esille käsitteitä, jotka vastaavat tutkimuskysymykseen. Vaikka lasten haastatteluista litteroitaessa ja analysoitaessa aineisto vaikutti melko suppealle, aineiston pelkistämisen jälkeen havaittiin, että tämän tutkimuksen kohteena olevien lasten vastauksista nousi esiin erittäin merkittäviä seikkoja perhekuntoutuslaitokseen muuttamisesta sekä sopeutumisesta sinne. Lasten vastauksista esiin nousevat käsitteet olivat hyvin suurelta osalta yhteneväisiä perheiden vanhempien vastausten kanssa. Lapset vaikuttivat hahmottavan haastavan kotitilanteen sekä vanhempien vähäiset voimavarat kotiin saatavasta tuesta huolimatta. Lasten vastauksista oli havaittavissa, että he tiedostivat tarvitsevansa enemmän apua ja tukea. Muuttovaihe perhekuntoutuslaitokseen vaikutti olevan lasten vastausten perusteella kriisitilanne, jolloin heillä oli paljon epätietoisuutta siitä, mitä tapahtuu ja miten he pystyvät esimerkiksi tapaamaan kavereita jatkossa. Lasten vastauksista nousi kuitenkin esiin vahva luottamus siihen, että vanhemmat saavat apua ja tukea perhekuntoutuslaitoksen työntekijöiltä. Työskentelyn käynnistyttyä lapset vaikuttivat hyvin nopeasti voimaantuvan ja selkeiden arjen struktuurien merkitys oli tässä vahvasti havaittavissa. Lasten kokemaa arvostusta ja empatia työntekijöiden taholta vaikutti myös heidän perhekuntoutukseen sopeutumiseensa. Tiivistettynä voidaan sanoa, että tämän tutkimuksen haastatteluaineiston perusteella lasten perhekuntoutuslaitostyöskentelyyn motivoitumiseen vaikutti perheen avun tarpeen tiedostaminen, luottamus siihen, että aikuiset toimivat heidän parhaakseen, lasten voimavarojen lisääntyminen selkeiden rutiinien avulla sekä arvostava kohtaaminen ja tukeminen työntekijöiden taholta.

Kuvio 2: Perhekuntoutuslaitostyöskentelyyn motivoitumisen pääluokat lasten vastausten perusteella.

Aikuisten haastatteluaineistosta sisällön analyysin avulla nousseet motivoitumiseen vaikuttavat teemat olivat avun tarve, voimaantuminen, empatia sekä struktuurit. Se, että vanhemmat tiedostivat oman haastavan kotitilanteensa ja voimavarojen vähäisyyden, vaikutti olevan kaikista vahvin motivaatiotekijä perhekuntoutuslaitokseen muuttamiselle tämän tutkimuksen kohteena olevien perheiden vanhemmille. Vanhemmat halusivat aidosti apua tilanteeseensa ja pitää lapset luonansa ja tiedostivat, että tarvitsevat apua. Vanhempien voimaantuminen perhekuntoutuslaitokseen muuttamisen jälkeen vaikutti haastatteluaineiston perusteella tapahtuvan lapsia nopeammin. Vanhempien saama tuki käytännön asioiden sekä lasten asioiden hoitamiseen auttoi heitä ottamaan vastaan myös muuta tarjottavaa tukea, esimerkiksi terapiaa sekä vanhemmuuskeskustelujen kautta saatavaa tukea. Työntekijöiden empaattinen ja arvostava kohtaaminen sekä vanhemmuudessa olevien positiivisten asioiden korostaminen ja arjen eläminen rinnalla vaikutti auttavan vanhempien motivoitumisessa vahvasti. Arjen struktuurien määrittäminen ja ylläpito yhdessä työntekijöiden kautta antoi vanhemmille voimavaroja ja lisäsi motivaatiota voimaantumisen myötä.

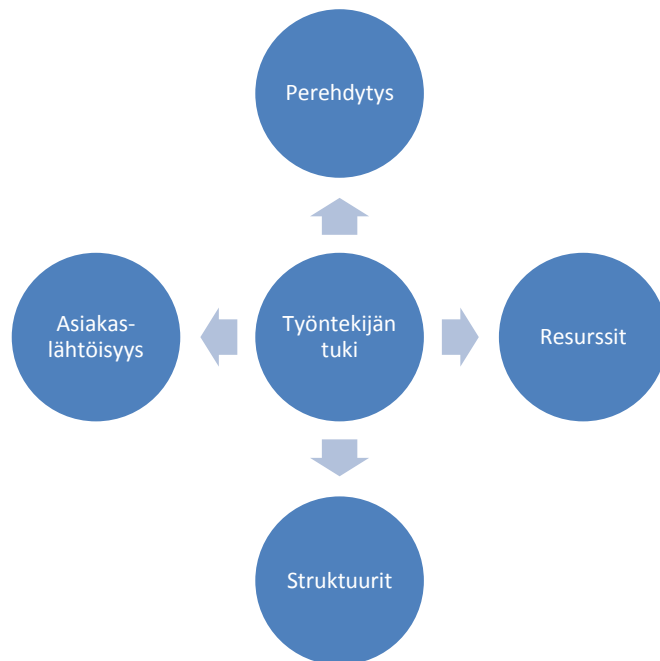

Kuvio 3: Perhekuntoutuslaitostyöskentelyyn motivoitumisen pääluokat vanhempien vastausten perusteella.

Vanhempien vastauksista oli havaittavissa työntekijäresurssoinnin merkitys sekä se, kuinka tärkeää on kiireettömän kohtaamisen merkitys. Lastensuojelun työntekijöiden suuri asiakasmäärä sekä kiire näyttäytyivät selkeästi vanhempien vastauksissa. Eräs vanhempi totesi, että sosiaalityöntekijällä ei ollut aikaa kertoa asiakkaalle riittävästi perhekuntoutuksen sisällöstä,

ja asiakas otti asiasta itse tarkemmin selvää internetisivustolta. Eräs vanhempi sanoi kotiin tehtävän työn auttaneen sillä hetkellä, kun perhetyöntekijä oli paikalla, mutta avun tarve oli niin suuri, ettei tuki riittänyt seuraavaan tapaamiskertaan saakka.

Työntekijöiden haastatteluvastausten perusteella asiakasperheen perhekuntoutuslaitostyöskentelyyn motivoitumista tukevat asiat korostuivat perheenjäseniä vahvemmin konkreettisiin seikkoihin, kuten esimerkiksi asuntojen vastaanottovalmiuteen, koulukuljetusten järjestämiseen ja työntekijäresurssointiin. Työntekijöiden toiveena oli myös saada riittävää perehdytystä sekä uuden asiakasperheen kokonaisvaltaisesta tilanteesta ja avun tarpeesta, että käytännön työn sisällöistä, kuten työntekijöiden välisistä vastuualueista. Kaikki haastatteluun vastanneet työntekijät kokivat, että perheen muuttovaihe tulisi resurssoida niin, että paikalla olisi riittävä määrä ohjaajia vastaanottamassa perhettä sekä hoitamassa käytännön asioita muuton aikana. Perheen muuton jälkeen työntekijöiden mielestä tulisi rakentaa heti toimivat päivästruktuurit sekä käydä läpi asumiseen liittyvät käytännöt ja säännöt tarkasti läpi. Työntekijöiden vastauksista nousi esille hyvin vahvasti asiakaslähtöinen ja kokonaisvaltainen asiakkaan auttaminen ja tukeminen arvostavasti ja kannustavasti.

Kuvio 4: Työntekijöiden mahdollisuudet lisätä perhekuntoutusasiakkaiden motivoitumista työskentelyyn ja sopeutumiseen

5. Opinnäytetyön esille tuomat toimivat käytännöt ja haasteet

5.1. Lapsen näkökulman nostaminen työskentelyn keskiöön

Suomeen vuonna 2004 perustettu lapsiasiavaltuutetun virka (Laki lapsiasiavaltuutetusta 2004) on tuonut paljon parannuksia lapsivaikutusten arviointiin sekä lasten aseman ja omien mielipiteiden arvostukseen. Lapsinäkökulman arvostaminen on muuttunut viime vuosien aikana ja lasten omakohtaisiin kokemuksiin on ryhdytty suhtautumaan vakavasti. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 128).

Myös perhekuntoutustyöskentelyn keskiöön on syytä nostaa ensi sijaisesti lasten näkökulma. Sekä asiakasperheiden että työntekijöiden vastausten perusteella lasten hyvinvointi ja sen seuraaminen on ollut kaikille tärkeää. Vanhempien vastaukset kysyttäessä, kuinka lapset suhtautuivat perhekuntoutukseen muuttamiseen ja työskentelyn alkamiseen, olivat melko suppeita. Vanhemmat kertoivat, että näkevät lasten tilanteessa muutosta verrattuna kotona asumiseen, mutta eivät lisäkysymyksistä huolimatta ryhtyneet avaamaan havaitsemiaan muutoksia tarkemmin ja keskustelu kääntyi pian takaisin vanhempien omakohtaisiin kokemuksiin. Työntekijöiden vastauksissa oli nähtävissä enemmän käytännön asioiden, kuten koulukuljetuksissa alkuvaiheessa ilmenneiden ongelmien vaikutuksia lasten turvallisuudentunteisiin. Lapset itse kokivat kaiken sujuneen hyvin, eikä heillä ollut juurikaan sanottavaa edes työntekijöiden esiin nostamista koulukuljetuksista. Voidaanko tästä päätellä, että lapset olivat luottaneet aikuisiin ja siihen, että kuljetukset toimivat aikuisjohtoisesti ja turvallisesti joka tapauksessa?

Työskentely painottui alkuvaiheessa vahvasti vanhemmuuskeskusteluihin ja vanhempien terapiatyöskentelyyn, jotka käynnistyivät nopeasti perhekuntoutukseen muuton jälkeen. Eräs vanhemmista olisi toivonut, että myös lapsille olisi käynnistetty oma terapia nopeammin muuton jälkeen. Lapsille tarjottava omaohjaaja-aika vaikuttaa olleen vähäistä vanhemmille tarjottavaan tukeen verrattuna ainakin työskentelyn alkaessa. Lapsen näkökulman korostaminen perhekuntoutuksen muutto- ja sopeutumisvaiheessa sekä lapsen kanssa työskentely vaikuttaa vaativan vielä hieman enemmän täsmentämistä ja konkreettisten menetelmien löytämistä.

Myllärniemi (2007, 23-24)) toteaa tutkimuksessaan, että lastensuojelun toimesta hoidetaan usein vanhemman tilannetta ja asioita ja sivuutetaan lapsen hätä. Perheeseen ja vanhempiin kohdistuva työskentely on keskeinen osa lastensuojelua, mutta lapsen tilanne ja etu tulee kuitenkin olla työskentelyn lähtökohta ja keskiö. Käytännön työskentelyssä lapsikeskeisyyden tulee näkyä siten, että lapsi ja lapsen omat kokemukset kohdataan ja lapsen tapaamista korostetaan. Perheen vanhempien kanssa tehtävää työskentelyä ohjataan tietoisesti lapsen tilanteeseen ja vanhemman tarpeita käsitellään suhteessa lapsen tarpeisiin.

Työntekijöiden vastauksissa todettiin, että perheen sopeutumisvaiheessa olisi tärkeää järjestää yhteinen palaveri, jossa on mukana kaikki perheenjäsenet ja perheen omat työntekijät. Palaverissa tulisi käydä läpi perhekuntoutukseen tulosityy, tavoitteet sekä käytännön asiat ja näin varmistaa, että jokaisella perheen jäsenellä ja työntekijällä on tarvittavat tiedot tuloksellista työskentelyä varten. Tämä ehdotus on erittäin hyvä ja helppo toteuttaa pysyväksi käytännöksi.

Lastensuojelun LAPE-kärkihankkeen työryhmä toteaa, että työskentelyn arviointiin sekä suunnitteluun tulee panostaa perhekuntoutukseen tulovaiheessa sekä työskentelyn alkuvaiheessa siten, että ensisijaisesti lapsella on mahdollisuus kertoa ikätasonsa ja kykynsä mukaisesti siitä, kuinka tarjottu palvelu kohtaa hänen tarpeensa. Lapsi ja perhe saavat yhteisen arvioinnin sekä tavoitteiden asettelun kautta suoraa tietoa tarjottavasta palvelusta ja voivat myös tarkentaa epäselviksi tai avoimeksi jääneitä asioita ja kertoa omista toiveistaan työskentelyn suhteen. Työryhmä toteaa, että perhekuntoutuksen arviointi tarkoittaa suurimmaksi osaksi vanhemman vuorovaikutuksen ja vanhemmuuden arviointia, vaikka keskiössä tulisi olla lapsen kokemuksen selvittäminen systemaattisesti. (Alatalo ym 2017, 39-40.)

Ruotsissa on kehitetty lapsikeskeiseen työskentelyyn BBiC (Barns Behöv i Centrum) -malli. BBiC on virallisesti hyväksytty työmenetelmä, jonka avulla voi käydä läpi ja tarkkailla lapsen elämän eri osa-alueita kattavasti. BBiC:n tarkoituksena on varmistaa, että sosiaalisen tuen piirissä olevilla lapsilla ja nuorilla mahdollisuus saavuttaa samat lähtökohdat elämälleen, kuin niin sanottujen paremmin pärjäävien perheiden lapsilla. BBiC -menetelmä auttaa työntekijöitä varmistamaan, että lapsi on kaiken työskentelyn keskiössä. Kun käydään läpi lapsen elämäntilannetta ja tarpeita kolmion sivuihin kirjattujen asioiden kautta, saadaan tarkka tieto lapsen tarpeista. BBiC -menetelmä on kehitetty myös turvaamaan lapsen oikeuksien toteuttamista ja vahvistamaan lapsen etua. (Socialstyrelsen 2018.)

Espoon kaupungin lastensuojelu on ottanut BBiC -mallin käyttöönsä, jotta lapsen tarpeet sekä vanhempien kyvyt vastata lapsen tarpeisiin saadaan näkyväksi. Kun kokonaisnäkemys on saatu selville, perheille pystytään tarjoamaan oikeaa apua oikeaan aikaan. (Espoon kaupunki 2018.)

BBiC -arviointikehys (kuvio 2) on hyvä työväline myös perhekuntoutustyöskentelyyn sekä perheohjaukseen. BBiC -kaavion avulla pystytään käymään läpi lapsen elämäntilanne ja tarpeet hyvin kokonaisvaltaisesti ja arvioimaan kohta kohdalta sitä, millaista tukea lapsi ja hänen perheensä tarvitsee ja kuinka lapsen ja hänen vanhempiensä sekä verkoston voimavaroja pystytään parhaiten tukemaan ja ottamaan käyttöön.

Lapsen tarpeet keskiössä BBiC

Kuvio 5: BBiC -arviointikehys. Espoon kaupunki 2018.

Sosiaalipedagoginen näkökulma työskentelyssä lasten kanssa korostaa sitä, että lapsikeskeinen työskentely ja lapsen mielipiteiden aito kuunteleminen saa aikaan lapsen voimaantumista sekä osallisuuden lisääntymistä. Kun lapsia kuunnellaan heihin liittyvässä päätöksenteossa ja lapsilla on mahdollisuus vaikuttaa tilanteeseen, toteutuvat lasten oikeudet ja lapsi voimaantuu sekä yksilö- että yhteisötasolla. (Cameron & Moss 2011, 44.) lästään riippumatta lapsi on aina asiantuntija omasta lastensuojeluasiastaan. Lapsi tulee ottaa työskentelyn alusta alkaen mukaan kaikkeen työskentelyyn ja on huolehdittava siitä, että lapsi on työskentelyn keskiössä, eikä toimenpiteinen kohteena. Koska lapsi on oikeutettu heikomman asemansa vuoksi erityiseen suojeluun, tulee hänen kokemuksiaan sekä mielipiteitään kuunnella aikuista tarkemmin. Lapsen kertoma tulee ottaa vakavasti, vaikka satu tieto poikkeaa aikuisen kertomasta. Lapsen kertomus voi poiketa sekä vanhemman, että työntekijän näkemyksestä, jolloin lapsen ja koko perheen tilanteesta tulee hankkia lisää selvitystä. (Araneva 2016, 185-186.)

5.2. Työntekijöiden vaikutusmahdollisuudet asiakkaiden motivointiin

Se, että henkilö hyväksyy ja toteaa tarpeen tilanteensa muuttumiselle, on perusedellytys muutosmotivaation käynnistymiselle. Tarve muutokselle voi nousta ympäristön huomioista ja

interventioista sekä asiakkaan omien havaintojen pohjalta. Kun päätös muutoksen tekemisestä on tehty, tarvitaan motivaation säilyttämiseksi asiakkaasta riippuen paljon tukea, keskustelua, perusteluita sekä sen korostamista, mihin muutostyöskentelyyn motivoituminen parhaimmillaan voi johtaa. (Oksanen 2014, 39.)

Opinnäytetyötä varten haastatellut perhekuntoutuksen asiakkaat vaikuttivat olevan hyvin motivoituneita ottamaan vastaan tukea ja sitoutumaan perhekuntoutuksen työskentelyyn siitäkkin huolimatta, että osalle perheistä oli selkeästi mainittu, että vapaaehtoisuudesta huolimatta perhekuntoutukseen osallistuminen on viimeinen vaihtoehto ennen mahdollista huostaanottoa. Osalle perheistä tätä ei oltu sanottu suoraan, mutta vanhempien omakohtaisten näkemysten mukaan tilanne kotona ilman perheen siirtymistä perhekuntoutukseen olisi edennyt väistämättä huostaanottoon. Haastattelujen perusteella tuli vaikutelma, että perheen motivoitumiseen vaikutti huostaanottouhusta huolimatta se, että perhe sai itse päättää osallistumisesta, eikä heitä määrätty osallistumaan. Haastatteluissa jää todentamatta se, olisiko pakotettu ja sosiaalityöntekijän suora määräys perhekuntoutukseen osallistumisesta vaikuttanut perheen motivoitumiseen.

Kuntouttava ja kokonaisvaltainen työote on välttämätöntä, kun pyritään vastaamaan asiakasperheiden mahdollisesti pitkittyneisiin ja laaja-alaisiin tuen tarpeisiin. Kuntouttavan tuen tulee ylittää paitsi arjen hallinnan myös haastaviin, taustalla vaikuttaviin perussyihin. (Alatalo ym 2017, 20.). Vaikka perheenjäsenet olivat jo ennen perhekuntoutukseen muuttamista motivoituneita työskentelyyn, vanhempien haastatteluvastauksista tuli ilmi, että työntekijöiden tuki ja positiivinen kannustaminen on ollut perheille hyvin tärkeää sopeutumisvaiheessa ja auttanut perheitä sitoutumaan työskentelyyn syvemmin. Erään vanhemman kommentti, että työntekijä otti hänet hymyssäsuin vastaan muuttopäivänä, kuvastaa hyvin kokonaiskuvaa, jonka vanhemmat ja lapset antoivat perhekuntoutuksen työntekijöistä. Haastatteluissa perheenjäsenet, varsinkin vanhemmat, totesivat muuttovaiheen olleen niin raskasta, ettei heille jäänyt siitä paljon selkeitä muistikuvia. Vanhemmat toivat esille konkreettisia haasteita, esimerkiksi asunnosta puuttuvia tavaroita tai epäselvyyksiä säännöistä, mutta päällimmäisenä heidän mielessään on ollut työntekijöiden rinnalla kulkeminen ja onnistunut tuki kaikessa. Sekä asiakkaat, että työntekijät totesivat, että perhekuntoutukseen siirtymisen alusta alkaen on pystytty puhumaan avoimesti myös hyvinkin vaikeista asioista ja keskinäinen luottamussuhde on muodostunut nopeasti erittäin vahvaksi. Muuttovaihe kotoa perhekuntoutukseen on kriisivaihe, jonka perheenjäsenet kokevat kukin omalla tavallaan. Oikea-aikainen ja oikein mitoitettu, riittävä tuki mahdollistaa muutosprosessin käynnistymisen ja säilymisen. Oksanen (2014, 40) toteaa, että joskus muutosmotivaation syntymisen esteenä voi olla ongelman kieltäminen, avuttomuuden tunne ja ristiriita sen välillä, että toisaalta haluaa pysyä entisessä toimintamallissa, toisaalta näkee tarpeen muuttua, mutta ei ole voimia tai ei saa tarpeeksi tukea muutoksen toteuttamiseen.

Työntekijöiden haastatteluvastauksista nousi esille aito välittäminen ja halu työskennellä asiakasperheen hyväksi omalla persoonallaan. Motivoinnin kannalta olennaista on korostaa sekä asiakkaan asiantuntijuutta omasta elämästään ja työntekijän asiantuntijuutta ammatinsa sekä oman elämäkokemuksensa kautta. Näiden seikkojen ja näkemysten esille tuonti ja sanottaminen molemmin puolisen kunnioituksen kautta tuo esille uutta rakentavaa tietoa siitä, kuinka synnyttää motivaatiota muutoksen toteuttamista varten. Mikäli työntekijä sanelee omia havaintojaan tai ennakkoluulojaan kuulematta ja arvostamatta asiakkaan omia näkemyksiä, toiminta on asiakasta alistavaa ja motivaation syntyminen pakotettuna mahdotonta. Motivaation syntymistä edesauttaa asiakkaan vahvuuksien ja mahdollisuuksien korostaminen ja samalla kuitenkin realistinen suhtautuminen asiakkaan elämäntilanteeseen ja haasteiden kohtaaminen ja sanottaminen kaunistelematta. (Oksanen 2014, 56.)

Haastatellut vanhemmat kertoivat vastauksissaan olleensa hyvin tyytyväisiä työntekijöiden suhtautumiseen ja tukeen. Vanhemmat kertoivat, että työntekijät ovat olleet empaattisia ja työntekijöille on pystynyt juttelemaan alusta saakka avoimesti. Vanhempien mukaan työntekijät ovat vaikuttaneet haluavan auttaa perhettä vilpittömästi. Motivoivan työskentelyn lähtökohta on ystävällinen ja lempeä käytös sekä asiakkaan aito kuuntelu. Vaikeissa ja ennakoimattomissa tilanteissa ystävällinen kohtaaminen tukee työntekijää hallitsemaan tilanteita. Ystävällisyys auttaa asiakasta suhtautumaan positiivisesti tarjottuun apuun. Väsynyt, kiireinen, välinpitämätön, epävarma tai moralistinen asenne työntekijällä vaikeuttaa hyvän luottamussuhteen muodostumista ja asiakkaan motivaatiota työskentelyyn. (Oksanen 2014, 116 - 118.)

5.3. Esimiehen tuki

Työntekijät mainitsivat haastatteluvastauksissaan perhekuntoutuksen olevan tuloksellinen ja toimiva työmuoto ja työntekijät kokivat pääsääntöisesti olevansa tyytyväisiä työskentelyyn perhekuntoutuksessa sekä sen johtamiseen ja käytäntöihin. Esimiehiltä saatu palaute koettiin kannustavaksi ja todettiin, että myös toisilta työntekijöiltä saa tukea ja oppii uusia asioita sekä näkökulmia. Usea työntekijä totesi vastauksessaan, että perhekuntoutuksen työskentelyilmapiiri on ollut avoin ja kannustava. Tietoa epäselvistä asioista on voinut kysyä johtajan lisäksi myös muilta työntekijöiltä ja vastauksia on saanut nopeasti. Työ perhekuntoutuslaitoksessa on hyvin itsenäistä. Työparityötä on harvoin ja vuoroissa ollaan pääsääntöisesti yksin. Haastavia tilanteita tulee melko usein vastaan ja nopeaa päätöksentekoa vaativissa tilanteissa työntekijän on tehtävä ratkaisu itsenäisesti. Myös perhekuntoutuksen työntekijöiden perehdytysohjeistus (liite 6) korostaa itsenäisen työskentelyn merkitystä ja työntekijöiden oman ammattitaidon arvostamista. Kukin työntekijä toteuttaa työssään asiakasperheiden kanssa omaa ammatillista ja henkilökohtaista tyyliään muistaen yhteisesti sovitut tavoitteet ja linjaukset.

Osa työntekijöistä oli vastauksissaan sitä mieltä, että heillä ei ole ollut riittävästi tietoa työntekijöiden vastuualueista ja siitä, mitä asiakasperheen kanssa käytännössä tehdään. Uuden perheen muuttovaiheessa vaikuttaa olevan tärkeää kerrata työntekijöiden kanssa perehdytysohjeistusta ja käydä myös vastuualueet ja työskentelyn tavoitteet tarkasti läpi.

Avoin keskustelu odotuksista ja toiveista lisää luottamusta ja yhteisymmärrystä puolin ja toisin. Esimies odottaa usein alaisiltaan sitoutumista, mutta sitoutuminen ei synny käskystä. Sitoutuminen on seurausta hyvästä työilmapiiristä, alaisten kuuntelemiselta, työn arvostamisesta, palautteen saamisesta, mahdollisuudesta toteuttaa luovia keinoja ja onnistua työssä. Esimiehen tulee varmistaa, että työyhteisön vastuunjako on selkeästi kaikkien tiedossa. Työnantajalle kuuluu työn johtamisen ja valvonnan velvollisuus, mutta työtehtäviä voi jakaa hyvin paljon työntekijöiden kesken eri vastuualueisiin. Sopiva määrä vastuuta motivoi työn tekemiseen ja työhyvinvointiin. (Työturvallisuuskeskus 2015, 11).

Lastensuojelun avohuollon perheohjaajana työskenteleminen on itsenäistä ja vastuullista. Jokainen työntekijä on itse vastuussa työnsä aikatauluttamisesta ja laadukkaasta tekemisestä. Kuten muutoinkin suomalaisessa työelämässä tänä päivänä, myös tässä työyhteisössä korostuu asiantuntijuus ja työskenteleminen moniammatillisissa tiimeissä. Työn tekemisessä korostuu yksilöllisyys, vastuu ja joustaminen. Ristiriitoja työntekijöiden ja johdon välille syntyy, kun työn tekemisen odotuksista ja vastuista sekä muutoksista ei keskustella avoimesti tai ajoissa työntekijöiden ja esimiesten välillä. Tämän päivän työelämässä kehittämisen ja muutostyön tulisi olla arkea ja koko henkilöstön yhteinen asia. Ristiriitoja syntyy, mikäli uusia asioita ja muutostarpeita tuodaan työntekijöille ylhäältä päin. (Työturvallisuuskeskus 2015).

Termit itsensä johtaminen ja alaistaidot ovat nousseet esille 2000 -luvun aikana. Hyvät alai- taidot omaava työntekijä sisäistää työyhteisön perustehtävän ja sen, että hänen oma paik- kansa organisaatiossa on osa organisaation ydintoimintaa. Hyviin alaistaitoihin kuuluu perus- tehtävän sisäistämisen ohella myös kyky huomioida työyhteisön muut jäsenet ja halu tukea ja auttaa toisia haasteellisissa tehtävissä sekä kiireessä. Toisten huomioiminen lisää koko työy-hteisön hyvinvointia ja toimintakykyä sekä auttaa sitoutumaan yhteisvastuulliseen toiminnan kehittämiseen. Hyviin alaistaitoihin sisältyy termi itsensä johtaminen, joka tarkoittaa omien voimavarojen tunnistamista ja suuntaamista haluamaansa suuntaan. Työelämässä itsensä joh- taminen tarkoittaa oman osaamisalueen, kehittämistarpeen, motivaation sekä voimavarojen tunnistamista ja arviointia. Työntekijän omalla vastuulla on huolehtia omasta työkyvystä ja terveydestään sekä arvioida omaa jaksamistaan. (Suonsivu 2015, 26.)

Perhekuntoutuksen perehdytysohjeessa todetaan, että työvuoron sisältö tulee kirjata tarkasti raportointiohjelmaan, paitsi tiedoksi palvelun tilaajille, myös tiedoksi seuraavana vuoroon tu-

levalle. Tiedon siirtyminen on työryhmässä äärimmäisen tärkeää, sillä työvuorot tehdään pääosin vuorotellen ja yksin. Ilman tarkkaa raportointia on haastavaa jatkaa edellisen työntekijän työvuorossaan aloittamia asioita ja ilman tarkkaa raportointia tulee asiakasta turhauttavaa päällekkäistä työskentelyä. Tarkka ja mahdollisimman reaaliaikainen raportointi todettiin työntekijöiden haastatteluissa tärkeäksi.

6. Opinnäytetyöprosessin tuloksena syntyneet menetelmät

6.1. Muistilista perhekuntoutuksen tulovaiheeseen asiakkaalle

Sekä perheenjäsenten että työntekijöiden vastauksista nousi esille tärkeitä seikkoja, jotka vaativat tarkempaa työskentelyä sen suhteen, että asiakasperheen konkreettinen muuttovaihe perhekuntoutukseen toteutuisi asiakaslähtöisemmin ja sujuvammin. Konkreettisia, vanhempien haastatteluissa esille nousseita asioita olivat esimerkiksi ruokaostosten sisältöjen avaaminen tarkemmin sekä asunnon tarpeellisen välineistön varmistaminen ennen perheen muuttoa tai mahdollisimman pian muuton jälkeen. Huomiot ovat merkittäviä, sillä asiakasperhe on ennen perhekuntoutukseen muuttamista asunut mahdollisesti hyvinkin haastavassa ja kaoottisessa tilanteessa, jossa hänen on täytynyt selviytyä itsenäisesti hyvinkin vähäisillä henkisillä ja fyysisillä sekä myös taloudellisilla resursseilla. Perhekuntoutukseen muutettuaan asiakas ei välttämättä hahmota sitä, mitä voi ostaa tai kenelle voi asunnon puutteista kertoa, vaikka asioista olisi hänelle mainittu. Tilanne vaatii työntekijältä herkkää havainnointia ja asiakkaan kannustamista siihen, että voi rohkeasti kysyä ja pyytää asioita.

Opinnäytetyön haastatteluiden havainnoista laadittiin perhekuntoutuksen asuntoihin perheen muuttovaiheessa vietävä muistilista hoidettavista konkreettisista asioista (liite 6). Muistilista tekee näkyväksi esimerkiksi vastuunjaon liittyen siihen, kuka käy asiakkaiden kanssa läpi asumisen pelisäännöt, kuka hoitaa kouluun liittyviä asioita, kuka konkreettiseen asumiseen liittyviä asioita. Päivämääräkirjaus sekä merkintä siitä, kenen vastuulla asian hoitaminen on, tuo toimintaan raportoinnin kautta siirtyvää tietoa jämäkämpää ja täsmällisempää tietoa eikä asioita jää hoitamatta.

6.2. Ohjeistus asiakasperheen vastaanottamiseen

Perhekuntoutuksessa on aiemmin kirjoitettu ja työntekijöiden kanssa läpi käyty perehdytysohjeistus. Perehdytysohjeistuksessa on esitetty selkeästi eri käytännöt, esimerkiksi kauppasioiden hoitaminen ja herkkupäivät, raportointiin liittyvät asiat sekä vastuunjakoa työntekijöiden kesken. Haastattelujen perusteella perehdytysohjeistusta on hyvä käydä läpi säännöllisin väliajoin ja varsinkin silloin, kun uusi perhe muuttaa perhekuntoutusasuntoon, jotta asiat olisivat kaikkien tiedossa ja muistissa.

Opinnäytetyön haastattelujen perusteella saatujen havaintojen ja kokemusten sekä kehittämideoitten pohjalta laadittiin perhekuntoutuslaitokseen perehdytysohjeistuksen oheen muistilista asioista, joita on hyvä ottaa huomioon uuden asiakasperheen muuttovaiheessa (liite 7). Perhe tulee perhekuntoutuslaitokseen harvoin kiireellisesti. Perheellä ja työntekijöillä tulee olla aikaa tutustua puolin ja toisin ennen muuttamista. Muuttaminen omasta kodista uuteen, kontrolloituun ympäristöön on haastateltavien mukaan ollut shokkiin verrattava vaihe, sillä haastatelluilla asiakkailla ei ollut tarkkoja muistikuvia konkreettista muutosta siitäkään huolimatta, että muuttaminen perustui vapaaehtoisuuteen. Ytimekäs muistilista tämentää työskentelyä perheen kanssa ja auttaa työntekijöitä muodostamaan rutiineja uuden perheen vastaanottamiseen.

6.3. Työntekijöiden esittämiä ideoita uuden perheen tulovaiheen kehittämiseen

Työntekijöiden haastattelulomakkeessa oli viimeisenä kohta, jossa oli mahdollisuus esittää vapaamuotoisesti kehittämideoita perhekuntoutuksen käytäntöihin. Yhtenä ehdotuksena oli aloituspalaveri työntekijöiden ja perheenjäsenten kesken. Työyhteisössä keskustellaan, otaanko tämä aloituspalaveri käytäntöön perhekuntoutukseen muuttavien uusien asiakasperheiden kanssa ja mitä aloituspalaverissa tulisi käydä läpi.

Perhekuntoutuslaitoksen työntekijöiden haastatteluissa nousi esille toive, että uuden perheen muuttaessa työntekijäresurssoinnista huolehdittaisi nykyistä käytäntöä tarkemmin, varsinkin jos perhekuntoutukseen muuttaa perhe, jota työntekijät eivät tunne entuudestaan. Työskentelyn suunnittelua ja sujuvuutta helpottaa, jos perhekuntoutukseen muuttavan perheen luona on tehty aiemmin kotiinvietävää perheohjausta. Palautteissa toivottiin, että perheelle nimettävä vastuutyöntekijä olisi tiedossa jo ennen perheen muuttamista ja näin ollen työskentelyssä perheen kanssa alusta saakka tehden myös ensimmäiset työvuorot perheeseen muuton jälkeen. Toivottiin, että satunnaisia työntekijöitä, esimerkiksi sijaisia, tulisi työvuoroihin vasta perheen sopeuduttua ja kotiuduttua perhekuntoutuslaitokseen. Työvuorojen resurssointia suunniteltaessa toivottiin, että varsinkin alkuvaiheessa perheen kanssa olisi mahdollista viettää riittävästi aikaa, jotta käytännön asiat voidaan käydä rauhassa läpi perheen kanssa ja varmistaa, että asiat tulevat kerrotuksi riittävän selkeästi ilman kiireen tuntua. Toivottiin, että perheille saadaan jo työskentelyn alussa selkeä tieto siitä, mitä perhekuntoutuksessa asuminen sisältää, mitä siellä saa tehdä ja mitä ei saa tehdä, millaisia toiveita toiminnan suhteen voi esittää ja mitä kaupasta voi ostaa. Asioiden läpikäymiseen toivottiin myös täsmällisyyttä, joka luo asiakkaalle turvallisuudentunnetta kaaosmaisen tilanteen keskellä. Vastauksissa toivottiin myös selkeyttä siihen, kuka työntekijä hoitaa mitään asioita perheen kanssa. Haastatteluvastauksissa ehdotettiin myös, että tulevalle perheelle laadittaisi viikko-ohjelma mahdollisimman pitkälle jo etukäteen, jolloin se olisi perheen muuttaessa valmiina ja perhe tietäisi, mitä seuraavien päivien aikana tulee tapahtumaan. Myös tieto työvuorossa olevista

työntekijöistä mahdollisimman ajoissa koettiin tärkeäksi. Eräissä vastauksessa toivottiin perhekuntoutukseen myös yhteisöllisyyttä esimerkiksi yhteisten toimintapäivien kautta.

Perheiden asumisen sisältöihin toivottiin tarkennusta sekä selkeämpiä suunnitelmia siitä, millä keinoilla tavoitteisiin päästään. Viikoittaiset tiimit työntekijöille todettiin tärkeiksi. Tiimeissä suunnitellaan työvuorot ja täsmennetään tavoitteellista työskentelyä sekä arvioidaan työskentelyn vaikuttavuutta ja toteutumista. Todettiin myös, että työntekijöiden rauhallisuus ja seesteisyys on perheenjäsenten näkökulmasta tärkeää varsinkin sopeutumisvaiheessa, joka on usein suurta myllerrystä. Riittävä työntekijäresurssointi mahdollistaa kiireettömän asiakkaan kohtaamisen sekä myös sen, että pystytään huolehtimaan riittävän ajoissa, että perheen muuttaessa perhekuntoutusarviossa on valmiiksi pedattuina sängyt, mieleistä ruokaa kaapissa ja hankittuina välttämättömät tarvikkeet.

7. Opinnäytetyön pohdinta

7.1. Opinnäytetyön luotettavuus

Tämän opinnäytetyön puitteissa laadittiin laitosperhekuntoutuksen asiakkaille haastattelurunko, jonka pohjalta haastattelut etenivät. Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin heti puhelinkeskusteluiden jälkeen. Tallenteet hävitettiin välittömästi haastatteluaineiston litteroinnin jälkeen. Haastateltaville annettiin etukäteen kirjallisesti tiedot aineiston keruusta, analysoinnista sekä aineiston hävittämisestä litteroinnin jälkeen. Haastattelukysymyksiin vastaaminen oli vapaaehtoista ja vastaaminen tapahtui nimettömästi. Opinnäytetyön tutkimusaineisto käsiteltiin luotettavasti ja vastaajien anonymiteetti varmistettiin. Kaikki kirjallinen haastatteluaineisto hävitettiin paperisilppurilla aineiston analysoinnin jälkeen ja sähköiset tiedostot tuhoettiin käsittelyn jälkeen.

Perhekuntoutuksessa asuvien perheenjäsenten haastattelut oli tarkoitus toteuttaa yksilohaastatteluina toimistotiloissa. Opinnäytetyön laatijan jalkamurtuman vuoksi haastattelut jouduttiin hoitamaan videopuhelun kautta. Videopuhelutilanteet sovittiin etukäteen ja perhekuntoutuksessa vuorossa olevat ohjaajat varmistivat, että haastateltavat pystyivät menemään erilliseen ja häiriöttömään tilaan haastattelujen ajaksi. Aikuisten osalta videopuheluhaastattelut toimivat hyvin ja haastattelutilanteet olivat hyvin intensiivisiä. Lasten osalta ilmeni, että lapsille videopuhelutilanne vaikutti olevan jollain tapaa virallinen ja jäykkä, vaikka haastattelija oli entuudestaan tuttu kaikille lapsille. Lapset vastasivat lisäkysymyksistä huolimatta kysymyksiin hyvin lyhytsanaisesti. Lasten haastattelut kestivät myös ajallisesti lyhyemmän aikaa, kuin oli etukäteen oletettu. Lasten haastattelut olisivat saattaneet toimia tiedonlähteenä luotettavammin, mikäli ne olisi pystytty hoitamaan toimistotilassa kasvotusten tai tehden samalla jotain toiminnallista asiaa, kuten palapeliä. Sekä lasten että vanhempien haastatteluista saatiin opinnäytetyön tutkimuskysymykseen puhelinhaastatteluista huolimatta tähän

tutkimukseen riittävää tietoa, jota oli mahdollista hyödyntää opinnäytetyön kautta laadittavissa tuotteissa.

Lasten haastatteluissa heidän vastauksiinsa sekä vastausaktiiviteettiinsä saattaa vaikuttaa lojaalius vanhempia tai viranomaisia kohtaan, lapset saattavat ajatella, että heidän kriittiset vastuksensa aiheuttavat edellämainituille tahoille mielipahaa. Mahdollisuus palata kysytyihin asioihin myöhemmin antaa lapselle tilaisuuden kysytellä asioita ja pohtia vastauksia tarkemmin. Se, että lapsilla on mahdollisuus antaa palautetta ja kertoa omista kokemuksistaan, vaikuttaa lisäävän lasten osallisuuden tunnetta siitäkin huolimatta, ettei lapsi kykene tai halua vastata annettuihin kysymyksiin. (Remsu (toim.) 2012, 71-75.)

Työntekijöiden haastattelut tehtiin puolistrukturoidun haastattelulomakkeen avulla. Lomake oli mahdollista palauttaa sähköpostiin tai nimettömänä kirjeitse. Puolistrukturoitu lomake ja avoimet kysymykset vaikuttivat olevan tähän haastatteluun sopiva muoto. Vastajat pystyivät tiiviiden työaikataulujen puitteissa vastaamaan kysymyksiin heille itselleen sovittuna ajankohdana ilman, että kyselylle olisi tarvinnut erikseen varata jotain tiettyä aikaa. Sähköpostin kautta vastaaminen oli nopeaa ja käytännöllistä. Työntekijöiden vastaukset koottiin sähköposteista vastausten saavuttua ja sähköpostit tuhottiin litteroinnin jälkeen.

Puolistrukturoidun kyselylomakkeen avoimet kysymykset mahdollistivat narratiivisen esitystavan myös tässä työntekijöiden haastattelussa ja jokaisella oli mahdollisuus kertoa asioista niin, kuin olivat itse asiat kokeneet. Puolistrukturoidun haastattelun toteuttamisessa on haasteena väärinymmärrysten mahdollisuus. (Hirsjärvi ym. 1997, 195.) Työntekijöiden haastattelulomakkeessa oli kysymys ”Mitä onnistumisia olet huomannut perheiden laitokseen kotiutumisen suhteen?” Kysymyksen asettelussa olisi pitänyt olla sanan ”kotiutumisen” sijaan sana ”sopeutumisen”, sillä saatekirjeessä olleesta maininnasta, jossa kerrottiin tutkimuksen kohdistuvan vain perhekuntoutuksen alkuvaiheeseen sekä kysymysvirkkeessä olevasta laitos -sanasta huolimatta vastaajista kaksi käsitti kysymyksen niin, että siinä tiedusteltiin perheen aikaa heidän perhekuntoutusjaksonsa jälkeen muutettuaan takaisin kotiin.

Työyhteisön jäsenille kerrottiin tutkimuksen sisällöstä ja tarkoituksesta sekä siitä, kuka tutkimuksen toteuttaa ja kuka on vastuuhenkilö. Oli tärkeää mainita myös, että opinnäytetyötä varten saatiin tutkimuslupa työnantajan edustajalta ja jokainen vastaus on tärkeää työn kehittämisen kannalta. Kohderyhmälle kerrottiin myös, että vastaajan anonymiteetti suojataan kyselylomakkeen käsittelyn lisäksi myös tulosten esittämisen yhteydessä. Tutkimuksen käyttötarkoitus sekä tietojen jatkokäyttö selvitettiin myös vastaajille. Edellämainitut asiat kirjataan myös haastattelun saatekirjeeseen. (Kuula 2002).

Haastattelupyynnöt lähetettiin myös perhekuntoutuslaitoksessa asuvien perheiden sosiaalityöntekijöille. Sosiaalityöntekijöitä oli tarkoitus haastatella sähköpostitse puolistrukturoidun kyselylomakkeen avulla. Heille lähetettiin tietoa opinnäytetyön taustasta ja tarkoituksesta kahdessa eri sähköpostissa, joissa oli mukana myös haastattelukysymykset. Sosiaalityöntekijöitä muistutettiin haastatteluun osallistumisesta kolme kertaa ja heille painotettiin heidän mielipiteidensä ja havaintojensa tärkeydestä suhteessa opinnäytetyön tuloksiin. Valitettavasti sosiaalityöntekijöiltä ei saatu lainkaan vastauksia. Yksi sosiaalityöntekijöistä vastasi kertoen kevään olevan hyvin kiireinen töiden suhteen ja hänellä oli tarkoitus vastata kysymyksiin, mutta aikaa ei löytynyt. Perheiden sosiaalityöntekijöiltä saatu tieto siitä, mikä heidän näkemystensä mukaan vaikuttaa perheiden muuttopäätökseen sekä motivoitumiseen perhekuntoutuslaitostyöskentelyyn olisi tuonut uutta näkökulmaa opinnäytetyön tuloksiin, ja on valitettavaa, että tämä näkökulma jäi puuttumaan.

Haastattelut analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla. Menetelmän valintaan vaikutti se, ettei perhekuntoutuksen muuttovaiheesta tai perhekuntoutukseen motivoitumisesta löydy tutkittua tietoa eikä teoriapainotteinen sisällönanalyysi näin ollen ollut mahdollista.

Käsite valideetti tarkoittaa laadullisessa tutkimuksessa sitä, että tutkimusmenetelmillä on tavoitettu vastaavuus tutkimuskysymysten kanssa. Mikäli valideetti olisi puutteellinen, tutkimuksessa saadut tulokset olisivat kohdentuneet eri suuntaan, kuin mitä oli tarkoitus selvittää. Reabiliteetti puolestaan tarkoittaa laadullisessa tutkimuksessa sitä, että aineiston käsittely ja analyysi ovat johdonmukaisia ja tutkimuksen menettelytavat ovat uskottavia. Luotettavuuden, eli rehabiliteetin kannalta on tärkeää, että tutkimusraportista nousee esille se, kuinka tutkija on päätenyt aineiston sekä teorian pohjalta esitettyihin tulkintoihin. (Gomm 2004, 152 - 153.)

7.2. Opinnäytetyön eettisyys

Hanna Vilka (2005, 30) toteaa, että kaikki tutkimuksen tekijät ovat velvoitettuja noudattamaan hyvää tieteellistä käytäntöä tasapuolisesti. Tutkimusetiikka tarkoittaa tutkimuskohteen, toimeksiantajien, rahoittajien, kollegoiden sekä laajan yleisön näkökulmasta noudatettavia yleisesti sovittuja sääntöjä. Tutkijan noudattaessa eettisesti kestäviä tutkimus- ja tiedonhankintamenetelmiä toteutuvat hyvän tieteellisen käytännön periaatteet. Tiedonhankinta tulee perustaa alan kirjallisuuden ohessa asianmukaisiin ja luotettaviin tietolähteisiin, tutkijan omiin havaintoihin sekä tutkimuksen tuloksiin. Tutkimuksen tulee tuottaa uutta tietoa tai esittää keinoja vanhan tiedon hyödyntämiselle tai uudella tavalla yhdistämiselle.

Opinnäytetyön aineiston keruussa, aineiston analysoinnissa sekä teorian tiedon ja aiempien tutkimusten käsittelyssä noudatettiin hyvää tieteellistä käytäntöä. Tutkimustyössä ja tulosten arvioinnissa ja esittämisessä noudatettiin yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta sekä rehellisyyttä. Opinnäytetyön teoreettisena viitekehystenä sekä lähdeaineistona käytettiin eettisesti kestäviä tutkimus- arviointi- ja tiedonhankintamenetelmiä. Työyhteisölle tiedotettiin avoimesti ja vastuullisesti tutkimuksen kulusta ja tuloksista. Lähdeaineisto ja aiemmat tutkimukset esitettiin arvostaen ja kunnioituksella. Opinnäytetyön laatimista varten hankittiin asianmukaiset tutkimusluvut ja opinnäytetyö suunniteltiin ja toteutettiin asetettujen säännösten mukaisesti. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012.)

Opinnäytetyön haastatteluiden kohderyhmäksi pyydettiin perhekuntoutuslaitoksen asiakkaita sekä työntekijöitä. Saatekirjeissä painotettiin yksityisyyden suojaa sekä tunnistetietojen häivyttämistä aineistoanalyysin aikana. Aineistosta ei tule ilmi, ovatko haastatellut perhekuntoutuksen nykyisiä vai aiempia asiakkaita tai työntekijöitä. Aineistoa kirjoitettaessa huolehdittiin siitä, että henkilöiden tyypillisesti käyttämät, ehkä tunnistettavat ilmaisut muokattiin yleisilmaisuuksi. Aineistoa käsiteltäessä huolehdittiin, ettei aineistoa joutunut ulkopuolisten nähtäväksi.

7.3. Jatkotoimenpiteet työyhteisössä

Tässä opinnäytetyössä käynnistettiin työyhteisössä toimintatutkimuksellinen kehittämistyö ja opinnäytetyön aikana toteutui toimintatutkimuksen ensimmäinen sykli. Työyhteisön kehittämisprosessin lähtökartoitus tehtiin opinnäytetyötä varten tehtyjen haastatteluiden kautta. Opinnäytetyöprosessin aikana syntyneet uudet työskentelymenetelmät otetaan työyhteisössä käyttöön 8.6.2018 järjestettävässä kehittämispäivässä ja on tarkoitus, että työskentelymenetelmiä tarkistetaan ja tarpeen mukaan myös lisätään ja kehitetään edelleen säännöllisesti järjestettävissä tiimipalavereissa. Uusien asiakkaiden vastaanotto ja työskentelyn alkuvaiheeseen panostaminen sekä työmenetelmien kehittäminen jatkuvat toimintatutkimuksellisen työskentelyotteen kautta mahdollisesti hyvinkin pitkään. Asiakkailta, palveluntilailta sekä työntekijöiltä saatavan jatkuvan palautteen kautta varmistetaan, että työskentelyprosessien vaikuttavuudesta saadaan kerättyä riittävästi informaatiota. Tarkoituksena on tuottaa laitosperhekuntoutukseen asiakkaiden vastaanottoon tehokas asiakaslähtöinen palvelu, jonka kehittämisessä asiakas on keskeisessä roolissa.

8. Lopuksi

Tämän opinnäytetyön tekeminen oli äärimmäisen mielenkiintoista jokaisessa vaiheessa. Kun tutkimuskysymys tarkentui, myös tiedonhankintamenetelmät ja tutkimusmenetelmä täsmenivivät lähes automaattisesti. Narratiivinen haastattelu osoittautui hyväksi tiedonhankintakei-

noksi tässä opinnäytetyössä, kun haastateltiin perhekuntoutuksen perheenjäseniä. Haastattelun alussa sekä vanhemmat että lapset vastasivat kysymyksiin lyhyin vastauksin, mutta haastattelun edetessä keskustelu muuttui avoimemmaksi ja haastateltavat halusivat haastattelun kuluessa palata aiempiin kysymyksiin ja täydentämään niitä. Keskustelu oli avointa ja vapaa- muotoista. Lapset halusivat jutella kysymysten lomassa myös omia kuulumisiaan, mutta he palasivat itsenäisesti haastattelukysymyksiin ja olivat haastattelutilanteessa hyvin avoimia. Haastattelujen aikana tuli vaikutelma, että haastateltavat kokivat haastattelutilanteen avoimeksi ja turvalliseksi ja että heidän esittämäänsä asiaa kuunneltiin aidosti, haastateltavat halusivat tulla kuulluksi.

Opinnäytetyön tulokset tullaan esittelemään perhekuntoutuslaitoksen työntekijöiden yhteistiimissä kesäkuun alussa. Esittelyn yhteydessä käydään seikkaperäisesti läpi haastattelujen sisältöjä ja vastauksia sekä annetaan kaikille mahdollisuus keskusteluun ja käytäntöjen kehittämiseen eteenpäin. Tulosten esittelyn yhteydessä otetaan käyttöön opinnäytetyön puitteissa laaditut työvälineet: muistilista asiakastyöhön sekä työntekijöitä varten. Työntekijöiden haastatteluissa nousi esille idea yhteisestä palaverista asiakasperheen ja työntekijöiden kanssa perheen muutettua perhekuntoutukseen. Yhteistiimissä kehitetään tätä ideaa eteenpäin ja sovitaan, otetaanko se käytännöksi.

Tämän opinnäytetyön otos oli pieni ja kehittämistyö keskittyi vain yhteen yrityksen toimipisteeseen. Vähäisestä otannasta huolimatta opinnäytetyön kautta oli kuitenkin mahdollisuus saada selville vaikuttavaa aineistoa kehittämistyön kohteena olevan yrityksen käyttöön siitä, kuinka juuri nämä asiakkaat sekä työntekijät kokevat muuttamisen kotoa juuri tämän yrityksen perhekuntoutuslaitokseen. Opinnäytetyö toi esille asiakkaiden sekä työntekijöiden näkökulmia perhekuntoutuksessa tällä hetkellä olevista hyvistä käytännöistä ja kehittämistarpeista siinä vaiheessa, kun asiakas muuttaa perhekuntoutuslaitokseen kotoaan. Asiakkailta tullut tieto kuulluksi tulemisesta sekä arvostavasta kohtaamisesta muuttovaiheessa on merkittävä ja tuo työntekijöille tietoa siitä, että he ovat toimineet oikein. Kun vertaa työntekijöiden vastauksia perheenjäsenten vastauksiin, on havaittavissa, että työntekijät suhtautuvat epäkohtiin kriittisemmin, kun taas perheenjäsenet vaikuttavat olevan erittäin tyytyväisiä tiloihin ja muihin konkreettisiin puitteisiin ja saamaansa tukeen ja läsnäoloon. Eroavaisuudet ovat kenties selitettävissä sillä, että asiakasperheiden ja työntekijöiden arvomaailma ja konkreettinen elinympäristö ovat niin erilaisia.

Opinnäytetyön johdanto -kappaleessa viitattiin tällä hetkellä lastensuojelun kentällä vallitsevaan suureen asiakasmäärään sekä työntekijöiden kuormittuneisuuteen. Sosiaalityöntekijöillä on useassa kunnassa hyvin suuri asiakasmäärä, joka estää asiakkaan yksilöllisen kohtaamisen sekä kokonaisvaltaisen kuvan saamisen asiakkaan tilanteesta. Tämän kehittämistyön haastatteluiden vastauksissa nousi vahvasti esille sekä asiakkaitten että työntekijöiden vastauksissa

merkittävänä seikkana aika. Laitosperhekuntoutuksessa työntekijä elää varsinkin työskentelyn alkuvaiheessa hyvinkin suuria tuntimääriä arkea yhdessä asiakasperheen kanssa ja aikaa kuunnella ja perehtyä asiakkaan tilanteeseen on kotiintehtävää työskentelyä enemmän. Voi siis todeta, että laitosperhekuntoutus tarjoaa asiakkaille mahdollisuuden saada ajallisesti riittävä määrä tukea sekä työntekijän läsnäoloa. Kun aikaa on riittävästi, saattaa asiakasperheen tilanteesta nousta esille hyvinkin erilaisia havaintoja jo heti muuttovaiheessa, kuin kotiintehtävän työn aikana ja perheelle pystytään näin ollen tarjoamaan täsmällisempää tukea tilanteen parantamiseksi.

Tutkimusaineistosta oli havaittavissa myös jatkuva asiakaspalautteen pyytämisen tärkeys varsinkin lapsiasiakkailta. Lapset jäävät harmillisen usein sekä kotiin tehtävässä lastensuojelutyössä että laitosolosuhteissa tapahtuvassa työskentelyssä perheen aikuisten haastavien sekä monitahoisten ongelmien varjoon. Siitä, että lapset kokivat haastattelutilanteen jollain tapaa viralliseksi, voi tulkita, että lapset kokivat itsensä huomioituksi ja merkittäviksi ja heillä on tarve tulla kuulluksi. Lapsia kohdataan kyllä päivittäisessä työskentelyssä ja heiltä kysytään mielipiteitä, mutta mikäli vanhempi tarvitsee paljon tukea ja vie kaiken tilan sekä ohjaajien huomion, lasten vaikuttaa olevan vaikeaa kertoa omista mielipiteistään. Lapsilta kysyttiin heidän omia mielipiteitä ja tuntemuksia heidän reaktionsa perusteella eri tavalla arvostaen ja kuunnellen, kuin mihin lapset olivat tottuneet aiemmin. Lasten haastatteluiden perusteella voi tehdä johtopäätöksen, että lasten mielipiteiden arvostava kuuntelu tulisi ottaa rutiininomaiseksi käytännöksi, jolloin myös kuviossa 2 esitetty lapsen työskentelyn keskiöön asettaminen toteutuisi paremmin.

Pyytämällä asiakkailta säännöllisesti palautetta toiminnasta, varmistetaan samalla asiakaslähtöisen työskentelyotteen toteutuminen. Asiakkaan tunnustaminen oman elämänsä asiantuntijaksi on lähtökohta asiakaskeskeiselle kuntoutukselle. Asiakasta tuetaan monialaisesti pääsemään asettamiinsa kuntoutumistavoitteisiin. Asiakkaalla tulee olla mahdollisuus osallistua oman kuntoutuksensa suunnitteluun ja päätöksentekoon, sekä osallistua halutessaan esimerkiksi vertaistukitoimintaan, kokemusasiantuntijatoimintaan tai järjestöjen toimintaan. Kuntoutusprosessin aikana läpinäkyvä työskentely sekä asiakkaan osallisuus lisäävät kuntoutuksen vaikuttavuutta. Asiakaslähtöinen toiminta on mahdollista siirtää kuntoutustyöskentelyn käytännöksi ottamalla asiakkaalta saadut palautteet sekä kehittämistarpeet heti työskentelyn käytännöksi. (Järvikoski ym. 2017, 63-65.)

Vaikka tämä asiakaslähtöinen kehittämistyö kohdistui yhden lastensuojelun avo- ja sijaishuollon palveluita tarjoavan yrityksen toimintaan, voidaan huomiota lasten näkökulmasta ja osallisuudesta soveltaa myös valtakunnallisesti. Opinnäytetyön haastatteluiden kautta nousi esille, että lasten kanssa työskentelyä perheen muuttovaiheessa täytyy korostaa ja vahvistaa.

Jatkotutkimuksen aiheena voisi olla esimerkiksi menetelmien kerääminen ja kehittäminen lasten kanssa työskentelyyn siinä vaiheessa, kun perhe muuttaa perhekuntoutuslaitokseen. Asiakkaan arvostaminen ja aito kohtaaminen nousi tässä kehittämistyössä haastatteluiden kautta esiin ja tähän liittyy vahvasti kokemus siitä, että työntekijällä on oltava riittävästi aikaa kohdata asiakas ja kuunnella asiakasta. Johdannossa nostettiin esille se, kuinka työntekijöiden jatkuva kiire ja vähäiset resurssit vaikuttavat asiakkaiden haluun kertoa omista asioistaan. Olisikin aiheellista laatia tutkimus, jossa selvitetäisiin työntekijöiden kuormituksen ja kiireen vaikutusta asiakasprosessien pitkittymiseen tai tehottomuuteen ja saataisi tätä kautta valtakunnallisesti merkittävää uutta tietoa päättäjille lastensuojelun riittävän resurssoinnin merkityksestä. Jatkotutkimuskohteena voisi olla edellämainittujen lisäksi asiakasperheiden sosiaalityöntekijöiden huomioidut ja havainnot perheiden motivoitumisen merkityksestä perhekuntoutustyöskentelyn alkamiseen sekä muuttovaiheeseen.

Lähteet

- Alatalo, M. & Lappi, K. & Petrelius, P. 2017. Lapsikeskeinen suojeleminen ja perheen toimijuuden tukeminen lastensuojelun perhetyössä ja perhekuntoutuksessa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 6.4.2018. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/134616/URN_ISBN_978-952-302-859-3.pdf?sequence=1
- Araneva, M. 2016. Lapsen suojeleminen. Helsinki: Talentum Pro.
- Ashorn, U. & Autti-Rämö, I. & Lehto, J. & Rajavaara, M. 2013. Kuntoutus muuttuu - entä kuntoutusjärjestelmä. Tampere: Juvenes Print.
- Bardy, M. (toim.) 2013. Lastensuojelun ytimissä. Tampere: Juvenes Print
- Cameron, C. & Moss, P. 2011. Social Pedagogy and Working with Children and Young People. London: Jessica Kingsley Publishers
- Espoon kaupunki 2018. Lapsiperheiden sosiaalityö ja lastensuojelu. Viitattu 13.4.2018. https://www.espoo.fi/fi-FI/Sosiaali_ ja_ terveyspalvelut/Lapsiperheiden_ palvelut/Lastensuojelu
- Folkhälsan. www.folkhalsan.fi. Viitattu 6.4.2018. <https://www.folkhalsan.fi/fi/lapset/hoito- ja- tuki/lastensuojelu/perhekuntoutus/>
- Gomm, R. 2004. Social Research Methodology a critical introduction. Hampshire: Palgrave MacMillan
- Grönroos, S. & Reinikka, L. 2015. Kuntouttavan perhetyön malli Heinolan kaupungin lastensuojelutyöhön. Lahden ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö YAMK. Viitattu 5.12.2016. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/97854/Gronroos_Sami.pdf?sequence=3
- Haimi, T. & Hurme, J. Sosiaalisen kuntoutuksen käsite 1950 -luvulta nykypäivään. Pro Gradu tutkielma 2007. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 18.9.2016. https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/11547/URN_NBN_fi_jyu2007344.pdf?sequence=1
- Helsingin Sanomat 2018. Artikkelit Lastensuojelun asiakasmääriä aiotaan rajata Helsingissä kolmeen kymmeneen. Viitattu 15.5.2018. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000005672236.html>
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2011. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus
- Hirsjärvi, S. & Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.
- Hurtig, J. 2003. Lasten suojeleminen - etnografia lasten paikan rakentumisesta lastensuojelun perhetyön käytännöissä. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.
- Juujärvi, S. & Myyry, L. & Pessa, K. 2011. Eettinen herkkyys ammatillisessa toiminnassa. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi
- Järvinen, R. & Lankinen, A. Taajamo, T. Veistilä, M. Virolainen, A. 2012. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Helsinki: Edita.
- Järvikoski, A. 2013. Monimuotoinen kuntoutus ja sen käsitteet. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 18.9.2016. <http://www.stm.fi>

Järvikoski, A. & Härkäpää, K. 2004. Kuntoutuksen perusteet. Helsinki: WSOY.

Järvikoski, A. & Martin, M. & Kippola-Pääkkönen, A. & Härkäpää, K. 2017. Asiakkaan kehittämisosallisuus kuntoutuksessa. Teoksessa: Asiakkaasta kehittäjäksi ja vaikuttajaksi. Asiakkaiden osallisuuden muutos sosiaali- ja terveystaloudissa. Pohjola, A. & Kairala, M. & Lyly, H. & Niskala, A. (toim.). Tampere: Vastapaino.

Kananen, J. 2014. Toimintatutkimus kehittämistutkimuksen muotona. Tampere: Juvenes Print.

Kuusikko -työryhmä 2016. Kuuden suurimman kaupungin lastensuojelun palvelujen ja kustannusten vertailu 2016. Viitattu 4.4.2018. https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/17_06_22_Kuusikko_lastensuojelu_2016.pdf

Laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista 2016. Viitattu 1.4.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161397>

Laki lapsiasiavaltuutetusta 2001. www.finlex.fi. Viitattu 10.4.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajan-tasa/2004/20041221?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=laki%20lapsiasiavaltuutetusta>

Laine, T. 2006. Asiakastyö turvakodissa. Teoksessa Helminen J (toim.) 2006. Elämä koettelee, tuki kannattelee, sosiaali- ja terveysalan työ monimuotoisissa perhesuhteissa. Juva: PS-Kustannus.

Lastensuojelulaki 2007. www.finlex.fi. Viitattu 10.12.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Linturi, H. 2003. Toimintatutkimus. Viitattu 6.1.2018. <http://www2.amk.fi/digma.fi/www.amk.fi/opintojak-sot/0709019/1193463890749/1193464158778/1194360111832/1194360447229.html>

Kuula, A. 2002. Tutkimuseettiset tietosuojakysymykset sosiaalitieteissä. Julkaisussa Elore 2/2002 9. vuosikerta. Julkaisija: Suomen Kansantietouden Tutkimusseura ry. Viitattu 5.1.2017. http://www.elore.fi/arkisto/2_02/kuu202.html

Mannerheimin lastensuojeluliiton Lasten ja nuorten kuntoutussäätiö. Viitattu 2.4.2018. https://www.lastenkuntoutus.net/perheille/yksilollinen_perhekuntoutus/lapsen_ja_nuorten_yksilollinen_perhekuntoutus

Mattila, J. 2017. Perhekuntoutus vanhempien kokemana. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 3.4.2018. <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/102281/GRADU-1509964583.pdf?sequence=1>

Muhonen, R. & Puuska, H.-M. (toim.). Tutkimuksen kansallinen tehtävä 2014. Tampere: Vastapaino.

Myllärniemi, A. 2007. Lastensuojelun avohuollon perhetyö käytäntönä - jäsenyyksiä perhetyöstä toimintatutkimuksen valossa. Soccan ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja. Viitattu 5.4.2018. http://www.socca.fi/files/90/Lastensuojelun_perhetyo_ammattikaytantona.pdf

Nurmi, K. 2012. Artikkelit Pelastakaa lastensuojelu. Viitattu 15.5.2018. https://www.kodinkuvalehti.fi/artikkeli/lue/suorat_sanat/kirsi_nurmi_pelastakaa_lastensuojelu

Nuorten Ystävät 2018. Polokka - perhekuntoutus. Viitattu 4.4.2018. <https://www.nuortenystavat.fi/palvelut/lastensuojelu/polokka-perhekuntoutus>

Oksanen, J. 2014. Motivointi työväliseenä. Juva: PS-kustannus

Osallisuuden aika ry. 2018. Uutiskirjeet. Viitattu 15.5.2018. <http://preview.mailer-lite.com/w4x9p9>

Remu, N. (toim.). 2012. Ennakointidialogit perhekuntoutuksessa 1 osa. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiö.

Ruusuvuori, J. & Nikander, P & Hyvärinen, M. 2010. Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino

Socialstyrelsen 2018. BBiC, Barns Behöv i Centrum. Viitattu 13.4.2018. <https://www.socialstyrelsen.se/barnochfamilj/bbic>

Sosiaalihuoltolaki 2014. www.finlex.fi. Viitattu 13.9.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301#Pidp3495664>

Sosiaali- ja terveysministeriö. Yksityiset sosiaali- ja terveystalvet. [www.stm.fi](http://stm.fi). Viitattu 6.12.2017. <http://stm.fi/yksityiset-sotepalvelut>

Sosiaali- ja terveystalvet aikakauslehti 2014. [www.tesso.fi](http://tesso.fi). Viitattu 10.12.2016. <http://tesso.fi/artikkeli/lapsiperheille-tukea-nopeasti-ja-jarkevasti>

Sos-lapsikylä 2014. www.sos-lapsikyla.fi. Viitattu 2.4.2018. https://www.sos-lapsikyla.fi/fi/leadadmin/user_upload/tiedostot/kuvat/pdf-tiedostot/palvelukuvaukset-perhekuntoutus-sos-lapsikylassa.pdf

Suonsivu, K. 2015. Kohti riittävyttä - matkalla työhyvinvointiin. UNIPress

Terveystalvet ja hyvinvoinnin talvet 2016. Lastensuojelun tarpeen selvittäminen. www.thl.fi. Viitattu 10.10.2017. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelutarpeen-selvitys>

Terveystalvet ja hyvinvoinnin talvet 2016. Perhekuntoutus. www.thl.fi. Viitattu 22.2.2018. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/avohuolto/lastensuojelun-avohuollon-tukitoimet/perhekuntoutus>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Viitattu 12.3.2018. http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/fi-les/HTK_ohje_2012.pdf

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2004. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vehkalahti, K. 2008. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Virtanen, P. (toim.) 1999. Verkostoituva asiakastyö. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.

Kuviot

- Kuvio 1: Toimintatutkimuksen syklit (Linturi) ..... **Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**
- Kuvio 2: Perhekuntoutuslaitostyöskentelyyn motivoitumisen pääluokat lasten vastausten perusteella 41
- Kuvio 3: Perhekuntoutuslaitostyöskentelyyn motivoitumisen pääluokat aikuisten vastausten perusteella 42
- Kuvio 4: Perhekuntoutuslaitostyöskentelyyn motivoitumisen pääluokat työntekijöiden vastausten perusteella 43
- Kuvio 5: BBiC -arviointikehys. Espoon kaupunki 2018 Lähde: www.espoo.fi 47

Liite 1: Tutkimuslupahakemus

Laurea-ammattikorkeakoulu
Leppävaara Espoo
Minna Kupari

Tutkimuslupahakemus

Yritys

Opiskelen sosionomi YAMK -tutkintoa Laurean Leppävaaran kampuksella sosiaalisen kuntoutuksen ja terveyden edistämisen johtamisen ja kehittämisen koulutusohjelmassa. Haen tutkimuslupaa opintoihini liittyvän opinnäytetyön tekemiseen.

Tutkimukseni tavoitteena on tuoda näkyväksi yrityksemme laitosperhekuntoutuspaikalle asiakkaaksi tulevan perheen kaari perhekuntoutuspalvelussa. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten asiakasperhe kokee perhekuntoutusyksikköön tulovaiheen ja muuttamisen ja mitkä asiat perhe on työskentelyn alkuvaiheessa kokenut hyväksi ja mitä asioita tulisi asiakkaan näkökulmasta kehittää. Tutkimuksen tavoitteena on kerätä asiakkaan kokemuksia perhekuntoutusyksikköön saapumisen lisäksi työskentelyn koko ajalta sekä myös siirtymisestä perhekuntoutuksesta kotiin. Tutkimuksessa saatuja havaintoja ja tietoja käytetään myöhemmin perehdytys- ja markkinointimateriaalina perhekuntoutusyksikössä.

Tutkimus on kvalitatiivinen ja se toteutetaan narratiivisen menetelmän avulla haastattelututkimuksena. Kohderyhmänä on uuden perhekuntoutusyksikön kaksi ensimmäistä asiakasperhettä, mikäli he suostuvat lähtemään mukaan haastattelututkimukseen. Tutkimuslupa asiakasperheiden osalta haetaan tarvittaessa myös asiakasperheiden kotikuntien sosiaalitoimista.

Vastauksista pyritään selvittämään, minkä laatuista tukea asiakasperheet tarvitsevat sekä se, kuinka työntekijät voivat parhaalla mahdollisella tavalla vastata asiakasperheiden tuen ja avun tarpeisiin. Tutkimuksen tavoitteena on myös nostaa esille uusia kehittämisideoita perhekuntoutuksen myös sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmasta.

Opinnäytetyöni laatimisessa sekä asiakkaille tehtävien haastatteluiden puitteissa toimin sosiaalialan eettisten ohjeiden sekä salassapitovelvoitteiden mukaisesti. Kyselyyn vastaaminen on asiakkaille vapaaehtoista. Asiakkaiden vastaukset eivät ole tunnistettavissa opinnäytetyöstä. Haastatteluaineistot hävitetään litteroinnin jälkeen. Esittelen tutkimustulokset sekä valmiin opinnäytetyön yrityksemme kehittämispäivässä tai yhteistiimissä syksyllä 2018.

Opinnäytetyöni julkaistavassa versiossa käytetään perhekuntoutusyksiköstämme käsitettä ”eteläsuomalainen perhekuntoutusyksikkö” eikä yhtiön sisäisiä liikesalaisuuksia tai tunnistettavia tietoja tule esille.

Uskon, että opinnäytetyöni kautta pystytään laatimaan perhekuntoutusyksikköön asiakasanäkökulmaa korostava työkalu. Toivon teidän antavan luvan tutkimuksen käynnistämiseksi.

Lohjalla 2.1.2018

Minna Kupari
minna.kupari@laurea.fi

Liite 2. Haastattelu laitosperhekuntoutuksen asiakasperheiden vanhemmille 5.4.2018

Opiskelen Sosionomi YAMK -tutkintoa Laurea Leppävaarassa ja opintojeni aiheena on sosiaalisen kuntoutuksen ja terveyden edistäminen. Teen opintoihini liittyen opinnäytetyötä, jonka aiheena on Perhettä laitosperhekuntoutukseen motivoivat tekijät. Tavoitteena on selvittää, kuinka tutkimuksen kohteena perhekuntoutusyksikköön avohuollon tukitoimenpiteenä sijoitetut perheet on otettu vastaan ja mikä on vaikuttanut heidän työskentelyyn motivoitumiseen. Haastattelen opinnäytetyöhöni asiakasperheiden lisäksi myös työntekijöiden ja sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä. Osallistuminen haastatteluun on täysin vapaaehtoista. Otan sinuun yhteyttä 10.4.2018 mennessä ja tiedustelen puhelimitse halukkuuttasi osallistua haastatteluun ja kertoa kokemuksistasi!

Opinnäytetyöni tutkimuskysymykset ovat: kuinka perhe kokee konkreettisen siirtymisen perhekuntoutukseen ja mitä seikkoja perheen sekä työntekijöiden näkökulmasta on hyvä ensimmäisten viikkojen aikana huomioida, jotta perhe sopeutuisi perhekuntoutukseen ja saisi mahdollisimman kattavasti apua tilanteeseensa alkuvaiheesta lähtien.

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää myös, mikä sai asiakasperheet motivoitumaan laitosperhekuntoutukseen ja mitkä asiat tukivat heidän sitoutumistaan perhekuntoutukseen siirtymisessä ja alkuvaiheessa sekä sitä, mitkä asiat eivät onnistuneet. Opinnäytetyössäni tutkin siis vain ajanjaksoa perheen muuttopäätöksestä siihen saakka, kun perhe on asunut perhekuntoutuslaitoksessa noin kaksi viikkoa.

Opinnäytetyöni on samalla asiakaslähtöinen kehittämistyö ja asiakkaiden, tilaajien (sosiaalityöntekijät) sekä työntekijöiden havaintojen pohjalta laaditaan muistilista uusien asiakasperheiden vastaanottamista varten.

Olen saanut yrityksen johdolta luvan opinnäytetyön laatimiseen. Yritys esitetään tutkimuksessa etelä-suomalaisena yksityisenä lastensuojelun toimijana eikä vastaajien henkilöllisyys ole tunnistettavissa. Opinnäytetyöhön liittyvä haastattelu- ym. aineisto hävitetään asianmukaisesti puhtaaksikirjoittamisen jälkeen.

Toivoisin, että mahdollisimman moni perhe haluaisi lähteä mukaan tähän tutkimukseen! Vanhempien kokemusten lisäksi olisi erittäin merkittävää saada tietoon lasten mielipiteitä ja havaintoja perhekuntoutukseen siirtymisestä ja työskentelyn alkuvaiheesta. Haastattelen erittäin mielelläni myös lapsia, mikäli saan teiltä vanhemmilta siihen luvan. Kaikki vastaukset käsitellään ehdottoman luotettavasti eikä kenenkään yksilöllisiä vastauksia tule tunnistettavassa muodossa esille minnekään. Haastattelu tapahtuu suullisesti ja sen aikana tehdyt muistiinpanot hävitetään asianmukaisesti heti opinnäytetyön valmistumisen jälkeen.

Erittäin paljon KIITOKSIA, mikäli ehdit käyttää tähän asiaan muutaman minuutin aikaasi! Mikäli sinulla herää kysymyksiä tai muuta kommentoitavaa opinnäytetyöstäni tai kyselylomakkeesta, otathan yhteyttä!!

Terveisin Minna Kupari

Laitosperhekuntoutusperheiden vanhemmille

Millaista tietoa sait perhekuntoutuksesta ennen päätöksentekoasi?

- Keneltä sait tietoa perhekuntoutuksesta?
- Kuinka sinulle kerrottiin laitosperhekuntoutuksesta vaihtoehtona?
- Kävitkö konkreettisesti tutustumassa perhekuntoutukseen?

Mikä motivoi sinua muuttamaan perhekuntoutukseen?

- . Mitä tukea olit saanut ennen perhekuntoutukseen muuttamista?
- Oliko muuttopäätöksen tekeminen vaikeaa?
- Miten koit lasten reagoivan tekemääsi päätökseen?

Mitkä tekijät saivat sinut tekemään lopullisen ratkaisun perhekuntoutukseen muuttamisesta?

- Oma jaksaminen?
- Perheen haastava tilanne?
- Lasten tilanne?

Vastasiko perhekuntoutuksesta etukäteen saamasi tieto sekä ennako-odotuksesi sitä, minkälaista perhekuntoutuksessa asuminen todellisuudessa on?

Kun pohdit nyt sitä, millainen perheesi tilanne oli ennen perhekuntoutukseen siirtymistä, koetko perhekuntoutuksesta olleen hyötyä, vai olisiko perheesi tilanne voinut ratketa myös muilla keinoilla?

- Miten nyt koet ajan ennen päätöstä perhekuntoutukseen muuttamista, oliko perhekuntoutukseen muuttaminen oikea ratkaisu?

Kuinka konkreettinen muutto perhekuntoutukseen sujui?

Saitko riittävästi tukea käytännön asioiden hoitamiseen muuton suhteen?

Saitko työntekijöiltä riittävästi tukea perhekuntoutukseen sopeutumisessa sekä alkuvaiheessa? Olisitko kaivannut jonkinlaista muuta tukea?

Huomioitiinko kaikkia perheenjäseniä perhekuntoutuksen alkuvaiheessa tasapuolisesti?

Kuinka koet läheisverkoston huomioimisen sekä muut tutut rutiinit? Olisiko jotain pitänyt hoitaa toisin?

Laitosperhekuntoutusperheiden lapsille

- Tiedätkö minkä vuoksi asutte perhekuntoutuslaitoksessa?
- Mitä ajattelit, kun vanhempasi kertoi sinulle muuttamisesta?
- Miltä perhekuntoutuslaitokseen tuleminen tuntui?
- Mikä oli vaikeinta, kun piti lähteä omasta kodista?
- Oletko saanut pidettyä yhteyttä kavereihin ja sukulaisiin entiseen tapaan?
- Mikä perhekuntoutuslaitoksessa asumisessa on ollut hyvää?
- Mikä ei ole ollut niin hyvää tai onnistunutta?
- Onko perheessänne tapahtunut jotain muutoksia muuton jälkeen?
- Millaisia työntekijät ovat olleet mielestäsi?

Liite 3: Haastattelu laitosperhekuntoutuksen työntekijöille

5.4.2018

Opiskelen Sosionomi YAMK -tutkintoa Laurea Leppävaarassa ja opintojeni aiheena on sosiaalisen kuntoutuksen ja terveyden edistäminen. Teen opintoihini liittyen opinnäytetyötä, jonka aiheena on Perhettä laitosperhekuntoutukseen motivoivat tekijät. Tavoitteena on selvittää, kuinka tutkimuksen kohteena perhekuntoutusyksikköön avohuollon tukitoimenpiteenä sijoitetut perheet on otettu vastaan ja mikä on vaikuttanut heidän työskentelyyn motivoitumiseen. Haastattelen opinnäytetyöhöni asiakasperheitä ja on myös äärettömän tärkeää saada esille työntekijöiden ja sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä. Toivoisin, että ehtisit vastata näihin alla oleviin kysymyksiin mahdollisimman pian, mielellään 12.4.2018 mennessä sähköpostitse!!

Opinnäytetyöni tutkimuskysymykset ovat: kuinka perhe kokee konkreettisen siirtymisen perhekuntoutukseen ja mitä seikkoja perheen sekä työntekijöiden näkökulmasta on hyvä ensimmäisten viikkojen aikana huomioida, jotta perhe sopeutuisi perhekuntoutukseen ja saisi mahdollisimman kattavasti apua tilanteeseensa alkuvaiheesta lähtien.

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää myös, mikä sai asiakasperheet motivoitumaan laitosperhekuntoutukseen ja mitkä asiat tukivat heidän sitoutumistaan perhekuntoutukseen siirtymisessä ja alkuvaiheessa sekä sitä, mitkä asiat eivät onnistuneet. Opinnäytetyössäni tutkin siis vain ajanjaksoa perheen muuttopäätöksestä siihen saakka, kun perhe on asunut perhekuntoutuslaitoksessa noin kaksi viikkoa.

Opinnäytetyöni on samalla asiakaslähtöinen kehittämistyö ja asiakkaiden, tilaajien (sosiaalityöntekijät) sekä työntekijöiden havaintojen pohjalta laaditaan muistilista uusien asiakasperheiden vastaanottamista varten.

Olen saanut yrityksen johdolta luvan opinnäytetyön laatimiseen. Yritys esitetään tutkimuksessa etelä-suomalaisena yksityisenä lastensuojelun toimijana eikä vastaajien henkilöllisyys ole tunnistettavissa. Opinnäytetyöhön liittyvä haastattelu- ym. aineisto hävitetään asianmukaisesti puhtaaksikirjoittamisen jälkeen.

Toivoisin, että mahdollisimman moni teistä, hyvät perhekuntoutuksen asiantuntijat, ehtisitte vastaamaan alla oleviin kysymyksiin! Käytä "vastaa" -toimintoa ja kirjoita vastauksesi tämän tekstin alle suoraan noiden kysymysten perään. Lisää rivejä tarpeen mukaan ja kerro avoimesti omin sanoin näkemyksistäsi! Kaikki vastaukset käsittelemme ehdottoman luotettavasti eikä kenenkään yksilöllisiä vastauksia tule tunnistettavassa muodossa esille minnekään. Mikäli haluat vastata nimettömänä, voit tulostaa alla olevat kysymykset ja tuoda vastauksesi suljetussa kirjekuoressa yksikön johtajalle.

Erittäin paljon KIITOKSIA, mikäli ehdit käyttää tähän asiaan muutaman minuutin aikaasi! Mikäli sinulla herää kysymyksiä tai muuta kommentoitavaa opinnäytetyöstäni tai kyselylomakkeesta, otathan yhteyttä!!

Työniloa ja aurinkoisia kevätpäiviä!

Terveisin Minna Kupari

Haastattelukysymykset perhekuntoutuslaitoksen työntekijöille

- Miten sait informaatiota muuttavasta perheestä?
- Koetko, että saamasi ennakkotieto oli riittävää?
- Miten perheen tulovaihe oli mielestäsi resursoitu laitoksen puolelta?
- Millaista apua ja tukea perhekuntoutuslaitokseen muuttava perhe mielestäsi tarvitsisi sopeutumisvaiheessa?
- Mitä onnistumisia olet huomannut perheiden laitokseen kotiutumisen suhteen?
- Olisiko perheen vastaanottamiseen olisi pitänyt tehdä työntekijän näkökulmasta toisin?
- Mihin asioihin jatkossa kiinnittäisit huomiota, kun uusi perhe saapuu perhekuntoutukseen?

Liiten 4: Perhekuntoutukseen liittyvä haastattelupyyntö!

5.4.2018

Opiskelen Sosionomi YAMK -tutkintoa Laurea Leppävaarassa. Opintojeni aiheena on sosiaalisen kuntoutuksen ja terveyden edistäminen. Teen opintoihini liittyen opinnäytetyötä, jonka aiheena on Perhettä laitosperekuntoutukseen motivoivat tekijät. Tavoitteena on selvittää, kuinka perhekuntoutusyksikköön avohuollon tukitoimenpiteenä sijoitetut perheet on otettu vastaan ja mikä on vaikuttanut heidän työskentelyyn motivoitumiseen. Haastattelen opinnäytetyöhöni asiakasperheitä heidän omalla suostumuksellaan ja on myös äärettömän tärkeää saada esille perheiden laitosperekuntoutukseen sijoittamispäätöksen tehneiden sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä. Toivoisin, että ehtisit vastata näihin alla oleviin kysymyksiin mahdollisimman pian, mielellään 12.4.2018 mennessä sähköpostitse!!

Opinnäytetyöni tutkimuskysymykset ovat: kuinka perhe kokee konkreettisen siirtymisen perhekuntoutuslaitokseen ja mitä seikkoja perheen näkökulmasta on hyvä ensimmäisten viikkojen aikana huomioida, jotta perhe sopeutuisi laitosperekuntoutukseen ja saisi mahdollisimman kattavasti apua tilanteeseensa alkuvaiheesta lähtien.

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää myös, mikä sai asiakasperheet motivoitumaan laitosperekuntoutukseen ja mitkä asiat tukivat heidän sitoutumistaan perhekuntoutukseen siirtymisessä ja alkuvaiheessa sekä sitä, mitkä asiat eivät onnistuneet. Tutkimuksen tarkoituksena on laatia havaintojen perusteella yrityksellemme työkalu uusien asiakasperheiden vastaanottoa sekä sitouttamista varten.

Olen saanut yrityksen luvan opinnäytetyön laatimiseen. Yritys esitetään tutkimuksessa eteläsuomalaisena yksityisenä lastensuojelun toimijana eikä vastaajien henkilöllisyys ole tunnistettavissa. Opinnäytetyöhön liittyvä haastattelu- ym. aineisto hävitetään asianmukaisesti puhtaaksikirjoittamisen jälkeen.

Jokainen vastaus on ensiarvoisen tärkeä tässä kehittämistyössä! Toivoisin, että ehtisit vastata! Käytä "vastaa" -toimintoa ja kirjoita vastauksesi suoraan alla olevien kysymysten perään. Lisää tarpeen mukaan omia huomioitasi sekä näkemyksiäsi.

Erittäin paljon KIITOKSIA, mikäli ehdit käyttää tähän asiaan muutaman minuutin aikaasi! Mikäli sinulla herää kysymyksiä tai muuta kommentoitavaa opinnäytetyöstäni tai kyselylomakkeesta, ota ihmeessä yhteyttä!!

Työniloa ja aurinkoisia kevätpäiviä!

Terveisin Minna Kupari

Haastattelukysymykset sosiaalityöntekijöille:

- Kuinka sait tietoa tästä perhekuntoutuksesta?
- Kuinka perhekuntoutuslaitos sekä sen toiminta vastasivat ennako-odotuksiasi?
- Miksi päätit tarjota juuri tälle asiakasperheelle vaihtoehdoksi laitosperekuntoutusta?
- Oliko perheen tilanteessa havaittavissa muutosta laitosperekuntoutukseen siirtymisen jälkeen?
  - Jos vastasit kyllä, millä tavalla?
  - Jos ei, mikä mielestäsi ei onnistunut?
- Sisältyikö työskentelyn alkuvaiheessa laitosperekuntoutukseen riittävästi asiakasta tukevia oheispalveluita, kuten esimerkiksi terapiapalveluita?
- Millä tavoin asiakasperheen lapset huomioitiin mielestäsi perheen sijoitus- ja muuttovaiheessa?
- Millaista työskentelyä perhe mielestäsi tarvitsisi perhekuntoutuslaitokseen motivoitumis- ja muuttovaiheessa?
- Kuinka yhteistyö perhekuntoutuslaitoksen henkilöstön kanssa sujui työskentelyn alkuvaiheessa?
- Oliko tiedonkulku työskentelyn alkaessa riittävä? Olisitko toivonut jotain lisää?
- Olisitko jatkossakin valmis ohjaamaan asiakkaita laitosperekuntoutukseen?

- Minkälaisessa tilanteessa katsoisit laitosperehokuntoutuksen olevan sopiva asiakasperheille?
  - Vapaamuotoista palautetta:
- Paljon kiitoksia ajastasi ja vastauksistasi!

Liite 5

PERHEKUNTOUTUKSEN TYÖNTEKIJÖIDEN PEREHDYTYS

PERHEKUNTOUTUSASUNNOT

Perhekuntoutuksessa on käytössä kolme asuntoa. Käytössä olevat asunnot ovat saunallisia kolmioita sekä yksi yksiö. Asunnot, joissa perheet asuvat perhekuntoutuksen ajan, ovat perhekuntoutusjakson ajan heidän koti. Perheiden omaa rauhaa kunnioitetaan työskentelyn sallimissa rajoissa.

Perhe huolehtii oman asuntonsa siivouksesta ja huolenpidosta itse, työntekijöiden tuella. Jos asunnossa ilmenee puutteita, ollaan siitä yhteydessä johtajaan.

Perhekuntoutus ei perustu yhteisölliseen ajattelutapaan, vaan perhekuntoutuksessa samanaikaisesti olevat perheet elävät kukin omaa arkeaan. Mikäli yhteisistä tapaamisista katsottaisiin olevan hyötyä molemmille perheille voi sellaisiakin tapaamisia suunnitellusti ja tarpeen mukaan järjestää.

Samassa pihapiirissä toimii lastensuojelulaitos, johon suhtaudutaan asiakkaiden näkökulmasta naapureina. Pihapiirissä asuu paljon lapsia ja lapset saattavat pihalla tutustua toisiinsa. Yhteiset leikit muualla kuin pihalla on ok, kun hoitovastuussa olevat aikuiset ovat keskenään siitä sopineet.

PERHEET PERHEKUNTOUTUKSESSA

Vanhemmat ovat itse vastuussa lapsistaan perhekuntoutusjakson ajan. Vanhemmat sitoutuvat työskentelyyn ja heille suunniteltuun viikko-ohjelmaan, joka annetaan perheelle aina viimeistään uutta viikkoa edeltävänä viikonloppuna. Viikko-ohjelma kirjataan huoneistoista löytyviin liitutaaluihin. Yöpäivystys hoidetaan lastensuojelulaitoksen puolelta. Mikäli illalla tulee huolta perheestä, joka vaikuttaa yön päivystykseen, ollaan asiasta yhteydessä laitokseen.

Perhekuntoutus perustuu vapaaehtoisuuteen, eikä perhettä voida esimerkiksi kieltää lähtemästä käymään jossakin, jos he niin haluavat. Perheiden kanssa sovitaan kuitenkin yhteiset pelisäännöt perhekuntoutusjaksolle. Perheen luona saa käydä vieraita, kunhan vieraille ei sosiaalitoimen puolesta ole estettä. Perhe sitoutuu kuitenkin työskentelyyn, eikä sovittuja perhetyön käyntejä siirretä vierailijoiden vuoksi, eikä vierailuja sovita perhetyön käyntien aikana. Mikäli vierailijat muodostuvat työskentelylle, tai perheen olemiselle perhekuntoutuksessa esteeksi/haitaksi, otetaan asia puheeksi perheen kanssa.

RAPORTOINTI

Perhekuntoutuksen perheet löytyy raportointiohjelmasta nimellä Sukunimi, Perhe.

Kirjauksissa kiinnitetään huomiota siihen, että kirjauksista kävisi ilmi ne asiat, jotka seuraavan vuoroon menevän työntekijän on tärkeä tietää, voidakseen jatkaa samaa linjaa tai muuten ottaa työvuorossaan huomioon. Muutoin kirjauksissa käytetään samaa linjaa ja tyyliä, kuin muissa töissä. Muistetaan, että perhekuntoutus on kunnalle iso satsaus taloudellisesti ja useimmiten huoli perheestä on todella iso. Myös tämä on hyvä pitää mielessä kirjausta tehdessä - työn tilaajat tarvitsevat näyttöä työskentelystä perheen kanssa ja kirjausten avulla annamme perheiden sosiaalityöntekijöille heidän tarvitsemaan tietoa.

KÄYTÄNNÖN ASIAT

Perhekuntoutuksen toimistossa on avaimet perhekuntoutusasuntoihin. Avaimet löytyvät kaapista, kirjekuorissa. Asuntojen avaimia käytetään vain, jos perheeltä on saatu lupa mennä omilla avaimilla sisään, eikä asiakas itse ole paikalla. Tällä toimintatavalla osoitetaan kunnioitusta asiakkaiden yksityisyyttä kohtaan, kyseessä on heidän koti. Mikäli on epäily, että perheellä/lapsilla on joku hätä, on työntekijän kuitenkin käytettävä tässä asiassa omaa harkintaa.

Perhekuntoutusjakson aikana talo maksaa perheiden ruuat ja päivittäistavarat, myös vaipat. Perhe voi ostaa kerran viikossa kohtuullisesti herkuja. Vuorossa oleva työntekijä hoitaa kaupakäynnit sovittuina päivinä perheen kanssa.

Perheitä tuetaan kauppalistan laatimiseen, ruokien suunnitteluun ja hyvään, terveelliseen ruokavalioon. Perhekuntoutusjakson aikana ruokahankinnoissa pyritään noudattamaan samaa tasoa, jota perhe on noudattanut itse ennen perhekuntoutusjaksoa ja jota he jatkavat jakson päätyttyä.

Perhekuntoutusjakson aikana lapsille voidaan hankkia välttämättömiä tarvikkeita, kuten vaatteita. Myös muissa hankinnoissa pyritään noudattamaan samaa tasoa, johon perheellä itsellään olisi mahdollisuus. Perheitä tuetaan etsimään tarvitsemiaan vaatteita esim kirppareilta ja ostetaan kaupasta, jos tavaroita ei löydy käytettynä. Pyrkimys tässä on opettaa perheitä taloudelliseen elämäntyyliin, eikä luoda toimintatapaa, jota perhe kotioloissa ei pystyisi noudattamaan.

Perhekuntoutuksen käytössä on kaksi autoa, joihin tulee tehdä varaukset mahdollisimman hyvissä ajoin, sillä autot ovat tarvittaessa myös muussa käytössä.

Toimisto on käytettävissä kirjallisten töiden tekemiseen ja asiakastapaamisia varten. Toimistoa on hyvä mahdollisuuksien mukana käyttää rauhallisena tilana jutella perheiden vanhempien kanssa, jos perhetyön käyntien aikana tulee sellaisia tilanteita, joita olisi jälkikäteen hyvä käydä läpi aikuisen kanssa, ilman että lapset ovat kuulolla. Myös kuiden em. keskusteluiden käymiseksi kannattaa käyttää toimistotilaa. Toimistoa käytetään myös terapia- ja vanhemmuuskeskustelujen tilana.

TYÖSKENTELY

Työskentely perheiden kanssa perhekuntoutusjakson aikana toteutetaan perheen sosiaalityöntekijän kanssa sovitus määrän mukaisesti. Perus perhekuntoutus koostuu seuraavista työn muodoista ja määristä:

Perhetyötä noin 25h/vko siten, että sunnuntai on perheellä vapaapäivä

Lasten omat ajat, noin 3h/vko/lapsi. Jokaisella lapsella on nimetty oma aikuinen

Vanhemmuuskeskustelu vähintään kerran viikossa molempien vanhempien kanssa

Terapia 2x/vko/vanhempi sekä tarvittaessa pariterapia 1x/vko

Perhetyötä on mahdollista sosiaalityöntekijän toiveesta järjestää myös intensiivisenä, jolloin työskentely tapahtuu aamusta iltaan.

Jokaisen perheen työntekijätiimi tapaa kerran viikossa, tai joka toinen viikko sovittuina ajan-kohtina. Tiimeissä tehdään työntekijöiden peku viikkosuunnitelma, sekä käydään läpi perheen tilannetta ja tehdään osatavoitteita työskentelylle.

TYÖNJAKO

Perhekuntoutuksen perheohjaavat vastaavat perhekuntoutuksessa tehtävistä perhetyön käyneistä. Perhetyötä toteutetaan suunnitelman mukaan ja se vastaa sisällöllisesti yhdessä sovitutuja asioita ja linjoja. Kukin tekee työtä omalla tyylillään, pitäen kuitenkin mielessään yhteiset pelisäännöt ja viikkotavoitteet.

Perheelle nimetään aina kaksi perhetyöstä vastaavaa työntekijää, jotka osallistuvat viikkopalaveriin. Vastuutyöntekijät määräytyvät sen mukaan, ketkä työntekijöistä tekevät tuntimäärällisesti eniten työtä perheeseen. Viikkopalaverista tehdään muistio, joka lähetetään kaikille perheen kanssa työskenteleville. Vastuutyöntekijät ovat päävastuussa perheen kanssa tehtävästä suunnitelmallisesta työstä.

Lasten omat ohjaajat vastaavat omis-aikojen suunnittelusta, toteutuksesta sekä tavoitteellisesta työskentelystä lasten kanssa. Lasten kanssa tehtävälle työlle asetetaan omia osatavoitteita viikkopalaverien yhteydessä

Perhekuntoutukselta vastaava sosiaalityöntekijä vastaa perhekuntoutuksen kokonaisuuden suunnittelusta ja työntekijöiden ohjaamisesta perhekuntoutuksen sisältöön liittyvissä asioissa. Stt kokoaa ja ilmoittaa sovitut työvuorot ja tiedotukset perhekuntoutuksen arjen pyörimiseen liittyvistä asioista. Stt osallistuu perheiden neuvotteluihin ja hoitaa myös yhteydenpidon kuntaan ja yhteistyökumppaneihin, jollei muuta erikseen sovita. Stt osallistuu perhekuntoutuksen arkeen tarpeen mukaan.

Lähiesimies vastaa perhekuntoutuksen työntekijäresurssista ja työntekijöiden työtilanteen seurannasta perhekuntoutuksen osalta. Lähiesimies osallistuu perheiden neuvotteluihin ja perhekuntoutuksen arkeen tarpeen mukaan.

Terapeutti on vastuussa terapiatyöstä ja perheohjaajien ohjeistamisesta niiltä osin, missä terapiatyö ja perhetyö oleellisilta osin kohtaavat ja terapian sisällön jakaminen katsotaan asiakkaan kokonaistilanteen kannalta tarpeelliseksi.

Liite 6

Opinnäytetyön haastatteluiden pohjalta syntynyt tuote perhekuntoutuksen muuttovaiheeseen:

TARKISTUSLISTA PERHEELLE

Hoidettava asia	Kuka hoitaa / päivämäärä	Hoidettu
Asumisen säännöt ja käytännöt	_____	☐
Asumisen käyttöönotto (koneet ym)	_____	☐
Osoitteenmuutos postiin	_____	☐
Puutelista / hankinnat		
_____	_____	☐
_____	_____	☐
_____	_____	☐
_____	_____	☐
Yhteys päivähoitoon	_____	☐
Yhteys kouluun	_____	☐
Wilma -tunnukset	_____	☐
Lääkärintarkastukset	_____	☐

Liite 7

Opinnäytetyön haastatteluiden pohjalta syntynyt tuote perhekuntoutuksen muuttovaiheeseen:

MUISTILISTA TYÖNTEKIJÖILLE UUDEN PERHEEN VASTAANOTTAMISTA VARTEN

- * Varaudu siihen, että ensimmäisten päivien aikana on paljon käytännön asioita hoidettavana:
  - perheen kotoa täytyy hakea vaatteita ym. tavaroita ehkä useita kertoja
  - kaupasta on tehtävä paljon perushankintoja
  - huonejärjestelyihin ja asunnon koneiden käyttämiseen tarvitaan neuvoja
  - perheenjäsenet tarvitsevat läsnäoloa, varmista, että lapset tulevat huomioduksi ensisijaisesti vanhempien taholta -> tilanteen sanottaminen
  - Tarkkaile konkreettista avun tarvetta herkästi. Perhe on muuttovaiheessa ”shokkitilassa” eikä välttämättä tiedä, mihin voi perhekuntoutuksessa pyytää tukea ja missä asioissa täytyy selvittää itse (-> kuten kotona asuessa)
  - täytä perheen asunnossa olevaa muistilistaa sitä mukaan, kun asioita on käytännössä hoidettu

- * Muista, että tiedonkulku on kaikkien työntekijöiden vastuulla
  - kertaa perehdytysohjeistus
  - tutustu ennakkotietoihin
  - tutustu perheeseen, tee omia havaintoja, kerro havainnoistasi eteenpäin
  - lue edellinen raportti aina ennen perheen seuraavaa tapaamista
  - kirjaa tapaaminen huolellisesti mahdollisimman nopeasti, viimeistään ennen seuraavan työntekijän työvuoroa
  - ilmoita kiireellisesti tiedotettavat asiat muille työntekijöille välittömästi käyttämällä WhatsApp -ryhmää
  - seuraa sähköpostia ja WhatsApp -ryhmää säännöllisesti

- * Ilmoita kiinteistössä olevista puutteista ja vioista, esimerkiksi lämmitys, koneiden toiminta, välittömästi johtajalle -> sovitaan kuka hoitaa asiaa eteenpäin

- * Uuden perheen vastaanottamisen jälkeen laaja tiimi, jossa paikalla asiakasperhe ja kaikki perheen työntekijät
  - esittäytyminen ja tutustuminen puolin ja toisin
  - asumisen sääntöjen ja käytäntöjen lyhyt kertaaminen
  - mahdollisuus saada vastauksia ja tarkennuksia ensimmäisten päivien jälkeen esiin tulleisiin asioihin
  - käydään yhteisesti läpi kauppa-asioita; mitä voi ostaa ja suunnilleen millä summalla, mitkä katsotaan herkuiksi, onko karkkipäivää
  - käydään yhteisesti läpi läheisverkoston tapaamiseen liittyviä asioita sekä käytännöistä vieraiden suhteen perhekuntoutuksessa
  - nostetaan kaikessa esille lapsi ja lapsen tarpeet
  - varmistetaan, että lapsi ymmärtää ikätasoisesti, minkä vuoksi perhe muutti perhekuntoutukseen
  - varmistetaan, että lapseen liittyvät käytännöt sujuvat ennakkoidusti ja mutkattomasti (päivähoito, koulu, kuljetukset, yhteydenpito, harrastukset)

*